

J. A. Thomes ornitologiske notater fra Østfold 1875 - 1910

Fylkesmannen i Østfold
Miljøvern avdelingen

MILJØVERNAVDELINGEN

Fylkesmannen i Østfold

POSTADRESSE: STATENS HUS, POSTBOKS 325, 1502 MOSS
TLF: 69 24 71 00

Dato:	6.1.1995
Rapport nr:	1 / 1995
ISBN nr:	82 - 7395 - 098 - 0
	2. opplag 1999

Rapportens tittel:	J. A. Thomes ornitologiske notater fra Østfold 1875 - 1910
Forfatter(e):	Laila Cumming og Geir Hardeng (red.)
Oppdragsgiver:	Miljøvernavdelingen, fylkesmannen i Østfold
Ekstrakt:	<p>Rapporten er et sammendrag av <i>Johan Andreas Thomes</i> (1849 - 1912) meget omfattende fuglenotater, overveiende fra "kyst - Østfold " og skjærgården. Perioden omfatter de 37 årene han bodde i fylket, fra 1875. Materialet er kronologisk - og er identisk med Thomes egne årlige <i>sammendrag</i> av nitidig førte dagbok-notater gjennom året. Sammendragene i rapporten er i en del tilfeller supplert med mindre utdrag (<i>i kursiv</i>) fra selve dagbok-notatene.</p> <p>Mange fuglearters status og forekomst i fylket er endret siden Thomes dager. Materialet er derfor verdifullt med tanke på dokumentasjon av fauna-endringer og bestandsutvikling hos en del fuglearter i Østfold. Det viser også hvilken betydning en del våtmarksområder hadde tidligere.</p> <p>For å lette bruken av rapporten, er det utarbeidet <i>artsindeks</i> og <i>stedsnavn</i>-register bak i rapporten. Biografiske opplysninger om Thome er tatt inn foran. Stort sett er <i>gjeldende</i> nomenklatur (navn-setting) og systematikk benyttet.</p>

Forord / innledning

Miljøvern avdelingen har i ulike sammenhenger nytte av eldre naturfaglig materiale fra fylket. Dette gjelder ikke minst i forbindelse med ulike arters status og bestandsutvikling, som danner grunnlaget for dagens forvaltning av artene og deres levesteder. I løpet av det siste århundre har det skjedd til dels omfattende endringer for en del fuglearters vedkommende, ved at flere arter som tidligere var vanlige, nå ikke lenger hekker i fylket. Tilsvarende har flere nye hekkefugler etablert seg.

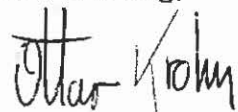
Det er en glede å presentere **Johan Andreas Thomes** (1849-1912) egne sammendrag fra Østfold - som i seg selv er omfattende - gjennom 35 år (1875 - 1910). Thome begynte å føre notater i 1865, bare 16 år gammel. Han kom til Fredrikstad den 17.5.1875, i forbindelse med sin verneplikt. Kanskje var det dette som ga "mersmak", for den 22.6.1875 begynte farmsøyt Thome sitt virke på "Oxalsyrefabrikken på Græsvig ved Fredrikstad". Det meste av notatene er derfor fra Østfold-skjærgården og fylkets kyststrøk. Hans egne publikasjoner for årene 1881-83 er tatt inn i rapporten i *faksimile*. Fra Thomes siste leveår, 1911-12, foreligger det ikke notater fra hans hånd.

Opprinnelig planla vi å utgi Thomes dagbok-notater fra Østfold uavkortet. Dette viste seg snart å bli alt for omfattende. Vi har derfor måttet nøye oss med å presentere Thomes årlige *sammendrag* av hans grundige dagbok-notater. Der Thome i sine sammendrag har henvist til selve dagbok-notatene, er imidlertid utdrag derfra tatt med. - Det hadde vært ønskelig å bearbeide materialet artsvis, for bedre å kunne sammenlikne med dagens bestandssituasjoner i fylket. Avdelingen har dessverre ikke hatt kapasitet til dette.

Thomes notater forelå i mange år i kopi hos viltforskeren *Yngvar Hagen* (1909 - 1993). Hagen var Thomes barnebarn (dattersønn), og Hagen har selv benyttet noe av hans materiale i enkelte av sine publikasjoner. Hagens kopi-sett av Thomes notater har dannet utgangspunktet for prosjektet.

Thomes notater har sporadisk blitt benyttet som kildemateriale i ulike sammenhenger. Foreliggende presentasjon øker tilgjengeligheten av notatene fra Østfold, og sikrer at opplysningene ikke går tapt. I Thomes notater foreligger også tallrike opplysninger fra andre landsdeler, fra f.eks. Dovre (bl.a. Fokstumyra), Trøndelag, Lofoten (jf. *Vår Fuglefauna* nr. 2, 1993) og Finnmark. Disse er *ikke* tatt med i rapporten.

Laila Cumming har vært engasjert ved avdelingen, og har utført et nitidig arbeid med å skrive inn materialet fra kopier av Thomes håndskrevne notater. Dette har også inkludert noen besøk ved *Zoologisk museum*, Universitetet i Oslo, der Thomes original-dagbøker var oppbevart. Vi takker professor *Jan Liffeld* ved musèet for velvillig assistanse. Thomes notater er nå overtatt av *Håndskriftsamlingen* ved Universitetsbiblioteket i Oslo. Førstekonsulent **Geir Hardeng**, miljøvern avdelingen, har vært initiativtaker og fagansvarlig for prosjektet.

Ottar Krohn

Fylkesmiljøvern sjef

I foreliggende 2.opplag av rapporten høsten 1999 er det ikke foretatt noen vesentlige endringer. 12.9.1999 er for øvrig 150-årsdagen for Thomes fødsel.

INNHOLD

Johan Andreas Thome	4
Thomes "vandprøve"	7
Thomes notater 1875 - 1910 Årstall er anført øverst på hver side	8
Index fugler, sidehenvisning	290
Index fugler, latin-norsk	297
Stedsnavn - register, sidehenvisning	302

Johan Andreas Thome, 1849 - 1912

JOHAN ANDREAS THOME

Johan Andreas Thome ble født i Stjørdal 12.9.1849, og døde 22.7.1912. Han giftet seg 12.9.1883 med *Alfhild Schrøder* (14.11.1860 - 22.7.1959) fra Steinkjer. De fikk 9 barn, bl.a. senere forstkandidat *Wilhelm Adolf* (1891-1972), også han ivrig ornitolog og jeger, og *Fransiska Antonette* (1886-1955), gift Hagen, mor til viltforskeren dr. *Yngvar Hagen* (1909-1993).

J.A. Thome var en foregangsmann i utforskningen av fuglelivet i Østfold. Før hans tid foreligger mer tilfeldige data, og Thome var blant de første som systematisk samlet og skrev ned sine observasjoner.

J.A. Thomes omhyggelig førte notatbøker er et eksempel til etterfølgelse. Observasjoner, ankomstdatoer for trekkfugl, eggsmål, form, farge og eggantall i ulike kull o.s.v kan ennå lett leses i originalversjon. Thomes mange data er et meget verdifullt kildemateriale.

Fra årene 1875-1910 da han fartet omkring i fylkets kyststrøk, foreligger ellers få opplysninger. De betydelige endringene i faunaen siden den gang anes ved lesing av hans notater. De er fra tider da havørn, heilo, åkerrikse, hortulan og flere alkefugler hekket langs Østfold kysten; arter som mennesket i dag har utryddet herfra. Det er i så måte med vemod nåtidens ornitologer tenker seg bakover i tiden til dager Thome fikk gleden av å oppleve.

Han besøkte steder som Øra, Arekilen på Hvaler, Skårakilen, Seutelva, og Ålekilene ved Fredrikstad som idag er ødelagt av utfylling og industri. Det var ellers øyene i skjærgården han hadde forkjærlighet til. Det er nok å nevne Akerøya, Søsterøyene, Asmaløy, Rauøy og Missingene.

Onsøy-bonden undret seg nok: En voksen mann med børse, lang kikkert og samleveske, som midt i travleste våronna var ute for å se etter fugler i Ålekilene nær Gressvik, der Thome var bosatt. Ålekilene var tidligere en meget rik våtmarkslokalitet. Likeså er de fleste av Onsøys småbekker, som Thome drakk av med sitt lille sammenleggbare sølvbeger, forlengst spolert som drikkevannskilder.

Thomes materiale omfatter en av landet største og mest verdifulle egg samlinger. Han målte, veide og journalførte eggene og bidratt med solide data-mengder, se f.eks. Hagen (1942). Det meste av hans store samling er skjenket Zoologisk museum i Oslo. Store egg-samlinger har med rette dårlig klang hos dagens ornitologer, men Thome virket i en tid da naturen var utsatt for liten grad av miljøpåvirkning. Den gang var innsamling av egg og utstopping av fugl akseptert.

Thome vokste opp i Trøndelag og foreldrene het Frantz Anton Wilhelm (1816-1898) og Bertha Sophie (1829-1886), født Richter (Thome og Johannesen 1966). Johan Andreas var den eldste av 12 barn. Han interesserte seg allerede fra guttedagene for naturen, en arv han videreførte fra faren som var ivrig insektsamler. Johan utdannet seg til farmasøyt og ble bestyrer for "oxalsyrefabrikken paa Græsvik ved Fredrikstad" fra 22.6.1875, der han virket til sin død sommeren 1912.

Det var kanskje ikke underlig at Thome egenhendig bare rakk å gi ut et par større fugleartikler (Thome 1882 og 1883). Arbeidet på fabrikken, egg-samlingen som han

nitidig stelte og 9 barn i årene 1884-1900 med hustruen Alfhild krevde mye tid og omtanke.

Thomes venn, ornitologen doktor Andreas Bredal Wessel (1858-1940) skriver: "Og det må betegnes som et virkelig tap for norsk ornithologi, at det ikke blev ham selv forundt å gi en samlet oversikt over de resultater som forelå fra hans nitide utmålinger og veiinger av norske egg-kull, eller et bearbejdet utdrag av den lange række dagbøker, som han helt siden år 1881 hadde ført over sine iakttagelser innen fugleverdenen" Wessel 1926-28). (Anm. beg. i 1865 så smått, omfanget utvidet etter hvert).

Thome brevvexslet med Wessel, som var en fetter av hans kone, og besøkte ham i Finnmark eksempelvis i 1904. Wessel (1926-28) publiserte en del utdrag av Thomes notater. - Likevel er det nok først og fremst Collett som Thome korresponderte med, som bidro til at deler av hans materiale er innlemmet i litteraturen. I flere arbejder nevnes ofte Thome, f.eks. i Collett (1894). Collett fikk i høy grad hjelp av ham, og i "Norges Fugle" (1921) finner vi Thomes iakttagelsr vejd inn i stoffet. Han har like stor del i flere av Colletts arbejder som Collett selv (Broch 1954). - Thome hadde forøvrig kontakt med ornitologene Hans Eiler Støren Bahr (1821-1901) i Stavanger og Even Anthon Thomas Landmark (1842-1931).

Til tross for arbeid og stor familie, rakk han ekskursjoner rundt om i landet, eksempelvis Fokstumyra på Dovre, der han gjorde verdifulle iakttagelser (Berntsen 1977). Thome er et eksempel på en amatør-ornitolog som har fått betydning for vår rikholdige ornitologiske tradisjon og litteratur.

Tradisjonen tro ble også J.A. Thomes sønn Wilhelm Adolf Thome ornitolog. Han var forstmann, pelsjeger i Kanada og senere pelsdyroppretter (Thome og Johannesen 1966). Wilhelm Thome har i likhet faren etterlatt seg fyldige notater fra fylket, særlig fra de siste årtier av sitt liv. Dessverre er opplysningene i liten grad kommet inn i litteraturen, og selv publiserte han bare en notis om mulig hekking av lomvi på Søster i Onsøy (Sterna 7:43).

Det ble flere ornitologer i familien Thome. Jaktkonsulent og senere leder av Statens Viltundersøkelser (nå en del av Norsk inst. for naturforvaltning), dr. Yngvar Hagen.

I forordet til boka, "Rovfuglene og viltpleien" (Hagen 1952) sier han: "Det er for meg en særlig glede også å nevne den norske ornitolog, min bestefar, fabrikkbestyrer Joh. A. Thome (død 1912). De samlede opptegnelser fra hans lange forskerliv er stilt til min disposisjon av hans sønn, forstkandidat W. Thome." Hagen har i 1950 og 60-årene gitt spredte ornitologiske bidrag fra fylket. En del eldre opplysninger er inkludert i Hagen (1942 og 1952).

LITTERATUR

Berntsen, B. 1977: *Naturvernets historie i Norge*. Oslo. 216 s.

Broch, H. 1954: *Zoologiens historie i Norge til annen verdenskrig*. (Akademisk forlag), Oslo. 157 s. (J.A. Thome s. 79, 133, 142).

Collett, R. 1894: Tillæg, (overveiende data fra J.A. Thome), s. 353-375 i: *Mindre meddelelser vedrørende Norges fuglefauna i aarene 1881-1892*. *Nyt mag. naturvid.* 35: 353 -375.

- Hagen, Y. 1942: Totalgewichts-studien bei norwegischen Vogelarten. *Archiv für Naturgeschichte* 11: 133-173. (En del data fra J.A. Thome).
- Hagen, Y. 1952: *Rovfuglene og viltpleien*. Oslo 603 s.
- Hardeng, G. 1977: Joh. A. Thome (1849-1912). En pioner-ornitolog i Østfold. *Østfold-Ornitologen* 4 (3-4): 6-9.
- 1983: Pionèrene som utforsket Østfold-naturen. *Natur i Østfold* 2 (1): 25-27.
 - 1983: *Pionèrene*. s. 138 i Bugge, P., Eilertsen, R.M., Hardeng, G., Sandersen, E. og Ådnem, A.: *Vandringer i Østfold naturen*. Universitetsforlaget, Oslo. 144 s. (2. reviderte opplag 1989, Valdisholm forlag A/S Rakkestad).
- Thome, J. A. 1882: Jagttagelser fra dyreverdenen ved Fredrikstad i 1881. *Norsk jæger- og fisker-forenings tidsskr. (NJFT)* 11: 103-115. Se s. 17
- Thome, J.A. 1883: Jagttagelser fra dyreverdenen ved Fredrikstad i 1882 samt vinteren 1883. *NJFT* 12: 102-118. Se s. 25
- Thome, W.A. og Johannesen, E.T. 1966: *Stamtavle over slekten Thome 1670-1966*. 8 s.
- Wessel, A.B. 1926-28: Joh. A. Thome. En avdød norsk ornitologs optegnelser. *Norsk Ornitologisk Tidsskrift*, 2. serie s. 157-159, 266-271 og 3. serie s. 92-94. (Bilde og faksimile av notater).

Kap. er redigert utfra:

- G. Hardeng 1982: *Fra fogder og prester - til J.A. Thome og Øra naturreservat. Et historisk tilbakeblikk på ornitologien i Østfold*. s. 83-89 i Suul, J. (red.): *Norsk ornitologisk historie. Norsk Ornitologisk Forening 1957-1982*. Trondheim. 168 s.
 - 1985: Pionèrene som utforsket plante- og dyrelivet i Fredrikstad-distriktet. *Årbok Fredrikstad Museum 1984-85 (Mindre Alv)*: 61-72 (J.A. Thome s. 63-66). <http://www.hiof.no/fm/mindrealv/84/84-61.htm>
- Noen tegninger av Thome, se s.271.

J. A. Thome på jakt i fjellet

THOMES "VANDPRØVE"

Er meget instruktiv og er, sammenholdt med de under udblåsningen gjorde iagttagelser, meget veiledende til at bestemme i hvilken orden æggene i et kuld er lagt, hvilket ofte har sin store interesse.

Længre tids erfaring har vist, at æg lagt i vand temmelig constant forholde sig meget forskjellig på de forskjellige rugningsstadier. Helt friske og nylagte æg vil således gå til bunds og indtage en liggende, så at sige, horizontal stilling eller omtrent den samme stilling, som om de var lagt på et bord. Altså noget afvigende efter æggets form. Et ovalt eller ovat æg vil således indtage en fuldkommen horizontal stilling = , medens et pæreformigt eller i den ene ende stærkt uddraget æg vil ligge nedadvendt med den spidse ende = , således at æggets længdeakse danner en vinkel på cirka 10 - 20°.

Men efterhvert som rugningen skrider frem, og ægget bliver lettere, samtidig som luftblæren ved basis udvider sig, og derigjennem lettest i denne ende, vil det mere og mere indtage en opreist, indtil helt lodret stilling = , og endelig flyde op i vandkorpen, høiere og høiere over

denne, jo mere det er ruget =

Ved hjælp af dette forhold kan det ofte med lethed bestemmes, i hvilken orden æggene er lagt, særlig i sådanne tilfælde, hvor rugningen er begyndt, før kuldet er fuldlagt, og denne endnu ikke er alt for langt fremskreden, og kuldet ikke er større end på 3-4 æg. I kuld på f.eks. 6 æg, hvor rugningen er begyndt, efter at 4 æg er lagt, vil det selvfølgelig være vanskeligt at afgjøre rækkefølgen for de 4 første æg, medens dog sjelden i et uruget kuld på 6 æg alle ville ligge helt horizontalt, idet et eller flere af de første æg allerede uden egentlig rugning vil have undergået nogen forandring, så de løfte den butte ende mere eller mindre, ja endog helt lodret. I almindelighed er 1 dags rugning lidet mærkbar på indholdet, idet noget tegn til embryo endnu ikke er synlig, og kun kan mærkes på hvidens noget stivere konsistens, men små æg ville dog allerede efter 1 dags rugning stå lodrette. Hos store æg er der endog efter 2-3 dages rugning intet synligt tegn til embryo, kun hviden antager efter hvert en faster konsistens, og sådanne ville heller ikke før efter 3-4 dages rugning indtage en lodret stilling. Også hos ubefrugtede æg udvider luftblæren sig ved rugningens påvirkning, så man også for sådannes vedkommende kan slutte sig til dets plads i rækken. (For noen år er faksimile av Thomes egne notater tatt inn.

En tallrekke, f.eks. 1,0,0,1,1, viser antall dager hvert egg er ruget.)

Beskrivelse av en expedition til Vandsjö

12. juni 1886: Reiste jeg sammen med Ryan på en expedition til Vandsjö. Vi opsøgte vort standkvarter hos Hans Starengen i Råde og foretog derfra ture til Örne. 13de. Med Nils Hansen Starengen til rors reiste vi indover søen til Dillingöen. I Väler besøgte vi et tjem kaldet Brønnerødtjernet, der ligger i nord for gården Kjäsund. Ved denne gård voxede en stor prægtig ener, den største jeg ved nogensinde at have seet. Den havde fuldstændig træform med ægformet tæt krone og målte 18 1/2 fod i høiden og 12 à 13 fod i diameter. Stammen, der var omtr. 3 alen høi til kronen havde en omkreds af 2 fod 4" i brysthøide

Enner ved Kjäsund i Väler.

Skisse av J. A. Thome

1875

Kornkråke = "blåkråke" *Corvus frugilegus*: Apotheker Jentoft fandt et dødt exemplar på Kragerøen i midten af december. Der skal være set store flokker af dem på forskellige steder i nærheden af Fredrikstad lige til jul, og hold bestandig til på jorderne.

Myrhauk (blåhøken) *Circus cyaneus*: Et ældre exemplar skal i høsten 1870 være skudt i nærheden af Fredrikstad. Efter den beskrivelse jeg dog har fået af formand Pedersen der en tid var i besiddelse af dette udstoppede exemplar synes det at have været en gammel spurvehök.

Fossekal *Cinclus aquaticus*: Skjød jeg ved Seudelven ved Fredrikstad den 31 oktober.

Gråsisik *Fringilla linaria*: Skjød jeg et exemplar på Ålejorderne ved Gråsvik, den 27 december, hvor de holdt til i store flokke.

Vaktel *Ortygion coturnix*: Et exemplar blev fanget eller skudt på Ellinggård om høsten. Da det var en ung fugl er det trolig at den har hækket der.

Enkeltbekkasin *Scolopax gallinago*: Enkeltbekkasinen holdt sig her i hele oktober måned.

1876

Alkekonge *Mergulus alle*: Jan. 25. Blev et exemplar som drevet af stormen blev ført ind over land og af udmattelse ikke formåede at komme videre, taget levende i nærheden af Gråsvik brug.

Gråhegre = "heire" *Ardea cinerea*: I midten af september slog 2 hægter ned på en øi lige ved Fredrikstad mek. værksted. Den ene blev strax skudt, den anden streifede nogle dage senere om på forskellige steder og viste sig blandt anden også på Ålestranden og i Enhuskilen (Kråkerøy).

Myrrikse *Gallinula porzana*: Den 11 september skjød jeg et exemplar af denne på Ålestranden. Den fløi op tæt foran mine fødder, jeg sendte begge skud efter den uden at ramme, da jeg nemlig tog den for en bekkasin, og ikke, før jeg havde sendt det andet skud, mærkede at den ikke på langt nær havde bekkasinsens raske flugt. Jeg gik imidlertid efter hvor jeg så den slå ned, den fløi atter op lige foran mine fødder, men denne gang tog jeg hensyn til dens sagte flugt og fælde den.

Rugde *Scolopax rusticola*: Ankom den 18 april.

Skogsnipe = "Gråbenet sneppe" *Totanus ochropus*: Den 30 april skjød jeg et exemplar ved Seudelven imellem Skårekilen og Kjølberg.

Dverglo = "den lille strandryle" *Charadrius minor*: I Fjeldskilen i Onsø skjød jeg den 18 juni et exemplar.

Dvergfalk (Stenfalk) *Falco lithofalco*: På mastetoppen af Swift som lå ved Gråsvik pir for kullosning skjød jeg den 4 oktober et exemplar.

1877

Stær *Sturnus vulgaris*: Stären ankom 25 marts.

Sanglerke = lerke *Alauda arvensis*: Samme dag hørte jeg lærken.

Duen (Ringdue) *Columba*: Så jeg 7 april.

Linerle *Motacilla alba*: Linærnen ankom den 8 april.

Rødstrupe *Luscinia rubecula*: Rødkjælken viste sig samme dag.

Tjeld *Haematopus ostralegus*: Kjelden ankom 4 marts.

Rugde *Scolopax rusticola*: Rugden var meget sparsomt tilstede på aftentrækket.

Kvartbekkasin *Gallinago gallinula*: Især den halvenkelte var meget talrig om høsten (ankom midt i september), men på grund af den tidlige indtrædende kulde trak de allerede bort i midten af oktober.

Myrrikse *Gallinula porzana*: Sumphønen, holdt hele sommeren til på Ålestranden i et vas af *Scirpus lacustris* (sjøsisivaks), hvor man om aftenen og natten kunde høre dens eiendommelig hvislende fløitetoner. 22 august skjød jeg et ungt exemplar, hvilket tyder på at den må have hækket der.

Snepperne.....: Vare nesten ikke at se hverken på vår eller høstræk. Sandsynligvis har de valgt en anden vei.

Toppand *Fuligula cristata*: I oktober blev en toppand skudt ved Åsgårdstranden nær Fredrikstad.

Dobbeltbekkasin *Scolopax major*: 28 august skjød jeg en dobbeltbekkasin på Ålestranden. Jeg så ingen flere.

1878

Sanglerke = lerce *Alauda arvensis*: Lärken ankom 18 februar.

Tjeld *Haematopus ostralegus*: Kjelden ankom 11 marts.

Kaie = kaje *Corvus monedula*: Kajen ankom 11 marts.

Bokfink *Fringilla coelebs*: Bogfinken ankom 12 marts.

Stær *Sturnus vulgaris*: Stären ankom 23 marts.

Rugde *Scolopax rusticola*: Rugden ankom 23 marts.

Duetrost *Turdus viscivorus*: Jeg skjød den 7 april en duetrost inærheden af Kjölberg. Der var en liden flok som befandt sig på træk.

Due=Ringdue *Columba*: Duen ankom 7 april.

Linerle *Motacilla alba*: Linerlen ankom 9 april.

Steinskvett *Saxicola oenanthe*: Stendulpen ankom 20 april.

Nattravn *Caprimulgus europaeus*: Kveldknarren ankom 24 april.

Hagefluesnapper (Svart og hvid fluesnapper) *Muscicapa atricapilla*: Den sorte og hvide fluesnapper ankom 4 mai.

Låvesvale *Hirundo rustica*: Ladesvalen ankom 12 mai.

Gjæk *Cuculus canorus*: Gjøken ankom 14 mai.

Vendehals *Iynx torquilla*: Vendehalsen ankom 15 mai.

Tårnseiler *Cypselus apus*: Tårnsvalen ankom 26 mai.

Vaktel *Ortygion coturnix*: Vagtelen har hækket ved Kjölberg. 3 unger blev ihjælslået den 2 september af slättemaskinen.

Vepsevåk *Pernis apivorus*: Vepsehøken er den 23 juli skudt ved Kjölberg. Exemplaret var en han.

Fjellerle = "alpelerke" *Alauda alpestris*: Apotheke Jentaft skjød i høst (antagelig i september) blandt en liden flok et exemplar af Bjerglärken.

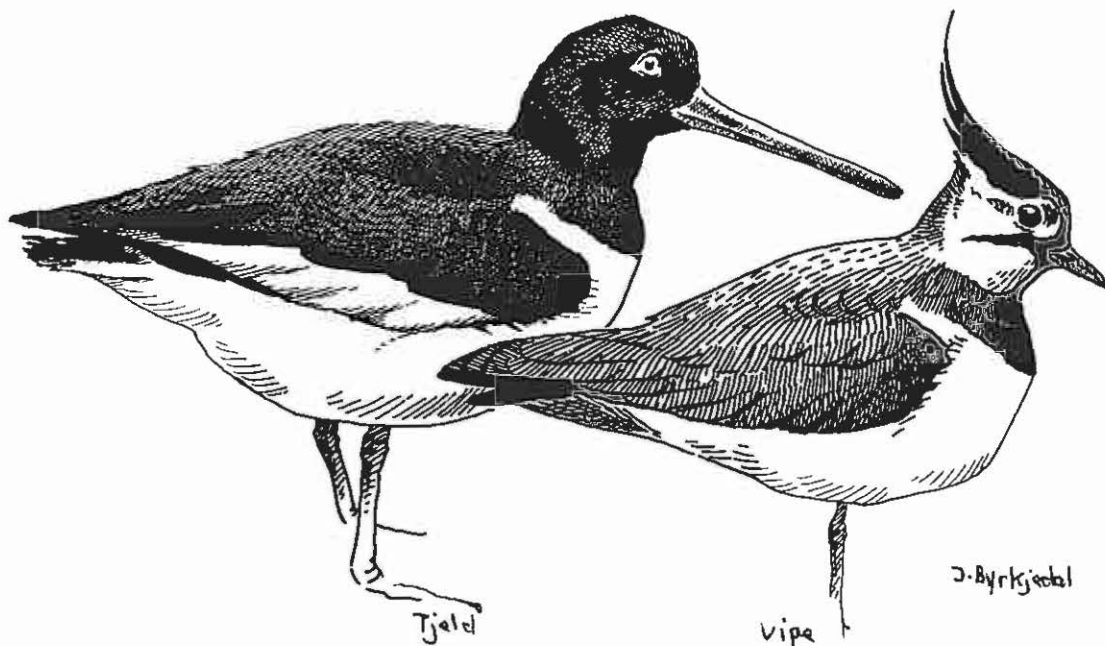
Jaktfalk *Falco gyrfalco*: Et ungt exemplar af jagtfalken skudt ved Örebäk i Onsö 1 oktober.

Vannrikse *Rallus aquaticus*: Vandrixen har i år hækket i Ålekilen. Jeg skjød et ungt exemplar den 13 oktober på samme sted. Jeg så flere af den og de holdt sig der til den 27 oktober.

Vandrefalk = "piledgrimsfalk" *Falco peregrinus*: Skudt ved sökanten i det sydlige Onsö, hvor den har rede. Tiden var juni eller juli.

Enkeltbekkasin *Scolopax gallinago*: Enkeltbekkasinen hækker talrigt i Arekilen på Kirkeøen.

Kvartbekkasin = "småbekkasin" *Scolopax gallinula*: Småbekkasinerne reiste i de sidste dage af oktober.

1879

STORFUGL

Til lørdag den 23 august havde jeg meldt mig til forvalter Magelsen på Ellinggård for om søndagen at gå på jagt i Ellinggårdskoven, hvor der i år ikke skulde mangle på fuglevildt, efter hva man måtte formode efter det usædvanlig livlige spil, som især tiuren ivær havde holdt der, og da ligeledes såvel våren som sommeren må siges at have været heldig for rugningen og opfostringen, turde det bedste håbes.

Jeg reiste da om eftermiddagen til Ellinggård og den følgende morgen kl. 7 drog Magelsen og jeg til skovs. Vi fulgte en vej gennem den temmelig svære skov, henimod en stor myr, hvor vi troede at finde kuld, og hvor der vilde være nogenlunde let at skyde. Det varede ikke længe før vi også fandt fugl, idet 3 à 4 røier med noget mellemrum fløi op i nærheden af veien uden at Pluto kunde få stand. Jeg skød på en af dem, idet den svingede over veien på henved 80 alens hold uden at træffe.

Vi kom imidlertid til myren, og i noget høit lynch i myrkanten, hvor der stod nogle spredte furutræer, begyndte Pluto at trække an. Jeg holdt mig umiddelbart efter af frygt for at fuglene ikke vilde trykke tilstrækkelig, og ganske rigtig, idetsamme Pluto fattede stand fløi en tiur op langt foran ham, for langt til at skyde, derpå fløi den ene op efter den anden idethele 6, og endelig tilsidst en røi, den Pluto stod for, og som havde ligget ganske nær foran ham og trykket. Denne, den eneste der fløi op på skudhold, vidste dog at passe sit snit, så den strax fik en furu imellem sig og mig. Jeg skjød dog igennem træet og det traf. Dette bragte den rent ud af concepterne, så den steilede lodret i veiret over trætoppene og jeg troede et øieblik at den vilde falde, men turde dog ikke se det an, hvorfor jeg gav den det andet løb, hvorpå den tumlede rundt i luften og faldt til marken. Det var en voxen røi på 8 mark?. Imidlertid fløi flokken tvært over myren og over en ås på den anden side så vi fandt det meningsløst at opsøge den mere. I den ene ende af myren på en åsrabbe, der lå for sig selv ligesom en ø i myren fik atter Pluto stand lige i myrkanten imellem meget tæt småskov, så al den anledning, som her frembød sig til at få skyde var inden fuglen kom så høit at den var dækket af trækronerne og dertil var neppe 2 alen fra marken.

Fuglen trykkede hårdt, og Pluto stod fast, så jeg gik den på nogle få alen nær, inden den fløi op.

Meddetsamme den brusede op, kastede jeg til øiet og skjød akkurat i det øieblik, den havde nået i høide med trækronerne. Foran mig stod en tyk røg der skjulte alt foran mig og intet hørte jeg til fuglens fortsatte flugt, jeg vidste ikke hvad enten det var træf eller bom. Den havde dog ikke hævet sig over træerne, men jeg havde heller ikke hørt noget dump. Heller ikke så eller hørte jeg noget til Pluto, og jeg blev bange for at en ulykke var hændt, alt var så stille og Pluto havde befundet sig lige under skuddets retning.

Med ånden i halsen gik jeg da frem, men så her til min glæde Pluto søge et stykke fra, ligesom den skulde have hørt eller seet fuglen falde, men det blev dog forgjæves, der var ingen fugl at finde, og rimeligvis havde jeg også skudt en bom, idet skudet formodentlig var gået under den. Det hele gik så hurtigt for sig at jeg ikke ved enten det var en røi eller århøne, jeg havde skudt på.

Vi kom nu op på en liden ås i kanten af myren og havde netop gjort hold for at bestemme i hvilken retning vi skulde drage, da jeg blev opmærksom på skyggen af en fugl, der kom bag os. Idetsamme jeg vendte mig om fik jeg se to store vinger af en fugl, der slog til i en grantop omtrent 150 alen bag os. Vi kunde dog ikke længer se den, da de foranstående træer skjulte den, jeg formodede at det var en høg og tilbød Magelsen at prøve sin lykke. Han vilde ikke modtage tilbudet og jeg listede mig derfor selv ihold med den bag træerne, der gav ypperlig dækning. Imellem grenene på en gran der stod imellem mig og den, hvor i den sad, kunde jeg skimte at den var en høg. Jeg lagde til øiet, trykkede løs og den faldt død til marken. Det var en gammel *hvepsehøg* (*Pernis apivorus*), et nyt tillæg til de fugle jeg forhen har havt anledning til at skyde. Da jeg kom hen til Magelsen, der havde ventet på det sted hvor vi havde gjort hold, havde han todsupen færdig og just som jeg tømte den sprang en hare op lige ved os, hvor den den hele tid havde ligget i en kløvt kun nogle få alen fra os, den fulgte kløvten og forsvandt strax, jeg fik ikke engang se den. Vi kom imidlertid til den trakt, hvor vi havde seet kuldet drage hen, men skoven var her så stor og tæt at der ikke kunde være tale om nogen jagt. Pluto fandt også kuldet, med meddetsamme som han markerede og begyndte at trække an fløi samtlige op omtrent 100 alen fra os. Lidt senere traf vi også et stort *årfuglkuld* i den samme trakt uden at få anledning til skud. Da vi dernæst kom i mere åben skov og atter fulgte en vej så jeg Pluto markere et stykke fra veien, vi standsede for at afvente, men inden han fik stand rusede 2 røier op, og den ene kom forende ret imod Magelsen. Han sigtede efter den og røien var allerede over ham og endnu intet skud, så jeg blev bange for at han skulle blive for sen, da den et øieblik senere vilde være imellem træerne på den anden side veien, hvorfra jeg ikke turde vente med mit skud. Den faldt ned lige foran Magelsen. Det var en ungrøi på 6 mark?. Vi traf endnu flere enkeltvis fugle, men uden held, da de ikke vilde trykke. Det viste sig at ungerne allerede vare så store at flere ikke længer fulgte moderen. Et par gange traf vi også en enkelt årfugl. Da vi kom ind i noget tæt blandingsskov (or og gran) hørte jeg pludselig lige over mig et gak!gak!

Jeg fik også strax ðie på en ungrøi i toppen af en høi gran. Idetsamme jeg kastede til ðiet strakte den sig forover til flugt, men det blev en flugt ned igjennem grenene. Endnu traf Pluto et kuld storfugl, han var langt fra os, men vi kunde godt holde ðie med ham, da skoven var åben. Også disse fløi op til alle kanter før han fik stand. Gamlemutter fløi lige imod os og satte sig from i en furu på et snes alen fra os. Jeg syntes nu det kunde være Magelsens tur at skyde en fugl, og da tilbudet var så pent anmodede jeg ham også derom, men han var endnu galant nok til at lade mig have retten, hvilket noble tilbud jeg alligevel ikke vilde modtage. Men denne akkorderen: om dens liv fandt røien ikke behag i, og afsted for den som en pil bag det nærmeste træ. Der var nu ikke tid til mere akkordering og efter den sendte jeg en ladning haggel netop som den kom frem i en åbning mellem to træer. Den havde sådan fart at den først nåede marken flere alen bortenfor åbningen med et tungt dump, der tilkjendegav at det var en træf.

Jeg havde nu skudt 1 hvessehøg og 4 røier, hvoraf 2 voxne på hver 8 mark? og 2 unge på hver 6 mark?.

Vi vendte nu tilbage til Ellinggård, da det allerede var middag.

Om eftermiddagen reiste vi til Amundrød, hvor Fredrik Werenskjold feirede sin 42-årsdag og havde der en behagelig aften. 26 august (Tirsdag) var Hauge og jeg om morgenen en tur i Ålefjeldene, hvor vi traf et storfuglkuld, hvoraf jeg skjød en ungrøi (i fl.) medens Hauge anskjød en tiur.

Denne fløi blot en 200 à 300 alen til en myr hvor den slog ned og hvor Pluto fik fast stand for den. Vi gik hen til og jeg trådte den op, men aldrig har jeg gjort et dårligere skud. Den rusede op lige imod mig og var vel neppe mer end 6 à 8 alen fra mig da jeg gav ild, uden at tage sigte blot rettende løbet efter den. Hauge brændte så på, men da heller ikke dette traf, sendte jeg mit andet skud ret efter den og vel sigtet, idet den holdt på at forsvinde over trætoppene. Den var endnu da neppe mer end 40 alen borte og kom dog fra al denne ild. Jeg ved ikke hvad der denne gang kunde forlede mig til at skyde uden at sigte, noget jeg aldrig tilforn? ved at have gjort. Men det var også et eiendommeligt tilfælde at have en sådan stor skive på så nært hold og næsten ret over sig, man måtte næsten blive tilbøielig til at tro at det måtte træffe selv om man ikke sigtede. Inde i storskoven traf vi den endnu flere gange, men lod os ikke mere komme sig på livet, indtil den endelig forsvandt for os. Også de øvrige af kuldet fandt vi igjen, men fik ikke mere skud på dem. 31 august (søndag) vare vi atter ude, men traf da tiurkuldet i storskoven, så vi ikke fik skud på dem, uagtet Pluto første gang havde god stand. Ligeledes traf vi et årfuglkuld i så tæt skov at det blev umulig. Jeg fik gjort et slængeskud, der udentvil blev en bom.

Mår *Mustela martes*: En skovmår skudt i Ellinggårdsskoven i begyndelsen af januar.

Taffeländ *Fuligula ferina*: 2 taffeländer er iår skudt her. En hun den 4 februar og en han den 12 oktober. Den første blev skudt ved Gråsvik i en råk, den anden i Seudelven.

Sangsvane *Cygnus musicus*: Sangsvanen holdt sig her i månederne januar og februar. Den er seet på flere steder, ved Øren, ved Kråka og ved Krosnäs, hvor der på en gang blev seet 12 stk i følge.

Grågås *Anser cinereus*: Grågåsen ankom 26 februar.

Sanglerke = lerce *Alauda arvensis*: Lærken ankom 2 marts. Jeg så den sidste gang 12 oktober.

Stær *Sturnus vulgaris*: Stären ankom 9 marts.

Kaie = kaje *Corvus monedula*: Kajen ankom 9 marts.

Bokfink *Fringilla coelebs*: Bogfinken ankom 19 marts

Tjeld *Haematopus ostralegus*: Kjelden ankom 26 marts. Den holdt sig her lige til 6 december.

Due=Ringdue *Columba*: Duen ankom 1 april.

Linerle *Motacilla alba*: Linerlen ankom 2 april. Afreiste 12 oktober. Senere seet 1 linerle 5 november og 17 november.

Rugde *Scolopax rusticola*: Rugden ankom 5 april. Afreisen 29 og 30 oktober. Endnu seet 9 november.

Måltrost *Turdus musicus*: Sangtrosten ankom 9 april.

Rødstrupe *Luscinia rubecula*: Rødkjælken ankom 12 april.

Heilo *Charadrius apricarius*: Heiloen ankom 16 april.

Steinskvett *Saxicola oenanthe*: Stendulpen ankom 25 april.

Hagefluesnapper "Svart og hvid fluesnapper" *Muscicapa atricapilla*: Den sorte og kvide fluesnapper ankom 4 mai.

Taksvale *Hirundo urbica*: Tagsvalen ankom 11 mai.

Nattravn *Caprimulgus europaeus*: Kveldknorren ankom 12 mai.

Gjæk *Cuculus canorus*: Gjøken ankom 12 mai.

Tårnseiler *Cypselus apus*: Tårnsvalen ankom 18 mai. Afreise i midten af september.

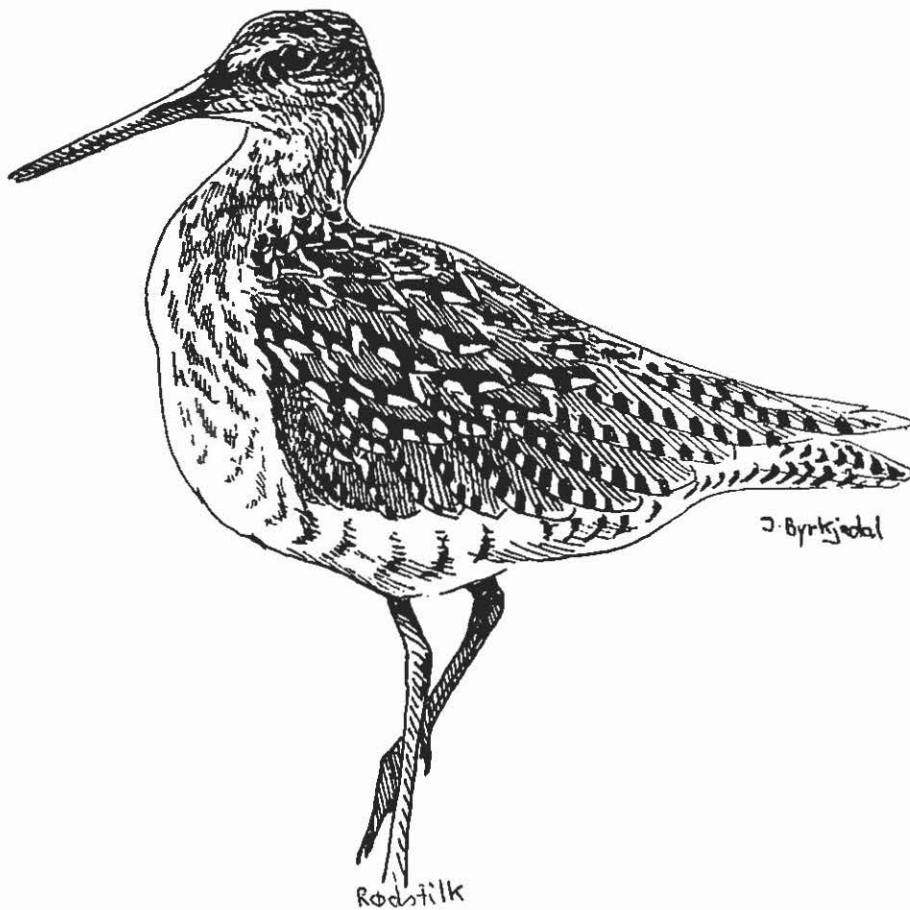
Kornkråke = "blåkråke" *Corvus frugilegus*: Blåkråken. En liden flok på 6 à 7 stkr holdt til ved Ålegårdene i midten af april. En blev skudt.

Trelerke *Alauda arborea*: Den 26 april skjød jeg en trælærke i Ålebjergerne.

- Lundefugl *Mormon arcticus*: Et gammelt exemplar af lundefuglen blev den 2 mai bragt til torvs.
- Trane *Grus cinerea*: 5 traner kredsede over byen den 27 mai. Den 25 havde de vist sig på Ellinggård, hvorfra de strax droge bort efter et kort ophold på markerne. Fra Moss berettes at de den samme dag vare ankomne til Värnø i Rygge, hvor der den 28 endnu indtraf en 6te. Indtil beretningens datum den 7 juni holdt de sig fremdeles på samme sted.
- Grønstilk *Totanus glareola*: Den grønbenede sneppe 6 stkr holdt til på Ålestranden den 28 juli. 6 august så jeg den der for sidste gang.
- Myrrikse *Ortygometra porzana*: Den plettede sumphøne havde i år traktet både på Ålestranden og i Skårakilen, så den derfor var meget hyppig at træffe i høst.
- Tundrasnipe (krumnebsneppe) *Tringa subarquata*: En gut skjød den 10 el. 11 september 4 spovsnepper på Ålestranden.
- Heipiplerke = "engpiplerke" *Anthus pratensis*: Engpiplærken holdt ihøst til i stor mængde på Ålestranden. Jeg så den for sidste gang den 12 oktober.
- Dvergfalk *Falco lühofalco*: Den 15 april så jeg en dvergfalk på en mastetop i byen.
- Myrhauk *Circus cyaneus*: Den blå kjärhök seet af Magelsen ved Ellinggård i begyndelsen af juni. Exemplaret, der har været en gammel han, holdt til i flere dage på et lavtliggen (sidlænd) jorde, hvor den jevnlig var at se flyvende i kredse ganske lavt over marken. Den hvilede på marken, men var altid på sin post, så det lykkedes ikke at komme den på skud.
- Vepsevåk *Pernis apivorus*: Jeg skjød 1 gammel han af vepsehøken i Ellinggårdskoven den 24 august.
- Havørn *Haliaeetus albicilla*: En hun-havørn skudt ved reden på Ellinggård 19 april. Den havde allerede da 2 noget varmede æg.
- Vendehals *Iynx torquilla*: Vendehalsen blev ikke bemærket før 18 mai.
- Låvesvale *Hirundo rustica*: Ladesvalen drog bort 21 september.
- Rakkelhane *Tetrao urogallides*: Ved Korshavn på Kirkøen er i de første dage af oktober skudt en rakkelhane. Den har i de sidste 10 år optrådt meget hyppig på nævnte sted, og næsten hvert år i dette tidsrum skal den være skudt der.
- Vipe *Vanellus cristatus*: Viben viste sig i Ålekilen endnu 18 oktober. Obs. 28 marts.
- Brushane *Machetes pugnax*: 22 august skjød jeg en brushøne under bekkasinjagten på Ålestranden.
- Rødstilk *Totanus calidris*: Den rødbenede sneppe fandt jeg hækende på en holme inærheden af Hankö 6 juli. Den havde små unger.
- Enkeltebekkasin *Scolopax gallinago*: Enkeltebekkasinene indfandt sig på sine høstbetesmarker Ålekilen og Skårakilen i slutten af juli. Afreisen foregik i de sidste dage af oktober.
- Kvartbekkasin = "småbekkasin" *Scolopax gallinula*: Småbekkasinerne begyndte at indfinde sig i kilerne efter midten af september. Afreise 2 november.
- Sothøne *Fulica atra*: Et par af sothønen tog ivåres tilhold i vardgravene omkring Tomb i Råde, men da den ene uheldigvis blev et bytte for gårdshunden, forlod den anden også stedet.
- Åkerrikse *Crex pratensis*: Ågerrixen kom meget sent, iallefald hørte jeg den ikke før omkring 20 mai.
- Gråhegre = "heire" *Ardea cinerea*: 12 juli så jeg en hegre i Fjeldskilen i Onsö.
- Sjømorre *Fuligula fusca*: 10 juni fandt nogle fiskere et rede med 8 æg nær vandet på nordre Söster. Såvel æggene som fiskernes beskrivelse af fuglene, der fløi fra stedet da de kom roende tæt forbi godtgjøre at x) *svartanden* hækker her. 2 af æggene, som bleve tilsendte universitetet ere også af Nordvi bestemte at tilhøre denne fugl. Til støtte for denne antagelses rigtighed tjener desuden den i dobbelt henseende interressente observation, iagttagelsen af en x) *svartand* med 4 små unger den 27 september. Anm. 10 juni Så Larsen ude ved Kragerøholmerne 5 store fugle på lang afstand, hvis flugt og skrig lignede grågjås. Det har formodentlig været tranerne. 11 juni: Erholdt jeg 6 æg, fundne på nordre Söster dagen forud. Jeg har bestemt dem til at tilhøre *Fulig. fusca*. 27.sept.: Som noget usædvanligt berettede G.Larsen at han den 27 så en *Fulig. fusca* med 4 temmelig små unger vestenfor Strömningen. . x) Anm.: Funnet dreier seg sikkert om sjømorre. Navneforvirring: Svensk betegnelse "svartand" = norsk navn for sjømorre.
- Bergand *Fuligula marila*: 12 oktober så jeg 2 bjergånder i Ålekilen. Ören er ellers det eneste sted hvor den pleier at vise sig om høsten. (Hafslund, stükjunker Hafslund, meddelelse).
- Siland *Mergus serrator*: En fiskand med endnu dunklädte unger er bemærket 28 september.
- Makrellterne *Sterna hirundo*: 6 juli fandt jeg halvrugede æg af makrellerten.
- Polarjo *Lestris pomarinus*: Den bredhalede jo har denne høst været meget almindelig. Alle de exemplarer jeg har seet vare unge fugle.
- Alke *Alca torda*: En brednåbbed alke er 23 juni observeret af G.Larsen i nærheden af Laurkullen. 10 oktober begyndte begge alkearter at komme ind i fjorden.
- Fjæreplytt *Tringa maritima*: 26 april skjød jeg en fjæreplytt på Söstrene.

FORÅRET UNIVERSITETSMUSEET I 1879

- 06.02 En *Mergus serrator* Silandung hann fra sommeren skudt af mig selv ved Fredrikstad 5te februar.
En *Fuligula ferina* Taffeland hun skudt af overmaskinist O.A.Hauge i en råk ved Gråsvik 4de februar.
- 07.07 2 æg, der formodedes at være af *Fuligula fusca* Sjøorre, fundne på Søsterøerne 5te juli.
Sammenlign iagttagelserne foran.
En *Totanus calidris* Rødstilk, dununge taget af mig selv i Onsøskjærgården 6te juli.
- 20.07 En *Uria grylle* Lomvi, smukt exemplar, unge fra forrige år, skudt af Kristian Ellingsen i Kragerøholmene 19de juli.

1880

Perleugle *Strix tengmalmi*: I februar måned så jeg et exemplar af perleuglen udstoppet hos stýkjunker Hafslund. Fuglen, der antagelig var et yngre individ, var skudt i en lade på gården Skjålsbu på Vesterøen det foregående år, hvilken tid kunde ikke erindres, men antages det at være om vinteren.

Svartspett *Picus martius*: Gjertrudsfuglen. Den 17 april såes et skudt exemplar på torvet. Den var antagelig fra Veum i Glemminge. For 2 år siden er her skudt 2 exemplarer af den, 1 af S. Thorstensen på Kragerøen, samt 1 af Magelsen på Ellinggård.

Havsule *Sula bassana*(*Dysporus bassanus*): Den 22 april er 2 havsuler seet i Skårakilen. Beskrivelsen af disse fugle som jeg har fra to öienvidner gik ud på at 2 store hvide fugle af størrelse eller større end edderfugle lå, såvidt kunde skjønnes svømmende, ganske nær land. De lå ganske stille uden at flytte sig sýnderligt, men tog flugten da man nærmede sig for at skyde dem. Lange ben blev ikke bemærket, derimod beskrives halsen som lang. Forklaringen om næbbet var noget usikker, dog skulde den nok være tyk. Farven var overalt hvid, undtagen på vingerne hvor der var noget sort.

Et exemplar er også skudt i Skårakilen om våren 1877 eller 1878 og solgt i Fredrikstad til udstopning.

Dvergfalk *Falco lithofalco*: Dvergfalken så jeg på Akerøen 25 april.

Vepsevåk *Pernis apivorus*: En han af vepsehøken skudt i Ålebbergene 26 mai.

Havørn *Haliaeetus albicilla*: Et ungt exemplar af havørnen skudt ved Landegård i Onsö 31 januar.

Musvåk *Buteo vulgaris*: Musvåken ankom i begyndelsen af april. 21 juli fandt jeg dens rede med 3 unger af meget forskellige alder og udvikling.

Tretåspett *Picus tridactylus*: En hann af den tretåede spätte skudt i Ålebbergene 4 oktober.

Vendehals *Lynx torquilla*: Vendehalsen ankom 1 mai. Äglägningen begyndte i slutten af måneden.

Gjök *Cuculus canorus*: Gjökken ankom 9 mai.

Låvesvale *Hirundo rustica*: Ladesvalen ankom 11 mai. Äglägning efter midten af juni. Afreise mellem 23 og 25 september.

Sandsvale *Hirundo riparia*: Digesvalen hækker kolonivis på fästningen Kongsten. Den havde begyndt äglägningen midt i förste halvdel af juni.

Gråfluesnapper *Muscicapa grisola*: 20 juni fandt jeg dens rede med nyklækkede unger. Ligeså 14 juli et rede med små nys udklækkede unger.

Hagefluesnapper "Svart og hvid fluesnapper" *Muscicapa atricapilla*: Den sorte og hvide fluesnapper ankom 10 mai. Lagde äg i begyndelsen af juni.

Varsler *Lanius excubitor*: Varsleren er seet ved Vollabjerget (Åle) 7 november, samt skudt af Hafslund ved Kongsten i midten av november.

Kaie = kaje *Corvus monedula*: Kajen ankom 25 februar.

Stær *Sturnus vulgaris*: Stären ankom 22 februar. 17 oktober så jeg blandt en liden flok stær en med hvid stjert. Afreise ved 17 oktober.

Bokfink *Fringilla coelebs*: Overvintrende bogfinker observeret. Ankom 28 marts.

Björkefink *Fringilla montifringilla*: Bjergfinker have vinteren 1879 - 1880 forekommet temmelig talrigt heromkring.

Grønnfink *Fringilla chloris*: Grönfinker vare også meget alm. her i vinteren 1879-1880. I selskab med bjergfinkerne streifede de omkring og gjæstede rognebærtrærne, der denne vinter vare usädvanlig rige på bär. 13 juni så jeg den i det sydligge Onsö.

Tornirisk *Fringilla cannabina*: Torniriskan var talrig på Ören 11 april. 12 mai fandt jeg dens rede med 4 äg.

Bergirisk *Fringilla flavirostris*: Jeg skjöd et exemplar af den gulnäbbede irisk på Ören 11 april.

Sivspurv *Emberiza schoeniclus*: Jeg skjöd en sivspurv på Agerøen 17 mai.

Snøspurv *Emberiza nivalis*: Snøspurven forekom her idetmindste til henimod udgangen af marts og var atter vendt tilbage hertil 24 oktober.

Sanglerke = lerce *Alauda arvensis*: Lärken ankom 14 februar. Afreise 17 oktober.

Trelkerke *Alauda arborea*: Trälärken ankom 14 marts.

Skjærpiplerke *Anthus rupestris*: Jeg fandt et skjærpiplerkerede med 2 äg på Misingerne 16 mai.

Heipiplerke = "engpiplerke" *Anthus pratensis*: Engpiplerken var ankommen 22 april. Afreise i slutten af september, en og anden bemærket indtil 10 oktober.

Linerle *Motacilla alba*: Linerlen ankom 7 april og reiste i de sidste dage af september.

Gulerle *Motacilla flava*: Gulerlen ankom 5 mai.

Fossekall *Cinclus aquaticus*: Fossekallen observeret förste gang om hösten 24 oktober.

Gråtrost *Turdus pilaris*: Flokkestrosten forekom meget talrig hele vinteren. 1879-1880.

Måltrost *Turdus musicus*: Sangtrosten ankom 9 april.
 Rødvingetrost *Turdus iliacus*: Adskillige rødvingetroster have overvintret i 79-80.
 Svarttrost *Turdus merula*: Også ikke ganske få sorttroster have overvintret i 1879-1880.
 Ringtrost *Turdus torquatus*: I de første dage af marts skal der være solgt på torvet i østre Fredrikstad 2 ringtroster fangede i snare på Kragerøen. Ankom 17 april.
 Rødstrupe *Luscinia rubecula*: Rødkjælken ankom 11 april.
 Rødstjert *Luscinia phoenicurus*: Rødstjerten ankom 2 mai. Äglägning i de første dage af juni.
 Steinskvett *Saxicola oenanthe*: Stendulpen ankom 17 april.
 Tornsanger *Sylvia cinerea*: Gråsangeren havde flyvedygtige unger 23 juni.
 Hagesanger *Sylvia hortensis*: 22 juni fandt jeg havesangerens rede med 5 lidt varmede rede med 5 lidt varmede äg.
 Løvsanger *Sylvia trochilus*: Løvsangeren, der er den eneste sanger, som jeg har fundet på de galde, næsten for trævegetation med undtagelse af enebusker og enkelte rosenbusker, blottede havøer, var ankommen 1 mai. Jeg fandt små unger 23 juni og varmede äg 30 juni.
 Toppmeis *Parus cristatus*: Topmeisen havde udfloine unger 23 mai.
 Kjöttmeis *Parus major*: Kjöttmeisen havde små unger 23 mai. 3 juni fandt jeg dens rede med 7 friske äg.
 Blåmeis *Parus coeruleus*: 20 juni fandt jeg blåmeisens rede med 5 friske äg.
 Løvmeis *Parus palustris*: Jeg fandt et sumpmeis rede med 9 stærkt varmede äg 20 mai.
 Stjertmeis *Orites caudatus*: Langhalemeiser er flere steder observeret ihöst, første gang 24 oktober.
 Tårnseiler *Cypselus apus*: Tårnsvalen ankom 18 mai.
 Nattraavn *Caprimulgus europæus*: Kvälknarren ankom 27 april. 19 juli fandt jeg dens rede i Prästegårdsskoven i Onsö med 2 stærkt varmede äg.
 Skogdue *Columba oenas*: Skovduen ankom 18 marts. 3 juni fandt jeg dens rede i en fjeldklöft i den mod söen vendende bratte fjeldväg söndenfor Krosnäs, på et næsten utilgængeligt sted. Det indeholdt 2 friske äg. Afreisen foregik ved 15 oktober, en efternöler observeret ved Kjölberg 8 december.
 Orrfugl *Tetrao tetrix*: Ärhönens äglägning begyndte i slutten af april. 9 mai fandt jeg et ärhönrede med 8 varmede äg.
 Vaktel *Ortygion coturnix*: Vaktelen er i juni måned hört på flere steder omkring Kjölberg og Ellinggård.
 Vipe *Vanellus cristatus*: Vibene ankom 7 marts. 25 april fandt jeg dens fuldvärpede rede på Agerøen.
 Heilo *Charadrius apricarius*: Hejloen holdt sig her til midten af oktober.
 Sandlo = "strandrylen" *Charadrius hiaticula*: Strandrylen ankom 15 april.
 Tjeld *Haematopus ostrilegus*: Kjelden ankom 16 marts.
 Storspove *Numenius arquatus*: Spoven ankom 8 april.
 Brushane *Machetes pugnax*: Brushanen ankom også 8 april.
 Gluttsnipe *Totanus glottis*: Gluttsneppen har idetmindste fra begyndelsen af juli måned stadig vist sig i og omkring Älekilen. Et ungt exemplar (dog fuldständig voxen), som blev skudt der den 7 august synes at vidne om at den har häkket der eller inärheden. Den blev ofte påtruffet inde i skoven temmelig langt ovenfor (vestenfor) Älekilen. I Strålsund (Kragerøen) holdt der i hele september til et kuld på 6 stk af disse fugle, hvoraf de fleste blev skudte.
 Grønnstilk *Totanus glareola*: Den grönbenede sneppe havde i juli måned tilhold i Älekilen og sandsynlig at den häkkede der.
 Sandløper *Calidris arenaria*: Et exemplar af sandlöberen er 10 oktober skudt ved Svarteskjär (vest for Strömtangen), hvor den var i selskab med en liden flok *Tringa alpina*(myrsnipe), hvoraf 5 bleve skudt.
 Rugde *Scolopax rusticola*: Rugden er observeret i midten af februar i närheden af byen. Den var ankommen til Hvaløerne 21 marts, men var först at se ved Fredrikstad 24. Äglägningen begyndte för midten af april. Afreise omkring 22 oktober.
 Enkeltbekkasin *Scolopax gallinago*: Enkeltbekkasinen ankom 7 marts. På Älestranden hörte jeg dens mäkring endnu i slutten af mai, så den vistnok häkker der, men ialfald sparsomt. Afreise omkring 25 oktober.
 Kvartbekkasin = "småbekkasin" *Scolopax gallinula*: Afreise samtidig med enkeltbekkasinen.
 Myrrikse *Ortygometra porzana*: Den plettede sumphöne har også iår havt tilhold såvel i Älekilen som i Skårekilen. Besynderlig forekommer det mig at den ikke er at höre för langt frem på sommeren, - iår förste gang 5 juli -, men lod sig da som sädvanlig flittig höre i längere tid. (Se 10 juli) Fra begyndelsen af denne uge har *Gallinula porzana* väret hört på Älestranden. Jeg skulde tro at denne fugl ingen lyd giver fra sig för den har unger, eftersom den aldrig höres för langt frem på sommeren*(den 16de om aftenen hörte jeg ved siden af den sädvanlige skarpe flöuen fra 2-3 forskjellige hold også en meget finere og svagere

flöiten der utvivlsomt var unger der svarede moderen). 12 august fandt jeg dens forladte rede flydende på vandet, men fastheftet til sivet i Ålekilen. Observeret sidste gang 3 oktober.

Åkerrikse *Crex pratensis*: Agerrixen ankom 17 mai. Den var i år almindeligere end jeg tidligere har observeret den.

Grågås *Anser cinereus*: Grågåsen ankom 29 april. Hösträkket foregik imellem 26 og 29 september. Et exemplar skudt i Råde og et på Ören, begge under hösträkket.

Gravand = "fagergåsen" *Tadorna vulpanser* (*Vulpanser tadorna*): Fagergåsen ankom 19 marts.

Stokkand *Anas boschas* (*boscus*): Stokkanden havde unger 26 mai.

Brunnakke *Anas penelope*: Brunnakker holdt sig ved Ören endnu kort för jul.

Ærfugl *Somateria mollissima*: Edderfuglen havde lagt æg i midten af mai. Jeg fandt stærkt varmede æg på Struten 16 mai.

Havhest *Procellaria glacialis*: Havhesten skudt af apotheker Jentoft ved Fugleskjær (Hvaløerne) 21 marts.

Lomvi *Uria troille*: Alkerne begyndte allerede at komme ind i fjorden 4 oktober, og i midten af måneden forekom de i mængde omkring Söstrene.

Albinos: En albinos, hvid med et grålig brunt anstrøg oventil er skudt ved Hvaløerne i midten af november.

Jordugle *Strix brachyotus*: En kortbretet ugle skudt (af Jentoft) på nordre del af Kirkeøen (Hvaløerne) den 11 april. Den sad i lÿngen.

Toppand *Fuligula cristata*: En toppand skudt i Vauerkilen på Hvaløerne hösten 1880.

TRÄKFUGLENS RÄKKEFÖLGE 1880

Alauda arvensis	14 februar	
Sturnus vulgaris	22 "	
Corvus monedula	25 "	
Vanellus cristatus	7 marts	
Scolopax gallinago	7 "	
Alauda arborea	14 "	
Haematopus ostralegus	16 "	
Columba oenas	18 "	
Tadorna vulpanser	20 "	
Scolopax rusticola	24 "	
Fringilla coelebs	28 "	
Motacilla alba	7 april	
Numenius sp.	8 "	
Machetes pugnax	8 "	
Turdus musicus	9 "	
Luscinia rubecula	11 "	
Charadrius hiaticula	15 "	
Saxicola oenanthe	17 "	
Turdus torquatus	17 "	
Caprimulgus europæus	27 "	Anser 29 april
Iynx torquilla	1 mai	
Sylvia trochilus	1 "	
Luscinia phoenicurus	2 "	
Motacilla flava	5 "	
Cuculus canorus	9 mai	
Muscicapa atricapilla	10 "	
Hirundo rustica	11 "	
Crex pratensis	17 "	
Cypselus apus	18 "	

FORÅRET UNIVERSITETSMUSEET I 1880

27.02 5 *Fringilla montefringilla* Bjørkefink samt

2 *Fringilla chloris* Grønnfink skudt i dagene 17de - 19de februar på Gräsvik.

Tagttagelser fra Dyreverdenen ved Fredriksstad i 1881

Al Farmaceut Joh. Thome.

Som man vistnok vil have i friskt Minde, var Vinteren i 1880—81 overmaade streng, ikke mindre paa denne Kant end over det hele Land forøvrigt. Den begyndte tidligt, dog rigtig for fuldt Alvor først fra Midten af December, og udmærkede sig ved et uroligt, ofte stormende Veirlig, der ledsagedes af stærke Snefald. Fornemmelig udmærkede Februar og Marts sig i denne Henseende; den Mængde Sne, som var ved Udgangen af Januar, var ikke synderlig stor, da den enkelte Gange ved indtræffende Lindveir og Regn var delvis forsvunden; men i Februar og Marts faldt derimod en Mængde Sne, der hvirvlet af Stormen hobede sig op i alenhøje Faner og begrov Gjørderne, saa man endog lagde Kjøpreveien lige over dem, og da Vinteren i Slutten af Februar naaede Topunktet af sin Strenghed, frøs ogsaa hele Christianiafjorden til, saa al Dampskibsfart for en længere Tid blev fuldstændig afbrudt. Dette kolde og vinterlige Veirlig varede ogsaa usædvanlig længe, lige til ind i Mai. Her faldt Sne 3die Mai, og endnu 9de Mai var der saa koldt om Natten, at det frøs Is. Først ved 15de Mai begyndte Birken at sprette.

I en saadan Vinter kan man ikke andet end forbauses over, hvorledes mange af de smaa Skabninger, som høre Sommeren til, og hvoraf Insekterne udgjøre den største Mængde, men som ogsaa da maa friste Tilværelsen, forat ikke Arten skal uddø, kunne udholde den alt gjennentrængende Kulde. Men de have en mærkværdig Evne til at udholde Kulden. Naar Vinteren kommer, søge de allehaande Skjulesteder, og henfalde i en dødlignende Søvn, som først Sommeren vækker dem tillive af. De ere dog ikke alle lige noieregnede i Valget af Vinterkvarter. En Sommerfugl — Neslepapilionen (*Vanessa urticae*) — gav mig saaledes i denne Vinter Anledning til Tagttagelse. Den havde valgt til Vinterkvarter en meget fordringsløs Plads paa den slette Væg under en Trappeopgang til anden Etage i Gangen til mit Logi. Her blev den ogsaa siddende hele Vinteren uden at vise andet Tegn paa Liv, end at den holdt sig fast, naar jeg trykkede til den. Jeg troede mangen Gang, at den ikke kunde udholde den Kulde, som omgav den; thi Gadedøren stod ofte aaben hele Dagen, og Thermometeret, som jeg hængte ved Siden af den, viste paa det nærmeste den samme Temperatur som ude (ofte flere og tyve Kuldegrader). Men den overstod lykkelig Vinteren. Henved Slutten af April begyndte den at røre paa sig og flyttede sig lidt hver Dag, indtil den endelig den 29de forlod sit Vinterkvarter. Jeg havde da allerede for en hel Maaned siden seet den første Neslepapilion i Solvæggen, nemlig 30te Marts.

Endog i den kolde Vinter viste sig flere overvintrende Trækfugle. Saaledes er baade Grønfincken, Bjergfincken, Rugden og Sangsvanen seede i Vinterens Løb, ligesom ogsaa den forøvrigt hver Vinter i større eller mindre Mængde overvintrende Hvinand forekom i usædvanligt stort Antal. Ogsaa et Exemplar af den smukke og meget sjeldne Taffeland (*Fuligula ferina*), en Han, er atter bleven skudt i Elven tæt ved Byen i Midten af Februar.

Da der endelig i Midten af Marts indtraf nogle faa Dages mildt Veir, begyndte Trækfuglene at komme, Lærken naturligvis i Spidsen. Men det var kun faa Arter, som iaar ankom i denne Maaned.

Deres Orden var følgende:

Lærken	15. Marts
Kajen	15 —
Stæren	18 —
Ringduen	28 —
Bogfincken	29 —
Viben	2 April
Trælærken	4 —
Stendulpen	4 —
Kjeldu	5 April
Fagergaasen	5 —
Linerlen	8 —
Rødkjælken	12 —
Sangtrosten	12 —
Rugden	13 —
Heiloen	15 —
Spoven	19 —
Graagaasen	2 Mai
Enkeltbekkasinen	2 —
Engpiplærken	2 —
Vendehalsen	4 —
Sorte og hvide Fluesnapper	7 —
Digesvalen	11 —
Gulerlen	14 —
Gjòken	16 —
Kveldknarren	17 —
Agerriksen	18 —
Taarnsvalen	18 —

Trækfuglenes Ankomst var saaledes iaar betydelig senere end sædvanlig og fornemmelig betydelig senere end ifjor, for enkelte Arters Vedkommende, nemlig de, der altid ankomme tidligst, endog en hel Maaned senere, end Forholdet var i den tidlige Vaar 1880. En Undtagelse fra den almindelige Regel gjorde Stendulpen, der iaar indtraf usædvanlig tidligt, nemlig allerede den 4de April. Faa Dage senere var den endog meget talrig. Den ankom ifjor 17de April og pleier almindeligst at indfinde sig omkring 20de. Nogle Arter ere dog mærkværdig præcise paa Dagen. Saaledes er det især mærkelig med Linerlen, der altid ankommer imellem 6te og 9de April, og heller ikke iaar lod sig forsinke af den sildige Vaar. Gjòken og Taarnsvalen hører ogsaa til disse præcise Fugle. Det er saaledes en gammel Tradition her i Egnen, at Gjòken begynder at gale 15de Mai. Taarnsvalen er nu i 3 paa hinanden følgende Aar ankommen 18de Mai. Der er enkelte Trækfugle, hvis Ophold her i Regelen er ganske kort, eller som endog sjelden viser sig paa Gjennemreisen til sine

nordlige Sommer-lationer, men som i Aar, paa Grund af den ved deres Ankomst hertil endnu herskende Vinter nordenfor, nødsagedes til at heere os med et længere Ophold. Saaledes var Jernspurven (*Accentor modularis*) fra sin Ankomst i Midten af April ualmindelig talrig lige til Midten af Mai. Intet Under da, naar deres Hækketid indtraf, før de kunde fortsætte Reisen nordover, at enkelte Individder mod Sædvane kom til at hække her. Jernspurven er ogsaa virkelig iaar funden hækkende her, nemlig ved Ellinggaard i Onsbø, hvor dens Rede med 5 stærkt varmede Æg blev funden 22de Mai. Ogsaa Engpiplærken (*Anthus pratensis*) holdt sig her til langt ud over Midten af Mai. Bjerglærken (*Alauda alpestris*) holdt til i store Skarer paa de sandige Ører udenfor Fredriksstad i Begyndelsen af Mai, medens derimod Snespurven var trukket nordover i Sluten af April. Gulerlen (*Motacilla flava*) er seet ligetil 22de Mai, Blaakjælken (*Luscinia svesica*) er paatruffen i Midten af Mai, Ringtrosten (*Turdus torquatus*) holdt sig ogsaa her til Midten af Mai, Rødvingetrosten (*Turdus iliacus*) dog ikke længer end til Sluten af April, og flere Snejpearter holdt til her til Udgangen af Mai. Af den mindre almindelige brednæbbede Strandvibe (*Tringa pygmaea*) traf jeg paa Agerøen (Hvaløerne) endog 6te Juni et Par. Om de havde tænkt at bosætte sig der for Sommeren, var dog tvivlsomt, da Hunnen, der blev skudt, endnu havde lidet udviklede Æggestokke. Ogsaa Svanen, hvis Træk nordover gjerne foregaar meget tidligt, var udover Vaarvinteren temmelig talrig, og blev bemærket ligetil 17de Mai. En anden Fugl, nemlig Spidsanden (*Anas acuta*), hvis Forekomst her, uagtet den skal overvintre ved Norges Søkystr, er meget sjelden, forekom under Vaartrækket i Begyndelsen af Mai ganske talrigt udenfor Øren ved Fredriksstad, hvor de imidlertid paa Grund af Ørens flade Beskaffenhed og denne Ands store Skyhed undgik al Forsølgelse. I Forbindelse hermed maa ogsaa nævnes, at et Par Exemplarer af Laplandsspurven (*Emberiza lapponica*) er skudt her ivaar.

Som rimelig var, begyndte Æglægningen ogsaa usædvanlig sent. Alt var iaar sat mindst 14 Dage tilbage og var nær en Maaned senere end ifjor; det ene var kun en Følge af det andet. Skovhønsenes Æglægning begyndte saaledes ikke før over Midten af Mai, før Juni Maanedes Begyndelse var næppe nogen Edderfugl begyndt Rugningen, og først i de sidste Dage af Juni fremkom Stokanden med spæde Unger. 18de Juni fandt jeg uvarmede Æg af Strandrylen (*Charadrius hiaticula*), og saa sent som 3die Juli fandt jeg friske Æg af Driksneppen (*Actitis hypoleucos*). Det er dog én Fugl, som de klimatiske Forhold ikke synes at genere stort med Hensyn til Æglægningen, den spørger ikke om Veir og Vind, naar dens Tid er kommen, saadant er blot Bagateller. Men det er jo heller ikke saa Spøg til Karl, der flyder Kongeblood i dens Aarer, den er af Yikingebyrd og ernærer sig ærligt ved Strandlug. Det er Høvejørnen i Ellinggaardskoven. Hvert Aar er den vendt tilbage fra sine Vikingetog med en ny Hustru. Brylluppet er fejret, og den staaalhædede Viking lever just Hvedebrødsdagene med sin ømme Viv, da i et ubevogtet Øieblik, medens Gemalen maanske er ude paa en liden Jagt, hans Elskede falder som et Offer for hans Synder, og han finder ved sin Tilbagekomst Reden plyndret og tom. Ogsaa iaar havde den ført en ny Brud med sig; allerede i de første Aprildage havde hun glædet sin Husbond med 3 meget store

Æg, og Glæden var rimeligvis stor i Haabet om med en Gang at faa 3 Arvinger, han havde jo ingen før, og ingen Hustru havde nogen Gang bragt ham mere end 2 Æg. Der var dog koldt udenfor, indtil \div 17° C. om Natten, og Sneen laa alendyb i Skoven, men i Borgen var der varmt, og altsynes at gaa lykkeligt (der var Unger i alle 3 Æg) indtil henimod Slutten af April, da Sneen begyndte at tine. Da var der nogle store Herrer i Trakten, som begyndte at gaa paa Frierben. Tiurlegen begyndte, og da kommer der snart farlige Folk i Skoven. En Morgen efter endt Tiurleg bleve de begge skudte i Nærheden af Reden, den ene umiddelbart efter den anden med Rifle. De efterlade sig altsaa ingen Arvinger, og det er da nu tvivlsomt, om den gamle Rede mere vil blive behoet.

En sen Vaar maa for Skovfuglenes Forplantning snarere betragtes som en Fordel end Skade, da de ved forsinket Æglægning netop undgaa de forfærelige Frostnetter; men det har den vistnok for vor Trakts sydlige Beliggenhed mindre væsentlige Ulempe, da vi gjerne have en lang Høst, at Ungfuglene da til Gjengjæld ved Jagttidens Begyndelse ere mindre udvoxne. Resultatet var ialmindelighed heller ikke saa galt, skjont vistnok ikke saa godt som man skulde have ventet ovenpaa det rige Aar ifjor med sin endnu gode Stamme i vaar. Der var ihøst Fugl nogethversteds, men mærkeligt nok er det slet ingen Mængde, der er bragt tiltorvs.

Raphønsene have ikke nogen Fremgang, vistnok have de lidt meget under den strenge Vinter, og der har iaar snarere været mindre end mere af dem end ifjor. Faa eller ingen bliver skuddt, og dog bliver der af et Kuld ikke mere end et Kuld en anden Høst. Rigtignok er der heller næsten ingen, som gjør noget for at beskytte dem ved at anbringe saakaldte Raphønskasser paa Sneen og udstrø Korn til dem eller ved at indfange dem om Vinteren. Et Fuglevildt, som tiltrænger saa ekstraordinære Foranstaltninger for at existere, har liden Fremtid for sig i vort Land. Da tror jeg næsten, at den skotske *Grouse* vilde være ligesaa skikket til at opelske i vore Slettebygder. Den behøvede maaske ikke anden Beskyttelse end Lovens Fredning.

Vagtelen er iaar ikke bleven bemærket heromkring.

Paa Bekkasiner har Høsten været ualmindelig rig, dog ikke saa meget paa Enkeltbekkasiner, som især paa Smaabekkasiner, medens Rugden iaar har været saagodtsom borte. Hverken i vaar paa Trækket eller under Høstjogten har den næsten været at se. Rimeligvis have de maattet døie meget paa Vaartrækket i Danmark og maaske have danske Jægere taget Broderparten, da Opholdet der naturligvis har været saameget længere, som de iaar ere ankomne senere hertil. Den plettede Sumphone (*Ortygometra porzana*) har ogsaa været meget almindelig.

Ogsaa Stokanden og Krikanden have ihøst været temmelig talrige, den sidste har endog forekommet i større Mængde end paa flere Aar, derimod har ikke Brunnakkeanden været saa almindelig, som den pleier. Af Dykænderne maa nævnes Bjerganden (*Fuligula marila*), som usædvanlig talrig ihøst, og den almindelige Svartand (*Fuligula nigra*), der har forekommet i store Skarer i Skjærgaarden.

Da Aaret har været rigt paa Rognebær, har her været en Mængde Kramsfugle ihøst, med en saadan Righoldighed paa Arter af dette Fællesnavn, som det vel er muligt. Donefangsten har da ogsaa været drevet flittigt og har givet godt Udbytte. Fra Slutten af September var det dog kun

Sangtrosten og Ringtrosten, som udgjorde Fangstbyttet, de øvrige Arter vare endnu ikke komne nedover, men fra Midten af Oktober kom ogsaa en Mængde Rødvinger, Sorttroster og Duetroster, hvilke samtlige igjen reiste ved Udgangen af Oktober, men afstøstes af Floketroster (Fjeldtrost), Sidensvandsen og Konglebiter samt Dompaper, hvilke nu holde til her i Mængde. Sidensvandsen har været rigtig talrig, det er ikke hver Vinter, denne smukke Pryd for Kramsfuglknipperne og tillige ganske velmagende Fugl kommer hertil. Det er nu flere Aar, siden den her har forekommet i nogen Mængde. Det samme er ogsaa Tilfældet med Konglebiten, der heller ikke har været her paa flere Aar. Der er vistnok mange Slags Fugle, som kunne fanges i Trostedonerne, men det maa ligesaa vist høre til Sjeldhederne, at Bekkasiner blive hængende der. Et saadant Tilfælde bændte ihøst en Gut, som havde sine Doner ikke langt fra en god Bekkasinmyr. Han blev en Dag overrasket ved at finde en Trost med et langt Næb — det var en Enkeltbekkasin (*Scolopax gallinago*) — i en af sine Hængedoner, der var nu bragt langt ud paa en Green i omtrent 1 Meters Høide over Marken. Da ikke Rognbær er Føde for dem, og det heller ikke viste sig, at den havde spist saadanne, er det lidet tænkeligt, at disse skulde have lokket den i Snaeren; formodentlig har den ganske tilfældig fløjet imod den og derved bleven fæstet.

Henimod Midten af Oktober begyndte Alkerne at indfinde sig, men deres ringe Antal i Forhold til almindelige Aar synes ikke at tyde paa, at de have haft noget godt Aar. Jagten paa dem har heller ikke slaaet rart til; endel blev dog skudt i Slutten af Oktober, men dermed er det ogsaa bleven slut med Alkejagten for ivinter. November og tildeels ogsaa Begyndelsen af December har været saa stormende, at det kun høist faa Dage har været muligt at komme paa Søen. Efter denne Tid er det kun faa, som drive Alkejagt, da der saa langt udover Vinteren i Regelen er mindre af dem, og de, som endnu holde til i Fjorden, ere saa forskræmte, at Jagten lidet lønner sig. En Fugl, som fordum skal have været ganske almindelig i Skjærgaarden om Vinteren, men som derpaa i en lang Anrække kun sjelden har vist sig, nemlig den til Pelikanernes Orden hørende Havsule (*Sula bassana*), synes atter med det tilbagevendende Sildefiske ved Hvalerne og Bohuslen at ville blive en almindelig Gjest. Den er i Vinter gjentagne Gange observeret dels enkeltvis, dels flere i Følge. Et Exemplar, der var en ældre Han, er ogsaa under den langvarige Storm i Novbr. (nemlig 23de) skudt i Glommens Udlob ganske nær Byen. Den var øiensynlig meget admattet og fortumlet, da den blev paatruffen hvilende paa Vandet; thi først efterat der var skudt to Skud paa den, søgte den at redde sig ved Flugten. Den var yderst mager. Omtrent under lignende Omstændigheder blev en Sangsvane (*Cygnus musicus*) skudt Dagen forud indenfor Byens Grændser. Den var først seet at flyve ganske lavt over Byens Vestside og havde derpaa slaaet ned i en af Fæstningsgravene paa Østsiden, vistnok for at finde Ly mod Stormen samt noget at stille sin Hunger med, da disse Grave ere rige paa Vandplanter. Men den blev snart bemærket og skudt med Hagl No. 8, hvilket just ikke tyder paa, at den var meget sky. Ogsaa den var meget mager. I Høst ere ogsaa et Par Graagjæs (*Anser cinereus*) skudte samt et Par Kystbrøkfugle (*Chruadrius helveticus*), hvilke begge ere omtrent lige sjeldne her i Træktidene, ligesom ogsaa nogle Heirer (*Ardea cinerea*) flere Gange ere seede i Løbet af August Maaned.

Endvidere maa nævnes som en Sjældenhed, at et Exemplar af den hvidryggede Flagspette (*Picus leucocotus*), en Hun, er skudt i Ousø 23de Oktober. En endnu større Sjældenhed er den lille Turteldue (*Columba turtaur*), hvoraf et Exemplar 17de Oktober er skudt ved Skåra i On-ø. Det var en Aarsunge med saavidt Antydning til Halsflækken. Da den blev paatruffen, var den uden Selskab. Det er mærkeligt med denne Dueart, der egentlig tilhører Mellem- og Sydeuropa, men som dog formodes at hække her i Landet, at de fleste iagttagne Tilfælde af dens Forekomst hos os gjerne have indtruffet til dels endog betydeligt senere om Høsten end Tiden for deres sydlige Migration dersteds. Naar dette nævnte Exemplar er en Aarsunge, der endnu ikke har faaet den Voxnes Dragt, skulde man let tro, at den var født her i Landet, men den Omstændighed, at de allerede i September forlode Middelhavslandene, taler dog mest for, at det maa have været et forvildet Individ, der istedetfor at reise sydover, har taget den modsatte Retning. Det vil ialfald være lidet rimeligt, at i Skandinavien fødte Turtelduer skulde begive sig sydover saa meget senere end sine sydligere Slægtninge. Desværre var det nævnte Exemplar for meget beskadiget til at egne sig til Udstopning. Af størst Interesse, saasom endnu mere sjelden, er dog en kløfthalet Stormsval (*Thalassidroma leachi*), der, rimeligvis ogsaa fordreven af Stormen, blev ihjelslaet ved Vaterlands Brygge i østre Fredriksstad 23de November. Saavidt bekjendt er denne Fugl kun et Par Gange tidligere skudt i Landet. Dette Exemplar er indsendt til Universitetsmuseet.

Fremdeles maa jeg omtale Aarets usædvanlige Rigdom paa Ugler af forskellige Slags. Det har i mange Aar været meget sparsomt paa disse interessante Fugle her i Egnen. De eneste, hvis Forekomst egentlig kan siges at være almindelig, ere Hubroen og Katuglen, medens enhver anden Ugle er nær sagt lige sjelden. Almindeligst synes Perleuglen (*Strix tengmalmi*) at have været, den har vist sig paa flere Steder baade forrige og indeværende Vinter, almindeligst som en Gjest i Udhusene, men ogsaa Høkguglen (*Strix fumea*) har ihjelt udstrakt sine Streiftog fra Fjeldene hertil og synes heller ikke at have været ganske faatallig. Jeg har saaledes udover Høsten skudt 3 Exemplarer af denne Ugle (det første den 3die September). 24de August skød jeg et ganske ungt Exemplar af den kortørede Ugle eller Jorduglen (*Strix brachyotus*), og i Slutten af Oktober er et Exemplar af vor mindste Ugle, der formedelst sin beskedne Størrelse i Forhold til sine Slægtninge bærer Navnet Spurveugle (*Strix passerina*), fanget levende. Den kom om Morgenen i Dagbrækningen, medens Gasen endnu brændte, ind paa et Damphøvløri, der var i fuld Drift. Uden Vanskelighed lod den sig gribe og blev sat i Bur. Jeg har den nu, og den lader til at trives godt og er en temmelig morsom Burfugl, da den tillige er bleven ganske tam. Dog gjør den stor Forskjel paa mig og fremmede, som den ikke er vant til at se. Isærdeleshed viser den stor Frygt for min Hund, med Synet af hvem den ikke kan blive fortrolig. Men den vil vel i Længden blive noget vanskelig at underholde, da den forsmaar enhver anden Kost end Smaaafugle, Mus og Rotter. Mindre Fugle, som Meiser, foretrækker den især, men ogsaa forholdsvis saa store Fugle som Sidensvandser og Fjeldtroster fortæres, uagtet de meget overgaa den i Størrelse. Den har en fortræffelig Appetit og besidder en beundringsværdig Styrke i det lille krogede Næb.

En Meise er fortæret i ein, zwei, drei, medens en Spurv gjerne deles i et Par Maaltider, en Sidensvands er fortæret paa 2 Dage og en Fjeldtrost paa mindre end 3 Dage. Den begynder altid med at knække Halsen paa den lildelte Fugl ligesom for at aflive den, derpaa tager den en liden Betænkningstid, idet den sidder med vilt udspilede Fjære over sit Offer, plukker saa raskt Sving- og Styrefjærene af og begynder Maaltidet. Hovedet expederes altid først paa smaa Fugle, ja selv paa Sidensvandsen, medens Fjeldtrostens Hoved slides fra Kroppen og gjemmes tilslut. Naar Hovedet er fortæret, er dens første Maaltid tilende, forudsat det ikke er saa liden Fugl, at den fortærer den hele med engang, og den gjemmer da Resten altid i den samme Krog af Buret, indtil den paany bliver sulten, hvilket just ikke varer meget henge. Med Undtagelse af Fjeldtrosten fortærer den Rub og Stub, selv af Sidensvandsen bliver ikke selv de største Ben, ja ikke engang Fødderne tilovers. Den lader aldrig sin Stemme høre, uden naar den er sulten, og da svarer den mig villigt, naar jeg taler til den, med en knirkende Floiten. 5te December blev en Laplandsugle (*Strix lapponica*) bragt hertil fra Tonsberg for at udstoppes, hvor den var skudt, og da ligeledes et Exemplar skal være skudt i Nærheden af Fredrikshald *) kort Tid forud, synes det ogsaa, som om denne høinordiske Ugleart iaar har udstrakt sine vinterlige Streiftog sydligere end sædvanligt.

Medens jeg er inde paa Uglethemaet, skal jeg ogsaa fortælle en liden Historie om Katuglen (*Strix aluco*), der kan tjene som et Bidrag til dens Meritliste. Den tyder just ikke paa, at den er saa uskyldig, som den gjerne gjælder for. Paa Gaarden E. staar midt i Gaardsrummet paa en høi Stolpe et stort Dueslag, der forrige Vinter var beboet af 6 Duer. For at de ogsaa om Vinteren efter Behag kunde motionere i det fri, stod ofte Døren aaben og blev heller ikke lukket for Natten. Ud paa Vaarvinteren kom en af Duerne bort, uden at man havde seet noget usædvanligt, og den forsvundne blev formodentlig skrevet paa Høgens Regning, men en Tid senere vakte det en Morgen Forundring, at blot en af Duerne kom ud af Slaget. Aarsagen viste sig snart ved Eftersyn. Der havde om Natten været en Rædselsscene i Duehuset; thi 4 af Duerne laa myrdede paa Gulvet, samtlige uden Hoved. Der blev mange Gjetninger om, hvem der kunde være Udøveren af denne gyselige Massakre; der blev gjettet paa Katten, Røskatten og Rotten, men det var ufatteligt, at det kunde være nogen af disse, da det syntes at ligge udenfor Mulighedens Grænser for noget firføddet Dyr at komme didop, og heller ikke saaes Spor af noget saadant Dyr i den umiddelbare Nærhed af Dueslaget. Der blev tilslut blot en Tanke, som kunde have nogen Grund for sig, nemlig at det maatte være en Ugle, en af disse Nattens onde Aander, som var Gjerningsmanden; men det maatte da vist være en stor Ugle; thi Duerne vare store. Den stakkels gjenlevende Due rovede sig efter dette ikke ind i sit eget Hus, og ude i den barske Vin-

*) Herom mangler jeg imidlertid sikker Oplysning.

N. J. & F. F.s Tidsskrift 1882.

ter tilbragte den mange Nætter, indtil det atter lykkedes at lokke den ind. Men Mordengelen iudfandt sig atter, og en Morgen laa ogsaa den paa samme mystiske Maade myrket og hovedløs i sit Bur. Man lod den imidlertid ligge for at se, om Røveren ikke vilde komme igjen for at fortære sit Offer, og det viste sig ogsaa snart, at den havde været der og ædt af den; men der var intet Spor at opdage, som kunde give en sikker Formodning om, hvem Gjerningsmanden var. Resten af Duen blev da forgiftet, der blev atter ædt af den, og nogen Tid senere fandtes en Katugle liggende død i Haven, ikke langt fra Dueslaget. Ved Undersøgelse af dens Kro viste det sig ganske rigtigt at være angjeldende.

20de August forsvandt Taarnsvalen helt pludselig, og ikke mere end høist et Par Dage senere var endnu et enkelt Individ at se. Dermed var altsaa Trækfuglenes Tilbage- og begyndt. De efterfulgtes snart af de øndre Svaler, nemlig allerede 7de September. Dette var i Grunden temmelig tidligt og navnlig omtrent 14 Dage tidligere end ifjor. Dog forbleve enkelte Individuer af de sidstnævnte Arter her i hele September, og endog saa sent som 9de Oktober saa jeg en Ladesvale meget medtagen af Kulden og rimeligvis ogsaa af Mangel paa Føde. Stendulpen holdt sig her til 15de September, Gulerlen, som i Slutningen af August viste sig her i stor Mængde, forsvandt 20de September, og Linerlen 8de Oktobér. Graagaasflokke trak sydover i de første Dage af Oktober, Kjelden, Duerne, Støeren og Engpiplerken omkring Midten af Oktober, og Lærken 20de Oktober. Sangtrosten forsvandt 22de Oktober, Duetrosten og Rødvingen 27de Oktober, og Sorttrosten 4de November. Af den sidste findes dog endnu en og anden igjen, der viser sin Nærværelse ved af og til at gjøre Selskab i Kramsfuglknipperne. Saavel Enkeltbekkasinen som den halvenkelte eller Smaabekkasinen holdt ud til 29de Oktober; de havde vist ogsaa fremdeles været her, hvis ikkê den lille Kulderaptus, som da indtraadte, havde fordrevet dem. Denne Kulde varede kun en 8 a 10 Dage, og vi have siden til Dato ikkun havt Høstveir, blot en enkelt Dag imellem nogle faa Kuldegrader og næsten ikke Sne at tale om. At imidlertid ikke alle drog bort, saalænge ikke Vinteren optraadte med mere Alvor, har ogsaa vist sig; thi endnu 11te December fandt og skjød jeg i en nærliggende Bekkasianyr en smeldfed Smaabekkasin.

Tilslut fortjener et ganske mærkeligt Kalvemisfoster at omtales. Det blev hødt eller rettere sagt udtaget af Koen, der maatte slagtes, 7de November paa Brække i Onø. Det var en Sammenvoxning af 2 Fostre til ét med 2 Hoveder paa hver sin Hals, 2 Haler, 4 normalt dannede, nedadvendte Ben og 4, to og to sammensmeltede, opadvendte Ben. Det saa dog ud, som om det blot var en Kalv, der havde 2 Hoveder; ovenpaa Ryggen vare de mellemste Ribben skudte op og lignede mest Rygfinner paa en Fisk, foran hvilke de sammensmeltede Forben stode iveiret noget bagoverbøiede, og bagtil i Halens Retning kom de rudimentære Baglemmer tilsyne som et uformeligt sammensmeltet Bagben ligesom en tredje Hale mellem de to naturlige.

Fredriksstad i Decbr. 1881.

Norsk jæger- og fiskerforenings tidskr. 1883 12: 102 - 118

Iagttagelser

fra Dyreverdenen ved Fredriksstad i 1882 samt
Vinteren 1883

(Af Farmaceut Joh. Thoms.)

Som berørt i mine „Iagttagelser“ for 1881, var Vinteren endnu ved Aarets Udgang meget mild, saagodtsom uden Sne og Is — den havde ligetil Nytaar mere Høstens Karakter —. Saaledes fortsatte den ogsaa, kun en Dag i Januar (den 30te) sank Temperaturen ned til $\div 8^{\circ}$ C., og idethele var der i denne Maaned kun 5 Dage, da Thermometret faldt under Nul. Februar, der rigtignok paa Grund af sine stadige og tildels stærke Storme mere mindede om, i hvilken Aarstid vi befandt os, var heller ikke synderlig koldere, og Nedbøren var oftere Regn end Sne. Marts begyndte rigtignok med $\div 19^{\circ}$ C.; men det var nok kun for at minde om, at det endnu var Vinter; thi den 12te legede allerede Neslepapilionen (den almindelige røde Sommerfugl) i Solvæggen, og Aarhanen slog sine første Spil. I Midten af Maaneden kunde Thermometret i Middagstiden endog vise indtil $+ 15^{\circ}$ C. i Skyggen. Først ved Midten af April fik vi lidt Vinter, dog ikke i Form af nogen nævneværdig Kulde, men i Form af Sne, der rigtignok ikke nogengang blev gammel. Saaledes fik vi ogsaa, som det gjerne pleier blive ovenpaa en saa mild Vinter, en tidlig, men lang Vaar. Træerne begyndte allerede at sprætte i Begyndelsen af April, men havde paa saa Undtagelser nær — som Ribs- og Stikkelsbærbuskene, der i Slutningen af April stode grønne, — endnu ikke udfoldet sit Løv i Midten af Mai, og en Overflødighed af Regn i Slutningen af April og første Halvdel af Mai bevirkede, at Landmanden endnu kun befandt sig i Begyndelsen af Plougaannen. Saa kom der endelig atter Varme i Luften, og Vegetationen blev i kort Tid fremdreven til en ualmindelig Frodighed.

Af de egentlige Træfugle ere ikke mange overvintrende bemærkede, kun nogle Lærker bleve i Januar seede paa et Par Steder. Derimod er Bjerganden (Fuligula marila), der ellers er sjelden nok her, men som allerede fra Høsten af var ualmindelig talrig, forbleven her hele Vinteren. Endnu saa langt paa Vaaren som den 25de Mai skjød jeg 2 af disse Fugle. Jeg fortalte i min forrige Artikel, at Havsulen (Sula bassana) syntes at skulle blive almindelig Vintergjæst her igjen, idet den nemlig flere Gange før Jul var bemærket, ligesom ogsaa et Individ var skudt. Denne Antagelse synes ogsaa at bekræfte sig; thi senere udover Vinteren har Havsulen vist sig i tiltagende Mængde og er endog tildels iagttaget i Selskaber paa 10 til 20 Individuer. Et Exemplar blev skudt endnu 20de April. Ifølge Hvalø-Lodser, af hvem den er kjendt under Navn af „Jean von Gent“, skulde den især holde til langt ude til Havs.

Trækfuglenes Ankomst ifjor frembyder meget af Interesse. Mange ankom, som rimelig kunde være, usædvanlig tidlig, men særlig bør fremhæves en Omstændighed, som jeg ikke tidligere i samme Grad har bemærket, nemlig Ankomsten af enkelte Forløbere, længe før endnu Trækket kunde siges at tage sin Begyndelse. Saaledes er en Flok Graagaas (ialfald efter den Beskrivelse, jeg har faaet af dem, som saa Flokken, synes det ikke at have kunnet være andre Fugle) seet at trække nordover allerede den 20de Marts. Den 14de Marts blev en Linerle og 21de Marts to andre saadanne seede, ligesom en Svale iagttoges den 23de April. Disse 3 Arters egentlige Ankomsttid kan dog ikke sættes før henholdsvis 10de April, 2den April og 3die Mai, idet intet Individ udenfor de ovennævnte blev seet før de anførte Datoers. Derimod var det ganske paafaldende, hvor sent Taarnsvalen ankom, den, som ellers pleier at være saa præcis paa Dagen.

De ankom i følgende Orden:

Stæren	19	Febr.
Lærken	23	—
Kajen	6	Marts
Viben	12	—
Kjelden	13	—
Trælærken	13	—
Heiloen	14	—
Bogfinken	15	—
Rugden	19	—
Maaltrøsten	21	—
Skovduen	21	—
Ringduen	22	—
Rødkjælken	26	—
Fagergaasen	26	—
Linerlen	2	April (14de Marts)
Storspoven	8	April
Graagaasen :	10	— (20de Marts)
Stendulpen	13	—
Enkeltbekkasinen	15	—
Engpiplærken	22	—
Vendehalsen	22	—
Sort og hvid Fluesnapper	23	—
Ladesvalen	3	Mai (23de April)
Gjøgen	5	—
Kveldknarren	7	—
Agerriksen	19	—
Taarnsvalen	23	—

Naar Maaltrøstens Ankomsttid er sat til 21de Marts, da de første Individer iagttoges, maa det dog bemærkes, at den kun optraadte meget sparsomt indtil nogle Dage ud i April, og Hovedtrækket tog siensynlig sin Begyndelse først omkring 14 Dage efter førstnævnte Dato. Forholdet havde saaledes nogen Lighed med det for Graagaasen, Linerlen og Ladesvalen ovenfor omhandlede.

Gjennemtrækket af de Arter, som have sine Hækkepladse nordligere, foregik ialmindelighed hurtigt. Saaledes var det for Hvinandens og Havellens vedkommende allerede afsluttet i de første Dage af April. Ved samme Tid forsvandt ogsaa Snespurven. Snepperne, som ankom i den sidste Uge af April, forlode Trakten allerede i første Uge af Mai; dog saa jeg en Flok Glutsnepper endnu den 18de. Ringtrøsten forsvandt i Slutningen af April, og Rødvingen blev neppe bemærket paa Gjennemtrækket. Engpiplærken var dog at se indtil den 21de Mai og Gulerlen indtil Udgangen af denne Maaned. Bemær-

kes maa ogsaa, at jeg endnu saa sent som den 14de Mai observerede Graagjæs paa Gjennemtræk. Under Trækket ere ogsaa 2 Traner (*Grus cinerea*) bemærkede den 23de April; det er kun sjelden, at denne Fugl sees her paa sit Træk. Som et sjelden stolt Syn, som jeg var Vidne til, maa jeg her nævne, at da jeg en Aften (den 28de April) befandt mig ude i Skjærgaarden, blev jeg, efterat det allerede var begyndt at mørkne, i det Fjerno opmærksom paa et stærkt Fugleskrik, der syntes at komme nærmere. Lyden gjenkjendte jeg strax som tilhørende Storspoven (*Numenius arcuatus*), og jeg fik da snart se et ganske usædvanlig stort Tog, som, bevægende sig i en næsten ret Linie, kom udenfra Havet og trak indover Land i nordlig Retning. Hvor langt dette Tog var, og hvor mange Individer det tællede kan jo ikke saa bestemt siges, især paa Grund af, at den venstre Fløj i Mørket ikke engang kunde sees tilende, men det var dog utvivlsomt 1000. Alen langt og talte sikkert flere hundrede Individer. Af Flere, som samtidig saa dette Tog, blev det endog anslaaet betydelig høiere; men jeg ved, hvor let man under saadanne Omstændigheder har for at overvurdere, hvad man ser, og vil derfor helst lade Toget beholde Tallet for sig selv. Nok er det, at det var af usædvanlig Størrelse. At se den mærkværdige Orden i dette umaadelige Tog og den næsten nøjagtig lige Afstand mellem hvert Individ, medens disse store Fugle under høilydt Skrig høit i Luften trak hen over vore Hoveder, var isandhed et imponant Skue, som man ikke ofte ser Mage til.

Rugden ankom ifjor, som anført, usædvanlig tidlig, nemlig allerede 19de Marts, og begyndte strax et meget livligt Træk. Den forekom idetheletaget noget tidligere end de Par foregaaende Aar, hvilket maaske nærmest kan tilskrives den Omstændighed, at Fuglene ved sit kortere Ophold paa de Stationer, som de paa sin Reise hertil passere, have undgaaet de Efterstræbelser, som de der ere udsatte for, og som især decimere deres Antal betydeligt, naar de forblive længe paa disse Steder, inden de kunne drage over Havet. Rugden lagde ifjor 2 Kuld. To Reder, hver med 3 Æg, bleve fundne i Midten af Juli. Det ene, som jeg undersøgte den 20de Juli, var da næsten færdigt til at klækkes. Om hvorledes det gik med det første Kuld, kan jeg intet bestemt oplyse; men det synes ikke usandsynligt, at det næsten fuldstændig mislykkedes. Løkket af det smukke Veir fra dens Ankomst indtil Midten af April er det høist sandsynlig, at den allerede lagde første Kuld i Begyndelsen af April, og da Ungerne af dette Kuld altsaa maatte fremkomme i anden Halvdel af samme Maaned, da afværende Sne eller Regn hørte til Dagens Orden, er det ikke andet at vente, end at de spæde Unger maatte omkomme.

Aarhanen begyndte allerede at spille før Midten af Marts, og i sidste Uge af Marts er ogsaa Tiuren hørt. Der blev saaledes en lang Tid til at drive Spilskytteri, og da der ikke fandtes Sne, og Stammen ogsaa var nogenlunde god, vare jo Forholdene særdeles gunstige. Men paa Grund af det mindre gunstige Veirlig gik Spillet i hele den for Jagt lovlige Tid temmelig træt; der var forholdsvis faa rigtige Spilveirsdage, og Udbyttet stod ikke i Forhold til Tiden; men saa manglende der vistnok ikke paa dem, som tog sin Mon igjen, efter at Fredningstiden var indtraadt. Efter Midten af Mai eller omkring den 20de synes Ungerne at være fremkomne, men

Høstens Resultat var ikke saadant, som Stammen fra foregaaende Aar og Bestanden om Vaaren kunde give Haab om. De i Jagttiden paatrufne Kuld vare dog ikke egentlig smaa, men derimod faa. At beregne Vildtstanden efter det Kvantum Fugl, som udover Høsten og Vinteren blev bragt tiltorvs, gaar dog vel ikke an; thi da maatte man antage den for yderlig slet. Ikke paa lang Tid har der nemlig været falbudt saa lidet Fugl; men denne Omstændighed maa vel blot ansees som begrundet i en loyal Overholdelse af de paabudte Fredningsbestemmelser. At nu Snare- og Stokfangsten er forbudt i Smaalenene, maa ansees som en ligesaa hensigtsmæssig som fuldt berettiget Foranstaltning. I en Egn som her, hvor Skytternes Antal er saa stort, at neppe nogen Skovstrækning savner sine Bøssemænd, vil visselig Vildtstanden alligevel blive holdt nede paa et kanske mer end ønskelig lavt Niveau. Nu da Skydevaaben og Brugen af dem bliver mere og mere udbredt, synes intet rimeligere, end at alle Slags Fangstindretninger for Fugl efterhaanden blive aldeles forbudte, maaske dog med Undtagelse for Ryperne. Det er derfor at haabe, at denne Fredningsbestemmelse, der for Smaalenene nu kun gjelder for 5 Aar, naar denne Tid er omme, maa blive fornyet for bestandig. I de to Aar, Forbudet nu har været gjeldende, kan det ikke just siges at have baaret nogen synlig Frugt, hvad der vel heller ikke var at vente paa saa kort Tid; men da det lader til, at det bliver nogenlunde loyal respekteret, kan man have de bedste Forhaabninger. Den Sygdom blandt Barfuglene, som fra forskellige Kanter af Landet er bleven omtalt i Aviserne, har ikke været sporet her. Døde Fugle vides intetsteds heromkring at være fundne.

Tiden for Æglægning falder, som bekjendt, meget forskjellig for de forskjellige Fuglearter. For Manges vedkommende begynder den altid meget tidlig uden synderligt Hensyn til de vexlende meteorologiske Forholde, for Andres afhænger den meget af Vaarens Beskaffenhed og begynder derfor tidligere eller senere, alt eftersom Vaaren er mild eller kold, medens atter andre, naturligvis især de senest ankomende Arter, altid lægge sine Æg sent paa Aaret. Sidste Vaar har mange, tildels store Afvigelser fra det Almindelige at opvise, og jeg skal derfor tillade mig at fremkomme med endel af mine Iagttagelser herom. — Man skulde paa Grund af den tidlige Vnaar have ventet, at ogsaa Æglægningen vilde begynde tidligt; men det blev dog ikke almindelig Tilfældet. Kun for faa Arters vedkommende begyndte den tidligt ja endog usædvanlig tidligt, de fleste Arter saavel af Landfugle som Søfugle begyndte snarere usædvanlig sent, rimeligvis som en Følge af den kolde og regnfulde Periode fra Midten af April til Midten af Mai. Havørnen, der hører til de Fugle, hvis Æglægningstid ikke paavirkes af Veirforholdene, lægger altid sine Æg omkring Slutningen af Marts, saa ogsaa ifjor. Til det gamle Ørnerede i Ellinggaardsskoven, som jeg tidligere flere Gange har omtalt, sidst i mine Iagttagelser fra 1881, da jeg fortalte, at begge Ørnene efter at have lagt 3 Æg bleve skudte, indfandt sig ogsaa ifjor et nyt Ørnepar, som tog det i Besiddelse. Den 26de Marts var det første Æg lagt. Katuglen lægger ogsaa tidligt Æg; saaledes blev et Rede med 4 noget varmede Æg fundet den 6te April. Men som Exempel paa forholdsvis usædvanlig tidlig Æglægning skal jeg nævne, at et Skoducerede (*Columba oenas*) med 2 Æg, hvis Rugning allerede var paabegyndt, blev fundet den 6te April. Den bygger sit Rede i hule Træer og har en lun Beskyttelse for

sine Æg, men besynder dog i Regelen ikke Æglægningen før ved Udgangen af nevnte Maaned. Som et endnu mærkeligere Exempel maa nævnes, at jeg den 23de April paa en Ø i Skjærgaarden fandt to Stokandredere, det ene med 11 noget varmede, det andet med 15 næsten udrugede Æg. I dette Rede var der allerede Huller paa alle Æggene, og ved Berøring paa Ugerne inde i dem, saa det var tydelig, at Klækningen her vilde foregaa i Løbet af den samme eller høist et Par Dage. Her maatte altsaa det første Æg allerede være lagt senest den 15de Marts, medens Stokanden i Almindelighed ikke begynder at lægge Æg før henimod Slutningen af April. Overalt var dog ikke Stokanden begyndt saa tidlig, navnlig paa Fastlandet, men dog saavidt kunde skjønnes i Begyndelsen af April. Videre fandt jeg den 28de Mai det første Æg af Makrellernen — den ankom den 15de Mai, — medens Æglægningen først almindelig tog sin Begyndelse i de sidste Dage af Juni. Jeg fandt saaledes den 2den Juli mange Ternereder, hvori der endnu blot var 1 eller 2 Æg og endnu intet, hvor Rugningen var paabegyndt. I Modsætning til disse Exempler paa almindelig tidlig Æglægning skal jeg nævne, at især de til Spurvefuglenes Orden hørende Arter og endel af Svømmefuglene lagde sent Æg. Den ellers saa tidlige Graaspurv begyndte først at lægge Æg efter Midten af Mai og Pilfinken (*Passer montanus*) endnu senere, først i Slutningen af samme Maaned, Kraaken og Skjæren ikke før omkring Begyndelsen af Mai o. s. v. Ogsaa Ædderfuglens Æglægning maa betegnes som meget sen, idet den først begyndte i den sidste Uge af Mai eller omtrent den 24de, ligesom ogsaa Maagerne — Graamaagen, Sildemaagen og Fiskemaagen — først da for Alvor begyndte sin Æglægning.

Ved Søsterperne, hvor der aarlig hækker en liden Koloni Alker, og tillige omkring Misingerne var der isommer ogsaa endel Lundefugle (*Mormon arcticus*), som syntes at have fast Bopæl paa disse Øer. Jeg har ogsaa tildels før hørt, at Lundefuglen skulde være at træffe deromkring om Sommeren, men har ikke kunnet konstatere Rigtigheden heraf, da jeg aldrig selv har seet dem der, ligesaa lidt som jeg noengang før har kunnet erholde noget Exemplar derfra. I Sommer derimod ere flere Individuer skudte i Maanederne Mai, Juni og Juli, ligesom jeg ogsaa selv har seet dem der. Da de allesammen synes at være ældre Fugle, er det meget rimeligt, at de ogsaa hække der, men det kan da ikke ske paa samme Vis, som Lunden er vant til paa de nordlandske Øer, nemlig i Jordhuller, hvorimod Æglægningen her maa foregaa i Kløfter og Sprækker i de bratte Fjeldvægge, ligesom Tilfældet er med Alkerne og Teisterne. De havde ogsaa sit Tilhold udenfor den steile Side af søndre Søster, hvor de fleste Teister og Alkerne ruger, og skulde ogsaa være seede ligesom disse stadig at flyve op imod Fjeldvæggen, dog uden at det blev iagttaget, at de nogetsteds løb ind. En Hun, som blev skudt den 14de Juni, og som jeg undersøgte, beviste intet. Dens Æggestokke vare meget lidet udviklede.

En anden Fugl, som jeg heller ikke før har truffet her, men hvis Tilstedeværelse paa de yderste Øer og Holmer jeg dog ikke har betvivlet, er Bjergrylen (*Streptopelia interpres*). Paa de langt til Havs liggende Øer, Tislerne, traf jeg d. 2den Juli et Par af denne Fugl og var ogsaa saa heldig i en Stenur at finde dens Rede med et Æg og to nys udklækkede Unger.

Nogle *Hegrer* (*Ardea cinerea*) have ogsaa i Løbet af Sommeren og udover Høsten havt Tilhold paa forskjellige Steder heromkring. Uagtet der var flere, færdedes de dog sjelden sammen; men streiftede for det meste enkeltvis omkring. Et Individ blev skudt.

Ikke blot ved Forekomsten af flere sjeldne Arter hører det forløbne Aar til et af de interessanteste i den Aarrække, i hvilken jeg her har anstillet Jagttagelser; men ogsaa derved at ikke alene Stedets, men ogsaa Landets Fauna er bleven beriget med en ny Fugleart, hvilken jeg derfor først skal omtale. Den 31te Oktober skjød nemlig Stykjunker Hafslund paa *Øren** udenfor Fredriksstad en *Dvergmauge* (*Larus minutus**). Han bemærkede den sammen med endel andre Maager, der imidlertid, da han kom nærmere, fjernede sig, hvorimod denne kom flyvende hen imod ham, hvorved det paa langt Hold lykkedes ham at skyde den ned med det eneste Skud, han havde igjen. Det var en ung Han. Om Exemplaret, der blev indsendt til Universitetets zoologiske Museum, indeholdt „Morgenbladet“ for 2den November en Beskrivelse, hvortil jeg kun skal høre efter Hr. Hafslunds Beretning, at der over det hvide Bryst var udbredt et rosenrødt Skjær. Som Tilfældet er med enkelte andre Fugle, der have et lignende Farveskjær, var dette formodentlig allerede ved Ankomsten til Museet forsvundet, da hele Undersiden beskrives som snehvid. Denne lille, smukt tegnede og tækkelige Maage rugede ifølge Nilsson tidligere paa enkelte Steder i Sverige — hovedsagelig Gottland og Øland —; men er ifølge Holmgren i de senere Aar aldeles forsvundet derfra, og dens Hjem skal nu først begynde paa den anden Side af Østersøen, hvorfra det strækker sig ind i Sibirien.

Den 5te August skjød jeg i *Aalekilen*, en Sump i Nærheden af Byen, en *Knækand* (*Anas querquedula*). Nys forud for min Ankomst til Stedet var der bemærket 3 Stkr. i Følge, som holdt sig i Selskab med et Kuld tamme Ænder; men da de vare blevne forfulgte, havde de to forladt Stedet. Jeg fandt da blot den ene igjen og skjød den lige ved Siden af de tamme Ænder. Det var en gammel Hun, der ikke bar noget Spør af at have ruget. Sandsynligvis befandt de sig ogsaa kun paa Flytning, eftersom de andre to ikke senere viste sig der.

Ogsaa ifor den 31te August blev en ung *Turteldue* (*Columba turtur*) skudt i Nærheden af Byen ved *Aale* i *Onsø*. Det var ligesom det i 1881 fældte Exemplar en Aarsunge, der blev paatruffen alene. Den blev tilsendt Universitetsmuseet.

I Begyndelsen af August fik jeg høre *Yandriksens* (*Rallus aquaticus*) eiendommelige Lyd i den ovennævnte *Aalekile*. Især om Aftenerne i Skumringen og tildels ogsaa om Dagen var den at høre iodtil en Uge ud i September; men blev siden stille. Efterat fuldstændig Mørke var indtrædt, lod den sig aldrig høre, men aflystes da af den meget mere højrøstede plettede Sumpheue. Uagtet mange gjentagne Forsøg lykkedes det mig ikke at faa skudt noget Exemplar før den 13de Oktober. Dette, der ogsaa blev tilsendt Universitetsmuseet, var en Ungfugl og godtgjorde saaledes, at den havde hækket her.

* I „Morgenbladet“ for d. 2den November var den angivet skudt af Apotheker Jentsch, der imidlertid blot besørgede Indsendelsen til Universitetsmuseet.

Siden 1878, da jeg paa samme Sted og Dato skjød et ungt Individ, har jeg ikke bemærket den her; men efter de Erfaringer jeg nu har gjort om den, er jeg dog tilbøjelig til at tro, at den godt kan have været her oftere, ja kanske aarlig hækker her. Dens Stemme er ingenlunde let at opfatte og minder, ialfald paa Afstand, saa lidet om Fuglelyd, at den lettelig undgaar Opmærksomheden. Den repeterer dertil med saa lange Mellemlum og tillige kun undtagelsesvis paa den Tid af Døgnet, da man pleier at færdes paa sandanne Steder. Hertil kommer den Omstændighed, at den er overmaade vanskelig at faa paa Vingerne. Den løber ustandselig undaf for Hunden i alskens Bugter og Kredse og efterlader et saadant Virvar af Spor, at Hunden ved at følge Foden tilsidst ikke ved hverken ud eller ind. Om det saa kan lykkes den at faa Stand, bliver det alligevel resultatløst, da Fuglen, naar man vil støde den op, øieblikkelig tager tilbens.

Iblandt Sjeldenheder maa ogsaa her nævnes, at et Raadyr blev fanget levende i Nærheden af Byen den 22de Juli. To Fiskere fra Kalderød paa Kragerøen laa om Morgenen ude paa Østerelven og fiskede, da de bleve opmærksomme paa, at et Dyr, som de antog for at være en Hund, kom svømmende over Elven fra Øren mod Kragerøen. Da den imidlertid kom dem noget nærmere, saa de fik se, at den havde Horn, gavede sig til at forfølge den og roede den ogsaa ind, slyngede Krabbetauget om dens Hals og bugserede den til Land. Rimeligvis udmattet efter Forfølgelsen og den lange Svømmetur — thi Elven er paa det Sted, hvor den kom over, ikke langt fra en Kilometer bred — fulgte den meget spagfærdig med op til Gaarden. Men da den her saa, at den skulde føres ind i Hus, gjorde den med et en saa voldsom og uventet Modstand, at den nær havde slidt sig løs. Den kom dog ind, men var i Begyndelsen saa sky, at den ikke taalte at se nogen inde hos sig uden at gjøre fortvivlede Hop mod Væggene og Taget. Heller ikke tog den paa en Tid Næring til sig. Senere har den dog forsonet sig med Fangeskabet og har ikke været vanskelig at ernære. Eierne have nok siden havt Fordel af sin Fangst ved at vise den frem for Betaling i hvilken Hensigt de ogsaa tildels have ført den op til Byen. Den var et vakkert Dyr, en saakaldt Spidsbuk, med Horn uden Takker, altsaa i sit andet Aar. Raabukken har fordlum forekommet i Norge; men hører nu desværre til de alt flere og flere Dyr, som forsvinde fra vor Fauna. Da den derimod findes i ikke ringe Mængde i det sydlige Sverige, maa denne altsaa være kommen derfra. Rimeligvis paa Grund af at den ikke længer har fast Rod her i Landet, er den ikke indbefattet blandt de Dyr, som Loven freder; men det kunde dog vist ikke skade, om der for den fandtes en beskyttende Bestemmelse; thi det er ikke første Gang den har forvildet sig hertil. Det er saaledes ikke saa mange Aar, siden et Raadyr blev fanget ved Sarpsborg, og selv i Jotunfjeldene er for nogle Aar siden to Stykker blevne fældede).

Ogsaa fra Insektverdenen har vi havt et sjeldent Besøg af den bekjendte Vandregørshappe (Gryllus migratorius), hvoraf to Exemplarer ere blevne opbevarede. Det ene, der er tilsendt Universitetsmuseet, blev fanget den 17de September i Skjærgaarden, hvor 2 Stykker bleve observerede samtidig, det andet blev fundet paa en Lastetomt i Begyndelsen af Oktober og opbevares i Middelskolens Samling.

Jagttiden kunde ifjor tage sin Begyndelse usædvanlig tidligt. Paa Grund af den tidlige Rugning vare Stokandungerne fordømteste allerede flyvedygtige ved Juli Maanedes Indtræden. Altsaa hele 6 Uger før Jagten paa de fredede Vildtsorter aabnedes, kunde man begynde Andejagten. Medens Jagten paa Barfuglene, som allerede ovenfor omtalt, ikke var saa god, som den om Vaaren forhaandenværende Stamme gav Haab om, var den dog ikke netop daarligere, end vi her ere vant til. Iivad der var den egentlige Grund til, at Forventningerne saaledes skuffedes, skal jeg ikke bestemt kunne sige. Det synes dog meget nærliggende, idetmindste for en Del at søge Grunden i det meget Regn, som atter faldt i de sidste Dage af Mai og næsten uafbrudt vedblev lige indtil Midten af Juni, altsaa netop i den Tid, Ungerne taale mindst. Men den Omstændighed, at ialfald de af mig paatrufne Kuld, om just ikke store, dog vare nogenlunde fuldtallige, synes at vise, at de Kuld, som først lykkelig ere fremkomne, nogenlunde have kunnet greie sig, saa der altsaa ogsaa maa være en anden Grund. Jeg skulde derfor tro, at det daarlige Resultat maaske ligemeget kan have sin Aarsag i en Bortfrysning eller anden Beskadigelse af Æggene forårsaget af Væde, naar Reden har havt en uheldig Plads, saaledes at derved hele Kuldet er gaaet tilgrunde.

Raphønsene have sandsynligvis heller ikke havt nogen bedre Fremgang, ialfald er der intetsteds at høre om nogen tiltagende Mængde, og den Stamme, som findes, tiltrænger fremdeles al den Beskyttelse, den kan faa, og fremfor alt en meget sknansom Jagt. En af vor Bys Jægere, der ogsaa er deres specielle Velynder, har erhvervet Jagttretten paa en større Strækning, hvor de hovedsaglig forekomme, og sparer ingen Møje for der at beskytte dem. Men saa har vi atter havt en haard Vinter for disse Fugle med en Mængde Sne, der i lang Tid ogsaa har været bedækket med en for dem uigjennemtrængelig haard Skare. De have derfor ogsaa i Vinter søgt ind til Husene og et Par Flokke have endogsaa besøgt Byens Haver. 8 Stykker af disse ere ogsaa indfangede. De leve endnu alle i bedste Velgaaende og skulle nu snart atter slippes ud.

Vagtelen er bemærket hist og her, og et Exemplar vides skudt i Skjeborg i Midten af September.

Duerne vare ifjor ikke paa langt nær saa talrige, som de i de sidste Par Aar have været.

Heller ikke Bekkasinerne forekom i det Antal, som de pleie. Fornemmelig var den ellers hver Høst saa talrige Smaabekkasin meget faatallig. Derimod var den plettede Sumphøne (*Gallinula porzana*), der har sit Tilhold fælles med Bekkasinerne, ret talrig, saa jevulig flere Individuer faldt med paa Bekkasinjagten.

Paa Kransfugl har Høsten været ganske rig, og da her var godt for Rognebær, er der ogsaa gjort god Fangst. Det er da fornemmelig Maultrosten, Rødvingen og Fjeldtrosten samt Sidensvandsen, som har været de vigtigste Arter; Duetrosten og Sorttrosten have kun forekommet meget spredt, og Ringtrosten har jeg ikke engang bemærket paa Høsttrækket. Den 9de Oktober begyndte Rødvingen at indfinde sig og Fjeldtrosten den 23de Oktober. Duetrosten blev fanget i sidste Uge af Oktober. Den 4de November viste de første Sidensvandsen sig og vare senere meget talrige til henimod Jul.

Harejagten bliver bedre med hvert Aar. Skjøndt Haren paa enkelte Steder vistnok forekommer sparsomt nok, maaske nærmest som en Følge af for vidt dreven Jagt paa den, og samtidig for lidet dreven Rævejagt, er den dog for det meste ret talrig. Selv ganske nær Byen er der en god Bestand af Hare. Et lidet Jagtparti skjød saaledes i Høst for 2 Hunde 6 Harer paa 2 Dage i ikke mere end $\frac{1}{2}$ Mils Afstand fra Byen. Men de Herrer Harejægere lade Ræven være for meget i Ro til deres egen Skade. Den har i de Par sidste Aar formeret sig betydeligt. Selv Præmien, som er sat paa dens Hoved, har ikke animeret til nogen stærkere Forfølgelse.

Allerede i Begyndelsen af Oktober viste Alkerne sig i stor Mængde langt til Havs; men paa Grund af vedholdende nordlige Vinde blev der intet Indsig af før over Midten af Maaneden. Endnu maatte Alkejægerne mange Mil tilsøs, før Jagten kunde give noget nævneværdigt Udbytte. Da Alkerne saa efterhaanden begyndte at sige ind igjennem Fjorden, blev der alligevel ikke nogen stor Mængde af dem, og Jægerne kunde ikke ihøst rose sig af nogen Storjagt. Et Forhold, der ganske afveg fra det sædvanlige, maa her nævnes. Kort efter Begyndelsen af Oktober pleier nemlig den spidsnæbbede Alke (Uria troile) at indfinde sig, og lige til henimod Slutningen af Maaneden er det ofte næsten udelukkende denne Art, som skydes. Da først begynder den brednæbbede Alke (Alca torda) at komme, medens dog fremdeles Hovedmassen pleier bestaa af førstnævnte Art. Ifjor derimod var netop det omvendte Tilfældet. Lige fra Begyndelsen til Udgaugen af Oktober var det den brednæbbede, som udgjorde den største Del af Fangsten, saaledes at neppe mer end en eller to spidsnæbbede blev fieldet for hvert Snes af den brednæbbede Art. Naar man derhos erindrer, at den brednæbbede Alke er mere sky end den spidsnæbbede, vil man forstaa, i hvilken forholdsvis ringe Mængde den sidste har forekommet. Ogsaa efterat den spidsnæbbede havde indfundet sig for Alvor, vedblev den brednæbbede at forekomme i overveiende Mængde.

Der er faa Slags Jagt, som giver Anledning til saa mange Ulykker som Søfuglejagten og fornæmlig Alkejagten. Ofte er der et Par eller flere Skyttere paa en liden Farkost, hver udrustet med 2 à 3 Bøsser, som altid holdes ladede og ligge færdige for i givet Øieblik at kunne præstere saa mange Skud som muligt. Mange lære aldrig at være forsigtige; Jagtiveren betager de hidsige Gemytter, og faa ere ikke de Skud, som ufrivilligt, ofte ved den groveste Skjodesløshed, puffe af, men til Lykke for Ophavsmanden enten blot gjøre et Hul i Luften eller i Baaden. Saadant hænder saa ofte, at maaske de fleste Alkejægere have lignende Oplevelser; men Advarselen glemmes saa let; thi det gik jo saa godt, og Hidsigheden og Uforsigtigheden er snart den samme. Uagtet man ved, hvor farligt det er at lægge de ladede Geværer over Tofterne med Mundingen vendt i Baadens Retning, forlades dog ikke denne Skik; Jægeren staar forud i Baadstavnen og vender Ryggen til de mod ham rettede Bøsemundinger, Alken forfølges, et Skud sendes efter den, den dukker, og i en Fart griber han en af de bagenfor liggende Bøsser i Mundingen, for i samme Øieblik, som Alken atter kommer op, at være parat til at give den et nyt Lag. Men saa tager Hanen imod Toften, og Skuddet gaar af. Netop paa denne Maade blev ihøst en af Onsp's ældre Alkejægere, en Gaardmand med Familie, sin egen Danemand. Skuddet gik igjennem Lungerne og Hjertet og med de Ord: „det bliver vist Døden“, faldt han overende og blev bragt død hjem.

Ogsaa i Vinter har Huusulen (*Sula bassana*) forekommet her i Mængde udenfor Fiskepladserne.

Allerede den 16de August drog Taarnsvalen bort. En Flok paa 4 Stykker viste sig dog endnu den 22de. Den kom ifjor senere end sædvanlig og reiste ogsaa tidligere, end den pleier, nemlig efter et Ophold af kun 12 Uger. De andre Svaler afreiste den 20de September, og kun nogle faa Stykker ere bemærkede nogle faa Dage senere. Ternen er ikke bemærket senere end den 15de September. Stendulpen forsvandt den 23de samme Maaned. Graagjæssenes Tilbagetog foregik fra den 29de September, paa hvilken Dag den første sydgaaende Flok, et usædvanlig stort Tog, blev seet at drage over Byen, og vedvarede ligetil Slutningen af Oktober. Den 29de Oktober saa jeg saaledes endnu en Flok paa imellem 20 à 30 Individuer. I sidste Halvdel af Oktober holdt ogsaa 4 Graagjæs til paa Øren. Et Exemplar vides skudt under Høsttrækket i Raade. Linerlen afreiste den 1ste Oktober; men endnu den 14de saa jeg en Efternøler, som havde en Skade i Vingen. Duerne ere seede til den 8de Oktober. Lærken var afreist inden Midten af Oktober. Engpiplærken indfandt sig paa sit Høsttræk i Begyndelsen af September; men der var ihøst ikke den store Mængde af dem som sædvanlig, og Afreisen foregik successivt mellem den 13de og 22de Oktober. Kjelden er seet indtil den 19de Oktober. Maaltrøsten afreiser den 28de Oktober; Duetrosten er heller ikke bemærket senere og Rødvingen senest den 3die November. Rugden er seet indtil den 28de Oktober og Kajen indtil den 29de samme Maaned. Stærens Afreise foregik fra den 29de Oktober indtil den 6te November. Nogle rigtig sene Efternølere ere ogsaa bemærkede. Saaledes blev en Agerrikse skudt paa Bekkasinagten den 22de Oktober, og endnu den 30te samme Maaned Iskjød jeg en Gransanger (*Sylvia abietina*). Fra Slutningen af November saa jeg i en Have jevnlig en Rødkjælke (*Luscinia rubecula*), som sammen med Sidensvandsene søgte hen til nogle Rognetræer, hvor den ikke syntes at lide nogen Nød, saalænge Bærene ikke vare fortærede af de grødigere Sidensvands. Men efterat det tog slut med dem, maatte den dele Brød med Graasparvene paa Gaden og i Rendestenene. Uagtet Vinteren begyndte at blive saa streng, at Temperaturen tildels sank til -20° C., og Sneen faldt i Mængde, vedblev den at holde til paa samme Sted, og alt gik ogsaa godt indtil den 8de December, da den havde det Uheld at faa en Styrt Vand fra Kjøkkenet over sig, medens den befandt sig nede i en Vask for at finde Føde. Stærkt medtagen af dette Bad og næsten stiv af Kulde blev den nu taget ind og omsorgsfuldt pleiet, saa den fik tørre og varme sig og kom sig ogsaa igjen. Den viste sig ikke meget sky og tog snart tiltakke med Brødkrummer og Kanariefrø, men døde dog efter et Par Dages Forløb.

I indeværende Vinter ere ogsaa flere øvrvintrende Fugle seede. Saaledes er Rødvingen fanget til henimod Jul. Bjergfinken har ofte været at se, og en enslig Bogfink har af og til vist sig, ja i Februar og indeværende Maaned har den endog ofte paa smukke Dage i Haabet om en snart tilbagevendende Sommer sunget sin velbekjendte Strofe fra et lunt og solbeskinnet Sted. Den 18de Januar saa jeg en Lærke, og den 20de Januar blev en Kaje skudt her. En Flok Stær paa 5 Stykker er ogsaa seet den 18de Februar.

Af Trækfugle ere hidtil ankomne:

Lærken	10 Februar.
Kajen	3 Marts.
Fagergaasen	14 —
Stæren	17 —
Kjelden	20 —
og Viben ikke før	30 —

Fredriksstad i Marts 1883.

1883

Tårnfalk *Falco tinnunculus*: Vides ikke med vished bemærket før 13 april.

Vepsevåk *Pernis apivorus*: Ved Torp i Onsö er en gammel hun skudt 29 juli.

Fiskeørn *Pandion haliaetus*: I Soliskoven i Tunö omtrent en fjerdingsvei fra Slangsvold i Råde ikke langt fra Vandsjö hække et par årlig i en høi furu.

Hønsehauk *Astur palumbarius*: Hønsehøken har været meget alm. på efterårs vinteren. (Se anm. under december.) Her opholder sig i vinter flere hønsehøke. Julaften fløi en sådan under forfølgelsen af en due gennem døren ind i et kjøkken på Gräsvik. Ligeledes hos klokker Bjerke fløi en hønsehök en dag i julen ind i et hønsehus, hvor den blev fanget og dräbt. Den påståes at hække i Skjebergdalen, hvor dens rede skal være funden. (Se anm. under aug.) August Buer påstår at hønsehøken hækker i Skjebergdalen. Han fundet dens rede.

Spurvehauk *Astur nisus*: En spurvehök er skudt ved Skåra i Onsö 25 november.

Musvåk *Buteo vulgaris*: Så jeg første gang 15 april. Den holder også til på Hvalberne, hvor jeg har seet den ved Botmerkilen på Kirkeøen i dagene mellem 20 og 24 april.

Jordugle *Strix brachyotus*: Om dens forekomst på Hvalberne se anm. under april. En gut på Ref (Kirkeøen) fortalte mig at han sommeren 1882 ved en stenur ikke langt derfra og som han også viste mig, traf en "katugle" med flere ikke flyvedygtige unger, som lå i lÿngen. Da moderen forfulgte ham måtte han flygte. Stedet var beliggende ved en skovkant og en stor lÿngmark. Jeg kunde ikke på stedet finde nogen fjær, der kunde afgjøre om dette har været aluco eller som jeg nærmast må formode *brachyotus*.

Kattugle *Strix aluco*: Er meget talrig på Kirkeøen.

Svartspett *Picus martius*: Gjertrudsfluglen traf jeg meget talrig i Skjebergdalen i august.

Grønspett *Picus viridis*: Er meget talrig på Kirkeøen.

Vendehals *Lynx torquilla*: Plaugviben ankom 2 mai.

Gjæk *Cuculus canorus*: Ankom 8 mai. Jeg har i år lagt mærke til hvor langt ud på sommeren den galer, jeg hørte den flere gange i juli måned. Sidste gang 22de, da jeg hørte den på et par steder i Råde.

Låvesvale *Hirundo rustica*: Ankom 6 mai. Efterat ungerne ere udfløine i begyndelsen af august samle de sig i store selskaber sammen med *Hirundo urbana* (taksvale) og overnatte i større rør og sivansamlinger i elve og indsøer. Om dagen holde de også til på disse steder, hvor der findes rigelig af myg og møl, men streife også ofte vidt omkring og indfinde sig først på disse favoritpladse henimod aften. I Skårekilen ere de således fra august måneds begyndelse indtil deres afreise tilstede i tusindvis. I en liden arm af Isevandet i Skjebergdalen som ved en smal tange er skidt fra dette og ligesom danner et selvstændigt kjærn (Sörkjærn) så jeg også 26 august en stor mængde svaler overnatte i det der rigelig voxende tagrør. Afreisen foregik 23 september, men nogle få eftermølere er bemærket indtil 1 oktober.

Taksvale *Hirundo urbana*: Også denne ankom 6 mai og var ligesom foregående allerede et par dage senere ganske alm. Afreise samtidig.

Sidensvans *Ampelis garrulus*: Der var meget talrig vinteren 82 til henimod jul var i begyndelsen af året borte. Formodentlig vare de dragne længer sydover -, af aviserne sees også at sidensvandsen har vist sig i Danmark. I midten af februar viste de sig her igjen, men ikke talrig. I höst have de atter været talrige, de første individer viste sig 22 oktober. Fornemmelig forekom den i stor mængde i sidste halvdel af december og såes da tildels i flokke på et par hundrede individer.

Hagefluesnapper "Svart og hvid fluesnapper" *Muscicapa atricapilla*: Ankom først 9 mai.

Varsler *Lanius excubitor*: I nærheden af Skåra i Onsö er en hann skudt 18 april.

Tornskate *Lanius collurio*: 19 juli så jeg voxne unger i Ålekilen.

Skjære *Pica caudata (europæa)*: I et rede på Gräsvik fandt jeg det første æg 28 april, i et rede på Ören fandt jeg et æg 3 mai.

Ravn *Corvus corax*: Hækker temmelig sparsomt heromkring. Jeg ved således kun følgende steder hvor den pleier at have rede: På Hankö, i Onsöknipen, på søndre Söster, og muligens på nordre Söster samt på Kjögöen.

Kråke *Corvus cornix*: Var begyndt æglægningen 21 april. (Se anm. under april). W. Sissener traf på Kirkeøen 21 april en kråke på reden.

Kaie = "kaje" *Corvus monedula*: Et sandsynligvis overvintret exemplar skudt på Ören 20 jan. Den ankom 3 marts. Afreise først i november, den vides sidste gang seet 31 oktober.

Stær *Sturnus vulgaris*: En flok på 5 à 6 overvintrende står ere iagttagne i midten af februar. Den ankom 17 marts. I begyndelsen af april holdt den til i stor mængde på Ören, men inden midten af måneden havde den spredt sig og forladt dette sted. Ståren pleier hvert år efterat ungerne have forladt rederne i stort antal at hvile i rørene i Skårakilen om natten, i Ålekilen holder den også meget til, dog neppe om natten her, men ikke på nogen af disse steder har den i år været at se. Også i Årekilen på Kirkeøen overnatte den i

rörene, jeg så således om aftenen 28 juli en stor flok der. På Ören, hvor den derimod har været meget talrig er den sidste gang seet 28 oktober, men da kun få.

(Om afreisen conferer anm. under oktober og november) *Hafslund så en liden flok står på et snes stkr. på Ören endnu 28de oktbr. Selv har jeg ingen iagttagelser om dens afreise, da den ihøst ikke har været at se i Skärakilen. På Ören derimod har den været talrig. - I et trosteknippe hos slagter Johannesen så jeg 3de novbr. en står, der kunde være høist 4 à 5 dage gammel.*

Dompap *Pyrrhula vulgaris*: Allerede 6 oktober begyndte dompapen ihøst at indfinde sig i omegnen.

Konglebit *Corythus enucleator*: Den var i november måned usædvanlig talrig omkring Fredriksstad og blev fanget i stor mængde i doner. De første viste sig 2 november. Fra 20de var den en tid næsten borte indtil henved jul, da der atter forekom endel af dem.

Bokfink *Fringilla coelebs*: I månederne jan. til marts er en enslig bogfinkhan jevnlig seet omkring Gräsvik. På smukke dage har den ofte sunget sin velbekjendte strofe fra en eller andet lundt og solbeskinnet sted endog i jan. og februar. Således er den hørt 27de januar, 3 og 10 februar. Den ankom 1 april og var 8de overmåde talrig overalt på markerne. På Ålejorderne forekom den således da i tusindvis. Endnu 7 november er et individ observeret.

Bjørkefink *Fringilla montifringilla*: Den har overvintret temmelig talrig i vinteren 82-83. Også i slutten af december dette år er 4 stkr observeret ved Gräsvik.

Gråspurv *Fringilla domestica*: Begyndte æglægningen først i mai. Et rede på taget havde 5 friske æg 7de, - det første æg kunde således være lagt omtr. 2 mai.

Tornirisk *Fringilla cannabina*: Ankom 3 april.

Gråsisik *Fringilla linaria*: Der var borte hele vinteren kom tilbage igjen 21 marts. På höstrækket indfandt den sig allerede først i oktober. (5te). Fra midten af måneden var den talrig og har siden været her.

Stillits *Fringilla carduelis*: På Ören er et par stillidser observeret 30 oktober.

Jernspurv *Accentor modularis*: Den var i år næsten ikke at se på vårtrækket. Det eneste exemplar som vides observeret er seet 22 april. På höstrækket så jeg to exempl. - 4 og 6 oktober.

Hortulan *Emberiza hortulana*: Ankom 6 mai.

Snøspurv *Emberiza nivalis*: Var meget talrig omkring 1 april. 31 marts er flokke på flere hundrede seet. På höstrækket er den første gang seet 26 oktober.

Fjellerke *Alauda alpestris*: Vides ikke observeret i år. (Se anm. under april). Den er indtil denne måneds udgang ikke observeret på Ören af Hafslund. Heller ikke jeg så noget til den der 29de.

Sanglerke = lærke *Alauda arvensis*: En overvintrende lærke observeret 18 januar, den fløi kvidrende nordover. Ankomst 10 februar. Allerede et par dage senere var den alm., men blev dog først rigtig talrig i den sidste uge af februar. (Se nærmere anm. under februar). M. Michaelsen og et par andre så om form. 10de en lærke som fløi sydover. Hans Søyvertsen så også en lærke 10de. Adolf Arvesen så en flok lærker 12te. Formand Andersen så en lærke, som trak nordover om form. 13de. Jørgen Søyvertsen med flere så et følge på 6 lærker som trak sydover om form 13de. G. Larsen så en lærke som trak nordover 14de. Hafslund så 2 lærker 13de og ligeledes 2 den 14de. På Ören så jeg 18de 3 stkr (en ad gangen), som kom udenfra søen og trak nordover følgende iskanten af Österelven. Adolf Arvesen så i dagene mellem 14 og 17 febr. flokke fra 2-6 stkr. I "Fredrikstad tilskuer" for 20 febr. læses: "Fra forskjellige kanter meldes om lærker der ere komne som vårbud og der er os velvillig meldt, at der allerede for en tid siden ere komne lærker til Kragerøen, hvor de søge næring i gjødselhaug. Dette må imidlertid ikke anses som noget varsel om en tidlig vår; thi det er ingenlunde nogen sjældenhed, at lærken ankommer til Smålenene endog i begyndelsen af febr." I den sidste uge af febr. var den meget almindelig. Jeg hørte den første gang synges 26de. Veiret var da smukt. Magelssen så en af de sidste dage i måneden en flok lærker på 15 stkr.

Jeg hørte den første gang synges 26 februar, veiret var da smukt. Höstrækket foregik i dagene mellem 3 og 5 oktober, efter hvilken dag den var ganske borte. Et individ er dog obs. endnu 28 oktober.

Trelerke *Alauda arborea*: Ankom 1 april. Under trækket forekommer den gjerne i flokker på jorder der grændse til fjeld. (Se anm. under april) På Kragerøen hørte jeg 1 april en trälärke. Karl Ellingsen hørte også 1 trälärke på Gräsvik 1 april. Hans Søyvertsen havde seet den 3 april. Adolf Arvesen ligeså 3 april. Ved Vollabjerget traf jeg om aftenen i skumringen 5 april i en bar bakke en flok trälärker på 12, 15 stkr. Flere sade i trärne omkring og sang. 6 april om morgenen hørte jeg en som sang over Gräsvik. Augén Slevik, med hvem jeg talte 8 april, påstod at trälärken var ankommen allerede i midten af marts. Ved Elveslette hørte eller så jeg dog inset til den 22 marts. I et rede fundet ved Tronddalen 15 mai var der 2 fuldt fjærklædte unger. På Kirkeøen er trälärken meget alm.

Skjærpiplerke *Anthus rupestris*: Skjærpiplerken så jeg 12 april. Den havde udfløine unger 24 juni.

Heipiplerke = "engpiplerke" *Anthus pratensis*: Ankom 15 april. Jeg så den her endnu 6 mai. På Asmaløen, hvor Collett har fundet den trakkende, traf jeg et par 24 juni. På höstrækket så jeg den første gang 26 aug. Afreisen foregik først i oktober og er den ikke bemærket efter 5de.

Trepiplerke *Anthus arboreus*: Er observeret første gang 6 mai.

Linerle *Motacilla alba*: Ankom 5 april, men blev først alm. efter 13de. På Ören traf jeg 3 mai en flok linerler på crc 100 individer, såvidt kunde seet alle hanner, der syntes at befinde sig på træk. Afreise 8 oktober (Se anm. for oktober). Endnu 4de så jeg linerlen på Gräsvik; derimod så jeg ingen i kilerne 5de. 6te så August Hansen flere linerler på tömmersoppene ved Ålestranden. Om morgenen 8de så Hans Paulsen en flok på crc 50 linerler, som sloge ned på tagene på Ålestranden. Disse befandt sig utvivlsomt på træk. Siden vides ikke flere bemærket; derimod holdt der seg en enkelt linerle ved bruget en tid, og som jeg så til forskjellige tider, nemlig 8de, 13de og 16de. 26de er den seet af Adolf Arvesen ved prambyggeriet på Ålestranden og 30te så jeg den i tömmerlåndsen. Et ensligt individ syntes næsten at skulle komme til at overvintre. Den blev stadig iagttaget omkring Gräsvik indtil 4 november, men har jeg ikke siden hørt noget til den. Usandsynlig er det dog ikke at den blot har forandret opholdssted.

Gulerle *Motacilla flava*: Ankom 8 mai. (Se anm. for mai) På Ålejorderne så Adolf Arvesen 8 mai flere gulerler, hvoraf han mente, at samtlige på en nær vare hanner.

Duetrost *Turdus viscivorus*: Ved Buer i Skjebergdalen traf jeg 26 august en liden flok duetroster, sandsynligvis et der udklækket kuld. Höstrækket foregik fra 18 oktober indtil månedens udgang. Et par overvintrende eksemplarer er fanget i doner i begyndelsen af december. - det ene 7de.

Gråtrost *Turdus pilaris*: Siden nytår har flokketrosten været borte. På vårtrækket indfandt den sig omkring 20 april (Se anm. under april). Om morgenen 24de så jeg en meget stor flok trække i nordlig retning over Kirkeøen. På mine vandringer omkring på øen de foregående dage havde jeg kun seet 2 stk. På höstrækket viste den sig allerede 9de oktober, men var dog ikke meget talrig i denne måned.

Fornemmelig i første trediedel af november var den talrig, men også tildels i december.

Måltrost *Turdus musicus*: Ankom 11 april. Først fra 17de var den alm. Äglægningen begyndte i slutten af samme måned. (Se anm. for april). G. Larsen hørte en sangtrost i Ålebjergene om aftenen 17 april. Om aftenen 18de var den meget almindelig og sang overalt. 27 april skjød en gut fra Åle en hunn med flere æg i sig, hvoraf det ene skulde være næsten færdigt. Afreise 27 oktober.

Rødvingetrost *Turdus iliacus*: Hækker sandsynligvis på Hvaløerne. På Kirkeøen hørte jeg den i dagene mellem 20 og 24 april på forskjellige steder syngte fra toppene af de forkrøblede furuer på sådane steder hvor naturen meget minder om höifjeldskarakter. På höstrækket ankom den allerede 4 oktober og var meget talrig hele denne måned. Afreise 3 november. Enkeltvis er den senere fanget til henimod jul. (Iagttagelsen om rødvingens forekomst på Hvaløerne er dog formodentlig urigtig og beror formodentlig på forvexling med sorttrost. Jeg kunde nemlig aldrig få iagttage den i kikkerten, da den altid forsvandt når jeg skulde betragte den.)

Svarttrost *Turdus merula*: Var som sædvanlig sparsom på höstrækket. Det første individ bemærket 10 oktober. Også denne har været her udover efterårsvinteren, enkelte eksemplarer fanget til henimod jul. - Ifølge toldbetjent Gran skal den hække på den sydlige del af Kjögøen.

Ringtrost *Turdus torquatus*: Observeret første gang 6 april og er bemærket indtil 22de samme måned. Af og til fanget i donerne ihöst. Den er tidligst bemærket 4 oktober og ikke efter denne måneds udgang. (Se anm. under oktober og november) - Sissener havde kjøbt en ringtrost 4 el 5 oktober. Af en gut fra Brække i Onsö kjøbte jeg 17de en ringtrost, som var fanget 16de. Han fortalte at han også havde fanget 2 stk. tidligere, den ene omtrent 5de, den anden omtrent 10de oktober. Den er også iagttaget af Hafslund ihöst - i oktbr.

Rødstrupe *Luscinia rubecula*: Ankom 6 april.

Rødstjert *Luscinia phoenicurus*: Ankom 4 mai.

Steinkvett *Saxicola oenanthe*: Ankom 15 april. Den havde udfløine unger 24 juni.

Buskskvett *Saxicola rubetra*: Ankom 6 mai.

Løvsanger *Sylvia trochilus*: Ankom 4 mai.

Toppmeis *Parus cristatus*: Jeg fandt dens rede i en rådden træstamme ved Näs i Borge 3 mai. Det indeholdt 4 stærkt (omtrent 4/5) varmede æg. 6 mai fandt jeg ligeledes et rede i Ålebjergene med 6 (omtrent 5/6) varmede æg.

Tårnseiler *Cypselus apus*: Ankom 19 mai. Afreise 24 august (Se anm.). Afreiste 24 august. Jeg så den endnu om form.; men om aftenen kom de ikke som sædvanlig tilbage til Gräsviks mange huse, under hvis tage så mange beboelsespladse findes. I de sidste 14 dages tid have de lidet været at se om dagen, og først henimod aften have de indfundet sig ved de steder, hvor de have havt sine reder etter hvile om natten. Deres flugt har også i den sidste tid været særdeles høi, og ofte har jeg, når dens skrig har gjenlydt fra

luften, ikke været istand til at öine dem. 28 og 29 så jeg endnu nogle stykker. (Se anm. under september). Om aftenen 28 august så jeg endnu 2 iårnsvaler på Gräsvik og om morgenen 29 samme måned yderligere 5 stk. Disse ere formodentlig komne længer nordenfra, da såvel ankomstene som rugningen indtræffer noget senere nordover, må de selvfølgelig også blive senere reisefærdige.

Nattravn *Caprimulgus europæus*: Jeg har iår ikke observeret dens ankomst. Dens vides ikke seet för 11 mai. Tolbetjent Gran har fortalt mig at i den tid han som krydsbetjent stadig færdedes på søen (nemlig indtil för 4 år siden) traf han ofte om våren i slutten af april eller beg. af mai kveldknorren i stort antal på de langt ud i havet liggende til Hvalöerne hørende små öer eller holmer Alna og Heia. Han havde således seet indtil et halvt hundrede stykker på en gang på en enkelt af disse öer. Det var dog kun en ganske kort tid at den var at træffe således.

Ringdue *Columba palumbus*: Ankom 1 april. Den er seet indtil 19 oktober, men har ikke været synderlig talrig iår.

Skogdue *Columba oenas*: Ankomst samtidig. Også denne har været meget fåtallig iår.

Orrfugl *Tetrao tetrix*: Århanen er hørt spille på enkelte steder i slutten af marts. (Se anm. under marts). Er hørt spille i Onsöknipen 21de 18 eller 19de er den også hørt ved Kalnäs landbrugsskole. Men endnu ved månedens udgang er det kun undtagelsesvis at den er hørt spille nogetsteds. Men först fra begyndelsen af april tog spillet sin egentlige begyndelse. Äglägningen er begyndt först i mai. Kuldene vare ved jagtidens begyndelse endnu tildels lidet udviklede, men iregelen fuldtallige. Endnu 26 august traf jeg et kuld, hvor hannerne neppe lod sig adskille fra hönerne. Årfuglen er i stadig tiltagende og må indeværende år betragtes som et ganske rigt år. På Krageröen er der en mængde og ligeså viste den sig at være talrig i Skjebergdalen. Storfugl *Tetrao urogallus*: Begyndte neppe at spille för omkring midten af april. Äglägningen synes at være begyndt i slutten af april. Også tiuren har havt et godt år og er i stærk tilväkst. På Krageröen er den særdeles talrig.

Rakkelhane "*Tetrao urogallides*": En rakkelhane skudt på Kirkeöen i nærheden af Korshavn 21 april.

Jerpe *Tetrao bonasia* (*Tetrastes bonasia*): Jerpen forekommer neppe længer i Skjebergdalen. August Buer i Skjebergdalen fortalte mig at den tidligere var temmelig alm. der og fornemmelig fandtes den i et fjeld kaldet Säteråsen. For crc 11 år siden skal det sidste exemplar være fanget i nävnte ås, og er siden såvidt ham bekjendt ikke bemærket i dalen.

Vipe *Vanellus cristatus*: Ankom 30 marts. Den var iår mer end almindelig talrig på vårtrækket. Allerede en uges tid efter ankomsten fortrak dog de fleste. (Se anm. for marts og april). Om morgenen 30 marts så Adolf Arvesen en flok viber på henved et snes stkr, hvoraf han skjöd den ene, på Ålestranden. Samme morgen er også af flere brugsarbejdere seet en flok fugle på 16 à 17 individer, hvilke de holdt för grågjäs, som trak vestover men alt tyder dog på at dette har været den samme flok, som er observeret af Arvesen. På Ören er den første gang seet 31de.- Den har været ualmindelig talrig på vårtrækket iår. Således var der henved et halvt hundrede stykker på Ören 1 april. På Ålejorderne holdt også den föromtalte flok sig nogle dage. En uges tid efter ankomsten forsvandt de fleste; 3 stk holdt dog fremdeles til på et jorde ved Vollabjerget indtil midten af måneden og på Ören traf jeg endnu 15de en flok på et snes stkr.

Heller ikke iår synes den at have häkket på Ören. (Se anm. for mai). 3 mai fandt jeg kun 2 viber på Ören. I en stor myr på den nordlige del af Asmalöen, hvor jeg traf den i juni måned, häkker den formodentlig. 3 aug. er en viber seet i Älekilen.

Heilo *Charadrius apricarius*: Ankom 31 marts. Jeg så den her endnu 3 mai. På Asmalöen, hvor den ifölge Collett tidligere har häkket findes den nu ikke mere. Beboerne dersteds antage at det er crc 3 à 4 år siden den har havt fast tilhold der. Ifölge toldbetj. Gran skal den om hösten vise sig meget talrig på Asmalöen, fornemmelig på dennes sydlige del ved gårdene Huser og Viker og på Ageröen.

Boltit *Charadrius morinellus*: Også pommerantsfuglen er ifölge toldbetj. Gran ikke sjelden at træffe på Asmalöen og Ageröen, om våren dog kun undtagelsesvis, da dens træk da foregår så hurtigt, men mere alm. om hösten. Gran har da ofte skudt den på disse steder.

Sandlo = "strandrylen" *Charadrius hiaticula*: Der er meget talrig på Asmalöen, havde unger 24 juni.

Dverglo = "den lille strandrylen" *Charadrius minor*: Også den lille strandryle er meget alm. på Asmalöens sandstrande. Den havde også unger 24 juni.

Tjeld *Haematopus ostralegus*: Ankom 20 marts. Den er iagttaget indtil 11 oktober.

Storspove *Numenius arquatus*: Ankom 4 april.

Småspove *Numenius phaeopus*: Iagttaget 15 april. Den opholdt sig her til udgangen af mai.

Brushane *Machetes pugnax*: En brushöne antages at være iagttaget i Onsöholmene 6 februar. En ung han (årsunge) skudt i Älekilen 3 september.

Strandsnipe *Actitis hypoleucos*: Ankom 29 april. I Arekilen så jeg en drilsneppe 29 juli. Iagttaget i Skjebergdalen 25 august.

Gluttsnipe *Totanus glottis*: 2 gluttsnepper er skudt i Ålekilen henholdsvis 13 og 16 august. Den ene var en årsunge.

Rødstilk *Totanus calidris*: Ankom 15 april. Flere par hækker på Asmaløen. Den havde unger 24 juni.

Grønnstilk *Totanus glareola*: Observeret 3 mai. Den hækker på Asmaløen. I nogle små kjær i en stor myr på den nordlige del af øen traf jeg nemlig 24 juni 3 par, som da havde unger. 2 stykker, begge ældre individer skudt i Ålekilen 18 og 31 juli.

Rugde *Scolopax rusticola*: Ankom 4 april. I de første dage efter ankomsten var den ikke at finde på træk på de sædvanlige steder i skoven. Sneen dækkede også endnu marken fuldstændig der. Den havde i begyndelsen tilhold i sådanne løvskovbevoxede åskanter og hauge, hvor sneen var gået såvidt bort at der fandtes enkelte bare flækker. Her trak den da også om aftenene en uges tid indtil sneen omkring 12te var gået såvidt bort i skoven at den søgte did. Den var også i år ganske alm., derimod var den ligesom ifjor meget sparsom på Kirkeøen. Den er her næsten ikke at se på træk om aftenene.

I det hele synes den ikke at trives snyderlig på Hvaløerne, uagtet der dog er megen udmærket god rugdemark. Kun i træktiderne synes den at være noget talrigere der.

Trækket begyndte 17 april kl. 7.40. Trækket begyndte 18 april kl. 7.50.

Enkelte individer ere seede indtil 19 november. (Hvaløerne) (Se anm. for oktober og november) Rugden er bemærket endnu 23 okt. af W. Sissener. Ligeledes samme dag i Ålebjergene af A. Arvesen. Fremdeles er den seet af en gut ved Åle 25de Nov. - Sissener så en rugde på Asmaløen 18de og en på Spjærøen 19de.

Dobbeltbekkasin *Scolopax major*: Dobbeltbekkasinenes træk berører kun lidet Fredriksstads nærmeste omegn. Det træk som følger Glommen sydover, synes allerede ved eller nordenfor Sarpsborg at forlade elvens retning for muligens at følge meridianen eller at gå noget østligere. Jeg traf nemlig i år 26 aug. adskillige dobbeltbekkasiner ved den nordøstlige ende af Isevandet i Skjebergdalen. Den skal forekomme her hver høst og var i år allerede ankommen dertil en 14 dages tid tidligere (altså omkring 10 august).

Enkeltbekkasin *Scolopax gallinago*: Enkeltbekkasinen ankom 15 april. Den 22de samme måned var den talrig i Ålekilen. I Arekilen (Kirkeøen) var der flere kuld isommer, dog oversteg de hækkes antal neppe 6 à 8 par. Ungerne, der den 29 juli vare fuldt flývedygtige og af størrelse ikke meget forskellige fra de voxne vare endnu ikke fuldt befjærede. På hoved og hals vare de endnu dunede. I Ålekilen var der også to à tre kuld ligesom der også i år har været et kuld i Skårakilen. Den var ikke særdeles talrig på høstrækket. Ved den indtrædende kulde med påfølgende tilfrysning af kilerne 30 og 31 oktober foregik afreisen. Et individ traf jeg i Ålekilen endnu 28 november.

Kvartbekkasin = "småbekkasin" *Scolopax gallinula*: Småbekkasinerne var i høst mindre talrig ligesom ungfuglene vare små og sent udviklede. Afreise samtidig med enkeltbekkasinen. 28 november traf jeg også 2 småbekkasiner i Ålekilen.

Myrrikse = "sumphøne" *Gallinula porzana*: 22 juni er den i år første gang hørt i Ålekilen. Den 29 juli fandt jeg dens rede i Arekilen på Kirkeøen netop som æggene holdt på at udklækkes. (Se nærmere anm. under juli) I Arekilen på Kirkeøen fandt jeg 29 juli et rede netop under foregående udklækning. Der var endnu 3 æg i reden. På to af disse var der huller for ungens næb, og den peb inde i det. En af de små kulsorte nys udklækkede unger lykkedes det mig at få fat i, medens modern rømte bort med de øvrige. Reden lå på en temmelig høi tue, vel skjult mellem græsset. Det var ikke meget stort og bestod af en liden bunter tørt græs lagt i en fordybning af tuen neppe 6 tommer i diameter. På bunden af reden gjemt under græsset fandtes en mængde små skalstykker af de udklækkede æg. Det så ud som den med flid havde søgt at gjemme skallerne af de udklækkede æg. De 3 endnu udklækkede æg lykkedes det mig at conservere.

Den havde vist ikke havt lykke med sig i år i Ålekilen og Skårakilen, thi der var meget få at træffe på disse steder under bekkasinjagten. Ikke observeret senere end 5 oktober.

Åkerrikse *Crex pratensis*: Ankom 17 mai. I nærheden af Arekilen på Kirkeøen blev et exemplar påtruffet og skudt 29de juli. Den synes at forekomme meget sparsomt på Hvaløerne, - dette er første gang jeg har observeret den der -, men må den altså hække her.

Trane *Grus cinerea*: 5 traner er observeret på træk nordover 28 april.

Gråhegre = "heire" *Ardea cinerea*: En hegre havde i høst tilhold i Arekilen på Kirkeøen. Fra midten af august har 2 hegrer også havt tilhold i Ålekilen og på forskellige nærliggende steder. De ere sidste gang seet 4de oktober.

Grågåås *Anser cinereus*: Ankom 13 april. Trækket vedvarede indtil 11 mai. Afreisen foregik mellem 16 september og 1 oktober.

Ringgåås *Anser torquatus* = *bernicla*: Auger Slevik har berettet mig at han ofte i begyndelsen af makrelfisket (i slutten af mai) langt ud på havet - søndenfor Færder - har seet flokke af store gåslignende fugle, der alm. ere meget sky. Dog har han tildels kunnet seile dem ganske nær forbi, og mener da at have bemærket noget hvidt ligesom en ring omkring halsen, men har fundet dene noget mindre end alm. grågåås. Han har dog holdt dem for at være et slags grågåås, hvem de også skulle ligne på flugten.

Gravand = fagergåsen *Vulpanser tadorna*(*Tadorna vulpanser*): Ankom 14 marts.

Stokkand *Anas boschas*(*boscus*): Var talrig udenfor Ören endnu i midten af april. Äglägningen begyndte 15 april eller måske lidt tidligere - En and, der blev skudt 15de havde flere äg i sig, hvoraf det ene var færdigt. - Et rede med 10 omtrent 3/4 rugede äg blev fundet på Ageröen 22 mai. Sammesteds er også samtidig seet et kuld med 8 små unger, hvilket sidste tyder på at äglägningen i dette tilfælde er begyndt inden midten af april. På Asmalöen, hvor den häkker i flere småkjern er den iagttaget med unger i begyndelsen af juni men også endnu 18 juni er der taget bitte små unger. I Älekilen og Strömsnäshölen vare ungerne flývedygtige 20 juli, men i Arekilen traf jeg endnu 29 samme måned et kuld med kun halvt udviklede vingespeil. I Isevandet i Skjebergdalen traf jeg endnu 26 august et kuld hvor ungerne mærkeligt nok uagtet fuldvoxne ja usædvanlig store, da vægten gik op til cir 1000 gram, dog endnu ikke havde fuldt udviklede vingespeil og selvfølgelig vare uflývedygtige. Stokkanden har iår været meget talrigere end på flere år.

Krikkand *Anas crecca*: Allerede 5 august skjöd jeg en ung hann i Skårakilen. Også fra Haugesten ved Vandsjö i Råde er allerede den 3^{die} samme måned bragt et knippe krikänder til byen. Den skal trække på dette sted (Se anm. under august) *Det 5 dennes skudte exemplar var en ung hann. En mand ved navn Carl Haugsten fra Haugesten i Råde bragte 3 aug. et knippe krikänder til torvs. Han fortalte at den häkker i Vandsjö i närheden af Haugsten, samt at der er en hel del af dem der.*

7de november er atter 3 nýskudte krikänder bragt til byen fra samme sted.

Stjertand *Anas acuta*: 5 spidsänder er iagttaget mellem Ören og Hestholmen 22 april.

Ærfugl *Somateria mollissima*: Edderfuglens äglägning synes først at være begyndt ved eller måske efter midten af mai. Et rede fundet på Ageröen 22 indeholdt 5 friske äg. Ved Hvalöerne er de første unger seet 16 juni.

Svartand *Fuligula nigra*: og

Sjöorre *Fuligula fusca*: Såvel denne som den første vare talrige i skjærgården i oktober måned.

Kvinand *Fuligula clangula*: Der tidligere vinteren 82-83 ikke har været sýnderlig talrig, var derimod tilstede i mængde i februar.

Siland *Mergus serrator*: Synes ikke at have begyndt äglägningen sýnderlig för midten af mai. 24 juni traf jeg kun et eneste kuld, hvis 6 unger ikke kunde antages at være mer end 3 à 4 dage gamle. Således sýntes de fleste endnu at ruge.

Havsule *Sula bassana*(*Dysporus bassanus*): Fornemmelig i jan. var havsulen talrig udenfor Hvalöerne. Også ved Rauö er den i denne måned iagttaget meget talrig. Endnu ved udgangen af april var den af og til at se og er et exemplar skudt 21 april. (Anm. for december) *Den vides ivinter ikke seet för i de sidste dage af decb. Formodentlig har dette sin grund i at der hidtil nästen ikke har været noget sildefiske.*

Makrellterne *Sterna hirundo*: Ankom 15 mai og er seet indtil 25 september.

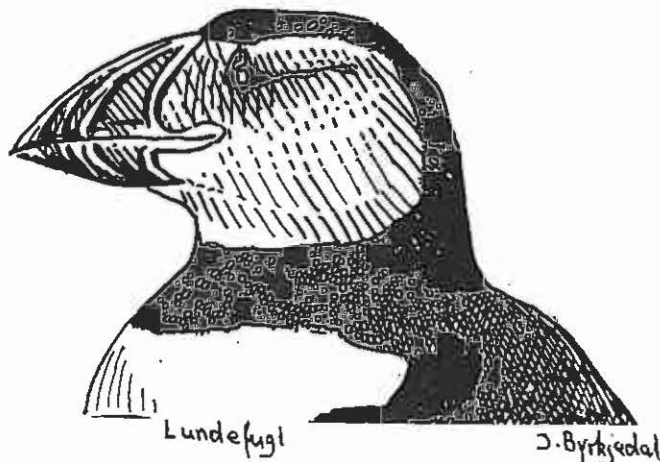
Storlom *Colymbus arcticus*: Skal häkke på flere steder i Skjebergdalen f.ex. i Opsjö og Krýdskjern. (Se anm. under august) *I Opsjö i Skjebergdalen häkker årlig et par af storlommen. Såvel iffor som iår er dens rede fundet der, begge gange med 2 äg. Også i et andre kjärn, kaldet Krýdskjern, sammesteds hvor der er en liden holme skal flere par årlig pleie at häkke.*

Lomvi *Uria troile*: 10 oktober er de første spidsalker seet inde i fjorden. Den har ikke været särdeles talrig. Hvalöboerne kalde den alm. "sildalke"

Alke *Alca torda*: De første brednåbbede alker er fældet 16 oktober. Heller ikke denne har iår været särdeles talrig.

Alkekonge *Mergulus alle*: Et par exemplarer skudt i närheden af Misingene 28 oktober.

Lundefugl *Mormon arcticus*: Også iår er en lundefugl skudt på Leren 3 august.

Lundefugl

J. Byrkjedal

1884

Dvergfalk *Falco lithofalco*: 5te oktober skjød jeg en dværgfalk i Ålekilen.

Tårnfalk *Falco tinnunculus*: Antages observeret ved Åle 4de marts. Den 23de marts observerede jeg den selv ved Kongsten og 8de april i Hankösundet. Den 6te juni fandt jeg et rede i Vollabjerget (Onsö) med 4 äg, hvoraf det ene var varmet i 7 à 8 dage. (Se anm. under juni). I Vollabjerget fandt jeg 6te juni et rede med 4 äg, hvoraf det ene kunde være varmet i 7 à 8 dage. Der havde imidlertid været 6 äg, men to vare tagne af nogle smågutter. Äggene havde intet andet underlag end det i klöften forefindende sand.

Vepsevåk *Pernis apivorus*: Fra Nipen i Varteig erholdt jeg et äg taget 26de juni. Det var varmet i cir 6 dage. Reden, der var bygget i en høi gran i en myr mellem klippefulde trakter indeholdt imidlertid to äg (Se anm. under juni). Fra Nipen i Varteig (när Sarpsborg) sendte Reidar Schröder mig et vepsehökäg taget 26de juni. Der var to äg i reden, men da det blev antaget at den vilde lægge flere lod man det andet ligge. Det sendte äg var imidlertid varmet omkring 6 dage og da derefter også det andet skulde erhverves fandtes det sönderhakked i reden. Reden var bygget i et höit granträ i en myr mellem klippefulde trakter.

Fiskeørn *Pandion haliaetus*: I et rede i nærheden af Agnalt i Tune, som blev fundet 1te juni var der to äg. Ungerne, der fremkom den 12te juni vare endnu den 2^{den} august ikke fuldfjærede og lå endnu i reden.

Hønsehauk *Astur palumbarius*: En hönsehök (hann) skudt ved Skåra i Onsö den 9de mai.

Musvåk *Buteo vulgaris*: Observeret 24de marts. I et musvåkrede, som nogle gutter fandt i Gandsrudfjeldene 3de mai, var der 4 äg. En af äggene, som jeg havde anledning til at undersøge, viste at de allerede vare varmede i nogle dage.

Haukugle *Strix funerea*: 18de oktober skjød jeg en hökugle på Ålestranden.

Spurveugle *Strix passerina*: Et individ observeret i Skårakilen den 10de mai, (se anm. for mai) Jeg så en spurvugle i Skårakilen 10de mai. Den var meget ský og lod mig ikke komme sig på skudhold. Dog flöi den ikke lange strækninger ad gangen., ligesom et individ skudt i Örebäkskoven 21de september.

Snøugle *Strix nyctea*: En äldre hun skudt i nærheden af Ramsholmen (Borge) den 7de desember.

Jordugle *Strix brachyotus*: Ved Kihl i Råde skjød jeg et smukt exemplar af en jordugle den 28de september.

Kattugle *Strix aluco*: Fra Ulveng i Borge erholdt jeg 4 äg tagne i en hul asp den 19de april. De vare omtrent 1/3 varmede. Ved nävnte sted er den temmelig talrig, da der findes mange gamle hule asperæer, hvor den kan hække. (Om dens forekomst i Onsö se anm. under okt.) I skumringen om aftenen 20de hörte jeg to katugler den ene i Kjölberglunden, den anden i Borgåsen, som skreg og svarede hinanden indtil den ene flöi over til den anden.

Svartspett *Picus martius*: Som i Tune kaldes "týrikråke" er der meget almindelig.

Grønspett *Picus viridis*: Er meget alm. i Skibtvedt.

Flagdspett *Picus major*: I Skibtvedt skjød jeg 15de august en årsunge. Ved Örebäk (Onsö) skjød jeg den 12 november en äldre hann.

Dvergspett *Picus minor*: Observeret ved Kjölberg den 11te mai, skudt ved Skåra den 16de november og observeret ved Åle den 14de december.

Vendehals *Iynx torquilla*: Ankom 25de april.

Gjök *Cuculus canorus*: Ankomm 6te mai, men var först almindelig fra 11te.

Låvesvale *Hirundo rustica*: Ankom 1te mai. I et rede i en lade på Åle var der lagt 4 eller 5 äg den 7de juni. I to nye reder på Ulveng i Borge var der derimod ikke lagt äg endnu 14de juni. Om et par, som på en gang byggede to reder på 4 dager, se under juli. Den 8de juli begyndte et par at bygge på engang 2 reder ved siden af hverandre i en af fabrikkens oplagshuse for sagflis. Begge reder vare färdige om aftenen den 12te og allerede den fölgende form. var der lagt 2 äg i det ene rede. Den 16te var der 4 äg. Det andet rede blev ikke benyttet. I en lade på Åle var der i et rede endnu 31te august unger, som endnu havde dun på hovedet. Afreisen foregik 8de september, men det sene kuld ved Åle opholdt sig i gårdens nærhet indtil den 16de. Et enkelt individ er iagttaget endnu 28de september.

Taksvale *Hirundo urbana*: Ankom 1te mai. Den var i år betydelig talrigere end på flere år.

Ägglæggingen begyndte 25de mai (se närmere anm. for juni). Den er i år betydelig talrigere end den har været på flere år. Ved Skåra hvor der i mange år ikke har været mer end et par reder er der i år bygget 19 reder på et hus. På skolegården på Åle er der også i år 20 reder mod 13 ifjor. Her fremkom de förste unger allerede 12te juni (i to reder). Den 20de fremkom det unger i flere andre, medens endnu enkelte par ikke vare färdige med sin redebygning. Afreiste samtidig med foregående.

Sandsvale *Hirundo riparia*: Er först observeret 3^{die} mai.

Gråfluesnapper *Muscicapa grisola*: Observeret 15de mai. Var da talrig. Et par havde bygget rede under et tag på bruget. Det förste äg var lagt den 1te juni, men samme dag ödelagde nogle gutter reden.

Fluesnapperne toge strax fat på bygningen af et nyt rede i nærheden og 16de juni lå hunnen og varmede på

7 äg. For anden gang blev reden ødelagt den 17de juni, men ufortræden tog de flegmatiske fugle på med bygningen af det tredje rede, denne gang nøiagtig på det første sted. Men også dette rede blev nedrevet den 24de inden det endnu var færdigt og sandsynligvis heller ikke lagt äg. Men endnu gav ikke disse ihærdige fugle sig. På et bedre skjult sted byggedes det 4de rede, som jeg fandt den 14de juli. Den havde kun 2 äg, på hvilke den endnu lå den 22de. Den 5te juli fandt jeg et rede bygget i stokværket af en pålebane i tomten. Der var 4 et par dage varmede äg.

Hagefluesnapper "Svart og hvid fluesnapper" *Muscicapa atricapilla*: Ankom 7de mai. 7de juni fandt jeg ved Kjølberg to reder. Det ene indeholdt 5 friske äg, det andet, som jeg tog, 6 äg, høist et par dage varmede äg.

Tornskate *Lanius collurio*: Observeret 20de mai. På Asmalöen fandt jeg et par af tornskaden ved Kilemyr 1te juni. Ved Arekilen på Kirkeöen traf jeg den talrig 27de juli. Et rede ved Åleveien indeholdt 14de juni 5 äg, hvoraf det første kunde antages at være lagt 8de eller 9de juni. Da fuglene stadig blev forstyrret ved reden, og äggene også tildels bleve ødelagte, byggede de et nyt rede i nærheden, begge gange i slåperiskrat. I dette nye rede var der lagt 4 äg den 27de juni, men da der til den 29de ikke blev lagt flere og fuglene atter havde skøjet reden tog jeg äggerne. (se anm. for juni) Ved Kilemyr på Asmalöen traf jeg et par af tornskaden 1te juni. Nogle gutter fandt et rede i et slåperiskrat ved Åleveien 13de el. 14de juni med 5 äg. Da de viste mig det den 20de var der kun et helt äg, de øvrige vare knuste og fuglene havde fløjet. Det gjenværmede äg kunde antages at være varmet i 5 à 6 dage og var således det første äg lagt den 8de el. 9de juni. Den 27de havde de samme gutter atter finnedt dens nye rede påny bygget i en slåpetornbusk med 4 friske äg. De forstyrrede fuglen ved sine stadige besøg således at da jeg 29de besøgte stedet påny var forladt. Jeg tog äggene. Den 22de fandt jeg vestenfor Åle i en orebusk ved siden af en bæk et rede med 6 noget over halvrugede äg. Lige ved landeveien i nærheden af Hörre fandt jeg også samme dag i et slåpetornkrat et rede med 5 over 3/4 varmede äg. Den 22de juni fandt jeg to reder, det ene vestenfor Åle i en orebusk ved siden af en bæk med 6 noget over halvrugede äg (det første äg altså lagt omtrent 7de juni), det andet rede lige ved landeveien i nærheden af Hörre i et slåpekrat med 5 over 3/4 varmede äg, (det første altså lagt omtrent 6te juni).

Skjære *Pica caudata(europæa)*: Ved Solbrække i Onsö fandt jeg den 25de april et rede med 7 lidt varmede äg. I dette rede var der 6 äg 20de og kunde således det første være lagt 12te eller 13de april. I et andet rede sammensteds var der endnu ikke lagt äg den 25de april. Ved Örebæk fandt jeg 6te mai et rede med 7 äg, der vare varmede 3 à 4 dage.

Ravn *Corvus corax*: På søndre Sösterö tog apotheker Jerntoft 17de mai en ravnunge fra reden. Den var omtrent af en kråkes størrelse, men kunde endnu ikke flyge.

Kråke *Corvus cornix*: I et rede ved Slevik var der 6 äg den 27de april. I et rede ved Solbrække var der endnu ikke lagt äg den 25de april. I tre rede ved Ulveng i Borge var der 3, 4 og 6 friske äg den 3^{die} mai. I et rede ved Borgås i Onsö var der unger i äggene den 9de mai. I et rede i Haugeskoven i Onsö var der 3 nyklækkede unger den 11de mai. I et rede på Krageröen tog jeg 4 friske äg den 15de mai. Det tidligste äg kunde således i de to næst sidste tilfælde antages lagt 15de april og i første tilfælde 20de april. I siste tilfælde var det første äg lagt den 11de mai.

Kornkråke(blåkråke) *Corvus frugilegus*: Er iagtaget ved Åle i slutten af januar og ved Slevik i første halvdel af februar, hvor et exemplar blev skudt den 19de februar.

Kaie *Corvus monedula*: Ankom 17de februar. Tilbagetoget foregik i midten af okt. Herunder er en stor flok (på omkring et hundrede stk.) iagtaget på Ålestranden den 18de okt. (se anm. for okt.) Ved Ålestranden viste sig den 18de oktober en stor mængde kajer, som sloge ned i endel derværende oretræer. Da de imidlertid snart bleveforfulgte, og en af dem skudt, drog de videre. Deres tal var af flere angivet til over et hundrede. 12te oktober havde Nils Skåra seet en flok kajer, som drog sydover.

Stær *Sturnus vulgaris*: Overvintrende stær ere iagtagne på forskjellige steder i vinteren 1883-1884. (se anm. for jan.febr. og marts) jan.-Ved militærkirkegården på Brakkesletten fangede Hafslund en stær för jul og en over nytår. Febr.- Gudmund Ellingsen så en stær ved Viken 12 febr. Hos sliber Petter Gerhard - på Ålestranden viste der sig om efterm. 22de da der begyndte at sne lidt en stær sammen med hans 4 duer, som sade på taget af sit slag. Da duerne snart efter fløi ind, fulgte stären efter, men duerne kom strax ud igjen. Stären, der formodentlig ikke ligte sig derinde alene, kom også ud igjen og tog plads ved siden af duerne. Disse fløi imidlertid atter ind og stären efter; men åbenbart ligte duerne ikke den nærgående gjäst; thi de kom atter strax ud, påny efterfulgt af stären, der satte mere pris på deres selskab end disse på dens. Atter fløi duerne ind og stären efter og atter kom duerne ud og stären efter og denne faren ud og ind gjentog sig uafbrudt i over en time indtil endelig da det lakker mod aften stären kjed af den ugjæstfrie modtagelse den blev tildel fortrak for at finde sig et andet herberge for den kalde nat. Marts- Hans Sjövertsen så en stær ved lendsmand Wettergrens hus på Ålestranden 3 marts. Formodentlig den samme, som tidligere er observeret. 15de så jeg 2 stær på Ålejordene. Samme dag så Adolf Arvesen 2 flokker, den ene på omkring 10, den

anden på 20 individer også på Ålejordene. Efter de oplysninger jeg 23de kunde erholde på Ören er stären ikke seet der før 16de. Nogen mængde var der endnu ikke af dem 23de. Ankom den 15de marts. Fik unger i slutten af mai (se anm. for mai). I Kjölbergglunden, hvor en koloni står hækker, var der unger 26de mai. Meget talrig i Skårekilen og i en større Phragmites (takrør)-ansamling i elven ved Kjölberg om natten. Flere tusen overnattede på disse steder. Afreise i begyndelsen af november. Seet talrig endnu 2de november (se anm. for oktbr. og novb.)-Okt. er fremdeles her ved månedens udgang. 31te så Adolf Arvesen en større flok på Ålejorden.-Nov. Karl Eriksen så en større flok står i rørene ved Seut om aftenen den 2de november. Blandt nogle kramsfugle købte Alfhild d. 27de to står, som vare skudt ved Åle

Grankorsnebb *Loxia curvirostra*: Jeg erholdt et exemplar skudt ved Agnalt i Tune den 12te april.

Kjernebitter *Coccothraustes vulgaris*: Et til to eksemplarer af kirsebärfuglen er flere gange iagttaget omkring Gräsvik i slutten af december 1883 samt i januar og februar dette år. Den er dels seet i haver dels i slåperiskrat. (se anm. for jan. og febr.) Alfhild så 2 februar i Larsens have lige udenfor kjøkkenvinduet på nært hold en fugl, som utvivlsomt var en kirsebärfugl. Også 30 jan. er to fugle seet i en have på Gräsvik, hvilke ligeledes efter beskrivelsen må have været kirsebärfugle. Adolf Arvesen så en kirsebärfugl ved Hörre en af dagene mellem 22 og 27 februar. Et par dage efter at han havde seet den, er den også seet af hans broder ved skolegården på Åle. Den havde begge disse gange tilholdt i småt krat af slåpe.

Bokfink *Fringilla coelebs*: Et enkelt individ er observeret til forskjellige tider i vinterens løb. I begyndelsen af februar skal den også nogle gange være hørt synge. Den ankom den 15de marts. De første hunner observeret den 23de marts. Den var allerede strax talrig. Äglägningen begyndte ved midten af mai. I et rede, der var bygget i en eg ved bruget, var det første äg lagt 13de mai, i et andet, der var bygget i en or sammesteds, var der 3 äg den 20de. I et tredie rede kunde det første äg först være lagt omkring den 24de mai. Dette rede, der var bygget på en tagspærre under et stavtag i tomten, fandt jeg efterat hunnen var begyndt rugningen. Fra den dag hunnen begyndte at ligge forstummede hannen, der tidligere sang meget flittig i nærheden af reden. Muligens deltog den også skiftevis i rugningen. Strax ungerne den 10de juni vare udklækkede begyndte hannen at bringe föde til reden, hvilken moderen, der i de 3-4 første dage ikke syntes at forlade ungerne, modtog til fordeling mellem disse. Allerede den 20de forlode ungerne reden. Bogfinken var talrig endnu ved udgangen af september. I siste halvdel af december er en hun stadig iagttaget i en have på Gräsvik.

Bjørkefink *Fringilla montifringilla*: Den 4de jan. erholdt jeg 2 bjergfinker nys fangede i done.

Gråspurv *Fringilla domestica*: Jeg har heller ikke i år kunnet finde at äglägningen begyndte før i mai. På taget tog jeg 14de mai et rede med 6 stærkt varmede äg samt et andet 15de med 5 friske äg. I en rugekasse tog jeg også et rede med 4 friske äg 15de mai. Den 26de mai tog jeg på laboratoriumstaget et rede med 6 äg, hvoraf det ene var friskt, medens de andre vare varmede i 3 måske 4 dage, et tilfælde som jeg også før har seet, når äggenes antal har været stort.

Pilfink *Fringilla montana*: Pilfinken er også alm. omkring Gamlebyen. I et rede i en stjärrekasse udhængt under røstet på formand Pedersens bolig tog jeg 6 äg 23de mai. Der var lagt 2 äg 15de mai og rugningen var nu påbegyndt.

Grønnefink *Fringilla chloris*: Nogle grønnefinker er iagttaget omkring Ålegårdene i slutningen af febr. og begyndelsen af marts.

Tornirisk *Fringilla cannabina*: Ankom 16de marts og var snart talrig. Endnu længe længe efter midten april så jeg den i flokke. Äglägningen begyndte ved midten af mai. Et rede, som jeg fandt ved Gräsvik i en enebusk 19de mai indeholdt 5 vistnok lidt varmede äg. Den 6te juni fandt jeg et rede i Vollaerberget i en enebusk med 4 omtrent 4 dage gamle unger. Den 8de juni fandt jeg også i en ener ved Vollaerberget et rede med flyvedygtige unger. Et rede ved Gräsvik, som jeg tog, og som bar bygget i en ener næsten ved marken indeholdt 9de juni 2 äg og 11te om morgenen 4 äg.

Gråsisik *Fringilla linaria*: Var her hele vinteren 83-84 ganske talrig. Fra midten af februar tiltog den i antal, men aftog igjen i begyndelsen af marts indtil den omkring 8de var forsvunden. På efterårsvinteren har den forekommet meget sparsomt.

Grønnefink *Fringilla spinus*: Små flokke har jevnlig været at se på forårsvinteren (febr. og marts) indtil henimod udgangen af marts. Den 12te febr. så jeg en meget stor flok på omkring 150 individer. Om hösten (i oktbr.) har den også været at se flokkevis.

Stillits *Fringilla carduelis*: Fra slutten af jan. indtil 2de marts er en liden flok stillidser på crc et halvt snes stkr. iagttaget i en tidselbakke i nærheden af Ålegårdene.

Jernspurv *Accentor modularis*: Et enkelt individ er i begyndelsen af februar iagttaget på forskjellige steder på og i nærheden af Gräsvik. Den er også flere gange i den samme tid hørt synge, således hørte jeg den den 9de februar i haven udenfor min bopæl. Ankomst 21de marts, men var först alm. fra april. Med april måneds udgang forsvandt den. I midten af december er et individ iagttaget på Gräsvik. (Se anm. for

december). 15de blev jeg opmærksom på en jernspurv, som sad på Anders Gulbrandsens tag og kvadrede.

17de holdt den hele dagen til i Rjans have. Siden så jeg den ikke.

Gulvspurv *Emberiza citrinella*: Så jeg flokkevis indtil 20de april. Den 19de mai fandt jeg et gulvspurverede med 4 äg under en ener ved Gräsvik. Äggene, hvoraf et var knust, vare omtr. halvrugede. (Förste äg lagt omtr. 8de mai). Den 25de mai fandt jeg ved Ålestranden ligeledes på marken under en ener et rede med 4 friske äg. Nogle dage senere fandtes reden forladt og jeg tog da äggene. (Förste äg lagt omtr. 20de mai). Den 30te mai fandt jeg atter ved Ambjörnröd i Glemmingen et rede også under en enebuske med 4 äg, der holdt på at kläckes. (Förste äg lagt omtr. 11te mai). Den 6te juni fandt jeg ved Rödsveien et rede med samme beliggenhed som de forrige hvori 2 unger cir 4 à 5 dage gamle. (Da äggenes antal sandsynligvis ikke har väret under 4 kunde förste äg antages lagt 12te mai).

Hortulan *Emberiza hortulana*: Ankom 4de mai. Ved Tronddalen fandt jeg 25de mai to reder, begge beliggende på marken under enebuske, hvert med 4 friske äg. Da de antages ikke fuldlagte lod jeg dem ligge, men to dage senere fandt jeg begge reder plyndret. På Asmalöen fandt jeg hortulanen (i häkktiden) meget alm. og hörer den tilligemed fring. cannabina til de stærkest repræsenterede småfulgarter på öen. Se efterfølgende. På Asmalöen hvor den häkker sparsomt, fandt jeg dens rede ved gården Huser 2^{dre} juni med 5 et par, tre dage varmede äg. Reden lå på marken under en ener i närheden af en liden bäk.

Sivspurv *Emberiza schoeniclus*: Ankom 11te april. Jeg traf denne dag 3 stkr. i Phragmitesen (takrøret) i Skårakilen. Dagen efter var der omkring et snes stkr. og senere måske enda flere. Jeg traf dem fremdeles sammesteds den 18de, men den 28de så jeg dem ikke der.

Snøspurv *Emberiza nivalis*: Endel snespurv har i hele vinter 83-84 havt tilhold på Ören, men fra midten af febr. (den 16de) blev den meget talrigere.

Fjellerke *Alauda alpestris*: Den 4de mai traf jeg en större flok (mellem 50-100 stkr.) på Ören.

Sanglerke= lerce *Alauda arvensis*: Ankom 30te januar. Fra den 7de februar var den talrig, men efter at vinteren kom igjen med et stærkt snefald 22de og 23de februar, trak de omtrent ganske bort og var en tid kun af og til at höre i luften, ligesom de kom for at rekognocere, indtil midten af marts, da der atter indtraf smukt veir. Den 15de marts så jeg en mängde lärker trække over Gräsvik, de kom alle östenfra og trak vestover. (Conferer anm. for febr. og marts). En mand fra Torp i Onsö hörte lärken 7 febr.-8de febr. er den hört såvel ved bruget som på Ålejordet af Martin Michalsen. Ligeledes ved bruget af Kristian Dahle. Og individer ved Dale af Anders Dale. Hafslund har iagttaget den på Ören 8de. Endvidere er den også samme dag iagttaget af Hans Syvertsen og Petter Larsen. 11te er den seet af Nils Skåra. 12te så jeg 10 lärker på Gräsvik-jordet. 13te hörte jeg den förste gang synges. 14de så jeg henved 100 stkr på Ålejordene, hvor de holdt til i flokker og sang livligt. I "Fredriksstad Tilskuer" for 12 februar står: Om vårbud meldes overaltfra lärken har også i längere tid väret seet her, men det er ingenlunde nogen sjeldenhed at enkelte lärker vise sig i begyndelsen af februar, vi skulle snarere tro at dette finder sted hvert eneste år. Marts-Lärken har i den förste halvdel af måneden ikke väret meget at se til. Hans Syvertsen fortäller at han i ugen 2-8 marts på flere ture med Oscarsborg til Vestlandet ofte har truffet lärken langt til sös i små flokker på 4 à 6 individer. De flöi gjerne lavt henover vandet, ligesom de havde isinde at sätte sig ned beretter han. 15de så jeg atter en mängde lärker trække over Gräsvik. De kom alle östenfra og trak vestover; det så ud som de kom fra Ören. På Asmalöen, der er den eneste af Hvalöerne, hvor jeg har truffet den häkkende, og hvor den desuden forekommer ganske talrig, fandt jeg et rede med 3 netop udkomne unger 31te mai. I et rede ved skolegården på Åle fremkom ungerne 6te juni og havde allerede den 19de forladt reden. Det förste äg var i disse tilfælde lagt henholdsvis 14de og 20de mai. Allerede 21de september så jeg flokke drage sydover, men den var dog endnu ganske talrig til 5te oktober. Også fremdeles er den jevnlig iagttaget indtil 3^{die} november og endog så sent som den 21de samme måned er en flok på et halvt snes stkr. iagttaget på söen af Adolf Arvesen. Han reiste nävnte dag ud på Leren på alkejagt, men da der kom låge vendte han tidlig hjem. Der kom da gennem tågen med retning fra land en liden flok, som et öeblik syntes at ville sätte sig på hans farkost, men skrämte ved hans roing trak de igjen videre.

Trelerke *Alauda arborea*: Ankom 16de marts. Trälärken begynder sin sang om morgenen allerede medens det endnu er ganske mørkt eller för den förste dagbräkning er synlig. Således hörte jeg den om natten den 30te april ved Solbrække i Onsö synges af fuld hals kl. 1. Den 25de mai fandt jeg et rede med 4 nykläkkede unger ved Tronddalen. De kunde være omtrent 4 à 5 dage gamle og således det förste äg lagt den 2^{den} mai. Trälärken, som ellers forekommer så talrig på Hvalöerne synes ikke at have tilhold på Asmalöen, ialfald traf jeg den ikke der i dagene 31te mai - 2de juni. I Skibtvedt fandt jeg trälärken ved gården Kjensbäk 16de august. Den er iagttaget indtil 1te oktober.

Skjærpiplerke *Anthus rupestris*: Er iagttaget i holmerne 13de marts. Den 15de marts skjöd jeg på Ålejordet et enligt individ, som sögte föde på de snebare fläckes. Også på Ören traf jeg 23de marts en flok

samt flere enkeltvis i selskab med spredte individer snespurve. Det er første gang jeg har truffet den på sådanne lokaliteter, så langt fra søen.

Heipiplerke=engpiplerke *Anthus pratensis*: Ankom 20de april og var med en gang talrig. På Asmaløen er den meget alm. i hækketiden. Her fandt jeg i nærheden af gården Rød et rede med 2 omtrent 4 à 5 dage gamle unger 2de juni. Det første æg kan således antages være lagt 12te mai. Også på Seilø traf jeg engpiplærken 12te juni. Allerede 24de august havde den indfundet sig på hösstrækket. Den forekommer under sit ophold her på alleslags lokaliteter, såvel på agre og enge som på sumpige steder og såvel i småskov som i lynchmark. Afreise omkring 15de oktober. Senere ikke bemærket.

Trepiplerke *Anthus arboreus*: Ankom 30te april. På Asmaløen er den ikke meget talrig. Kun på et sted, ved Huserkilen, traf jeg den i dagene 31te mai - 2^{den} juni. Ved Kjölberg fandt jeg 7de juni under en ganske liden ener et rede med et ubefrugtet æg, samt 4 nys udklækkede unger. Disse havde allerede 19de samme måned forladt reden. Den 13de juli fandt jeg i Örebäkskoven et rede med 5 næsten færdigrugede æg. Det første æg i disse reder kunde således være lagt henholdsvis 22de mai og 29de juni.

Linerle *Motacilla alba*: En linerle er seet på Trosvikbjerg (vestre Fr.stad) nytårsaften og efterfølgende dage. Muligens har det været det i november (for.år) iagttaget individ, skjøndt jeg i mellemtiden ikke har hørt eller seet noget til den. Heller ikke siden nytårsdagene er den iagttaget. Ankomst 31te marts. Fra 5te april var den alm. I et rede i en plankestabel var det første æg lagt 22de mai. I et andet rede der blev fundet i stavtomten under nedrivningen af en stavstabel 28de mai var der 6 stærkt varmede æg, som jeg tog. Det første æg kunde her antages være lagt omkring 15de mai. Allerede 4de juni havde dette linerlepar bygget nyt rede i nærheden og hunnen lagt 3 æg, som den da også var begyndt at ruge på. Den 13de juni så jeg udflyvne unger. Intet skjær synes for øde og godt for linerlen til at kunne bo der. Selv Torbjørmskjær, som i uveir ofte aldeles overskylles af søen og som ikke engang er beboet af skjærpiplærken, har sin linerlefamilie, der ere de eneste bevingede beboere af skjæret. Ifølge fyrvogteren hækker hvert år et linerlepar dersteds, og kun en eneste gang i 12 år, som han har været ansat der, har det händt at nogen anden fugl, nemlig en terne har lagt æg der. Afreisen foregik 2de og 3^{die} oktober. En efternøler blev en længere tid iagttaget ved Bruget, men blev, efterat der ved midten af november indtraf fuld vinter med sne og stærk kulde den 27de samme måned indfanget i tömmerländsen, hvor den blev påtruffet næsten stiv af kulde. Vedkommende, som fangede den tog den hjem til sig og pleiede den, og den fandt sig strax tilrette i sit bur, var meget livlig og spiste godt af hvad der blev givet den såsom bröd og poteter samt drak vand. Imidlertid döde den dog meget pludselig efter to dages forløb måske nærmest som følge af den uvante kost og den pludselige temperaturforandring fra vinterens stränge kulde til den stærke stuevarme.

Gulerle *Motacilla flava*: Ankom 7de mai. 13de mai traf jeg den meget talrig - i hundredevis - på jorderne omkring Skårakilen. Et individ som jeg samme dag skjöd tilhørte den sydlig form flava. På hösstrækket er den iagttaget för midten af august.

Duetrost *Turdus viscivorus*: Obs. 3^{die} april.

Grätrost *Turdus pilaris*: Flokketrosten har i vinteren 83-84 været meget talrig i egnen. Ligetil udgangen af april har den enkeltvis været at se på flere steder og endog så sent som 11te mai traf jeg i en lund ved Kjölberg en flok på vel et halvt snes stkr. Jeg har dog ikke kunne skjönne at den har hället noget sted. Den 6te april hörte jeg den syngte på et par steder i Ålebbergene. På hösstrækket indfandt den sig i slutten af oktober (19de) og isär ganske talrig i slutten af november. Den er også fremdeles iagttaget i december. Nogen synderlig snarefangst er denne höst ikke foregået pågrund af næsten total mangel på rognebär.

Måltrost *Turdus musicus*: Ankom 4de april. I Haugeskoven ved Gräsvik fandt jeg et rede med 5 friske æg 15te mai. Afreisen ikke iagttaget. Den 9de december er et individ, fanget på Hvalöerne torvfört, men når det var fanget kunde ikke erholdes oplysning om.

Rödvingetrost *Turdus iliacus*: Er ikke iagttaget hverken på vår eller hösstrækket.

Svarttrost *Turdus merula*: Ankom 16de marts.

Ringtrost *Turdus torquatus*: Observeret 19de april og er iagttaget til månedens udgang. Hösstrækket har for denne ligesom for de andre trostarter ikke kunnet iagttages.

Rödstrupe *Luscinia rubecula*: Ankom 22 marts og var strax talrig omkring Fr.stad, men var märkelig nok ikke at se eller höre på Hvalöerne i dagene 28de til 31te marts. Gustav Larsen medbragte 29 mai fra Rösnaškilen i Skjeberg et rödkjälkrede, som han samme dag havde fundet. Det indeholdt 7 æg, hvoraf det ene syntes at være varmet i 5 à 6 dage, medens de övrige befandtes råдне. (Förste æg altså lagt omtr. 16de mai). Ved Åsgård på Krageröen fandt jeg et rede 15de juni under en grästue nær ved en liden bäk. Det indeholdt 7 æg, der vare over halvgrugede. (Förste æg således lagt omtr. 1te juni).

Den 4de oktober om morgenen kl. 1/2 6 hörte Carl Ellingsen, der er en dygtig kjender af fuglesang, en rödkjälk syngte i tomten.

Rödstjert *Luscinia phoenicurus*: Ankom 5te mai. Et rede i en hul asp i Krosnäslunden indeholdt 8 næsten færdigrugede æg 5te juni. I et rede ligeledes i en hul asp ved Kjölberg var der 2 æg 7de juni. Da jeg

den 19de tog de over halvrugede æg, var der 7 stk. I et rede, der var bygget mellem klådningen på et oplagshus på bruget fremkom der 8 unger den 11te juni. Og i et rede i en plankestabel framkom 6 unger 14de juni. Det første æg var i disse tilfælde lagt henholdsvis 18de mai, 5te juni, 22de og 26de mai.

Blåstrupe *Luscinia svecica*: En blåkjalk er iagttaget ved Gråsvik 14de mai.

Steinskvett *Saxicola oenanthe*: Ankom 5te april. Fra tidligste morgengry til sildigste aften høres stendulpen synges. Endog medens det er fuldstændig mørkt lader den sig undertiden høre. Således hørte jeg den 10de mai kl. 10.45 efter at det havde været mørkt i omtrent en time, en stendulp, som pludselig begyndte at synges og holdt ved dermed en lang stund, da jeg kommende efter landeveien passerede dens hvilested og derved formodentlig vækkede den. I et rede i en plankestabel var der et æg 19de mai.

I et andet rede ved Åle var der 6 æg 22de og i et tredje rede sammesteds 7 æg 23de mai.

Første æg altså lagt henholdsvis 19de, 16de og 16de mai.

Den 20de juni traf ved Åle en netop udflyet unge, som imidlertid påfaldende dårlig kunde bruge sine vinger. Årsagen viste sig at være at den var fuld af spyfluemaddiker ikke alene i vingeleddene og på ryggen, der vare stærkt ophovnede, men også i nakken sad en maddik.

Afreisen henimod midten af september, men er også iagttaget indtil 22de september.

Buskskvett *Saxicola rubetra*: Ankom 6te mai. Ved Rødsveien fandt jeg 6te juni 2 reder, hvert med 6 betydelig (over halvt) varmede æg, samt undersøgte et rede, som var fundet af nogle smågutter og som også havde indeholdt 6 æg, men hvoraf nu kun et lå igjen, der var friskt. Den 8de juni fandt jeg videre sammesteds et rede med 6 noget varmede æg, hvilke jeg ikke tog. Samtlige disse reder lå på den øverste gråsbegroede grøftkant ind til veien og allesammen indefor en strækning af ikke over 500 alen.

Ved udkanten af Haugeskoven fandt jeg 22de juni et rede, hvis beliggenhed var nøiagtig lig de foregåendes i en veikant mellem græsset. De 7 æg vare allerede under udklækning, idet en unge var fremkommen da jeg fandt det, og to til nogle timer senere, da jeg på tilbageveien så til reden. Det første æg i disse reder var lagt omtrent : i de to første den 25 mai, i det tredje 31te mai, i det fjerde den 28de mai? og det femte den 2^{den} juni.

Tornsanger *Sylvia cinerea*: Ankom 15de mai. I 5 reder som jeg fandt (se anm. for juni) D. 7de juni fandt jeg et rede ved Trondalen med 4 æg. Rugningen var påbegyndt. Reden var bygget i en ener lige ved siden af det gamle fra forrige år. D. 8de fandt jeg et rede ved Rødsveien med 5 over halvt varmede æg, der ikke lod sig udblåse, samt et rede med 4 friske æg. D. 29de fandt jeg et rede med 4 omtr. 3/4 rugede æg ved Rødsveien. Reden, der var bygget af udvendig grovere, indvendig finere strå var fodret med nogle få hestetagel. Andre bestanddele som uld (planteuld) el. mos fandtes ikke. Det lå ganske nær marken i en slåpetornbusk. Alle reder, som jeg tidligere har seet, have været byggede i enebusker. I nærheden af Åle fandt jeg også samme dag et rede med 4 friske æg. Reden lå i en liden lav enebusk omgivet af høit blåbærris og bestod ligesom alle de andre blot af strå med et tyndt lag hestetagel indvendig. Da rugningen ikke var påbegyndt lod jeg æggene ligge indtil 1te juli. Der blev dog ikke flere. D. 29de så jeg også udflytne unger. - var det første æg lagt omtrent: 2^{den} juni, 26de mai, 3^{die}, 17de og 25de juni.

Hagesanger *Sylvia hortensis*: Observeret 22de mai. Ved Åle fandt jeg 26de juni et rede med 5 æg, der kun manglede nogle få dage på at blive udklækkede. Reden var bygget i en bringebærbusk kun nogle få tommer fra marken.

Løvsanger *Sylvia trochilus*: Ankom 1te mai. Den var meget almindelig på Asmaløen.

I et rede på Gråsvik, som blev plyndret, var det første æg lagt 25de mai.

Et rede i nærheden af Ålestranden indeholdt 3 æg 1te juni, men fandtes siden plyndret.

Et andet rede, som også blev plyndret, og som blev fundet ved Gråsvik 1te juni, indeholdt da 5 æg. Det 7de æg blev lagt den 3^{die}. Den 9de juni fandt jeg et rede med 7 æg ved Hauge. De vare omtr. 3/4 varmede og lode sig ikke udblåse. Den 30te juni fandt jeg et rede med 5 et par dage varmede æg ved Krosnås. Reden lå mellem nogle rødde og blåbærris og ligesom de øvrige i udkanten af skoven. Det første æg var i de forskjellige tilfælde lagt 25de mai, 30te mai, 28de mai, 25de mai og 23de juni.

Gransanger *Sylvia abietina*: Observeret 30te marts. Den 30te april traf jeg flere gransangere i Skjønnerødskoven i Onsö.

Kjøttmeis *Parus major*: Den sang hørte jeg allerede 2de februar i 9° C. kulde.

I et rede i en rugekasse på Gråsvik fremkom ungerne 22de mai.

I et rede ved Åle var ungerne nogle dage gamle den 24de mai.

I et rede på Krosnås i en hul asp var der 7 æg 1te juni. Om varmede blev ikke undersøgt.

Blåmeis *Parus caeruleus*: Ved Kjølberg fandt jeg 26de mai et blåmeisrede, der var udkastet antagelig af en vendehals. Uagtet hullet var omtrent 2.5 meter (8 fod) over marken i en gammel asp fandt jeg dog 4 af æggene hele, skjönt de lå spredt udover marken at en af dem endog fandtes i en afstand af 8 meter (24 fod) fra træet. Æggene vare friske. Den 7de juni havde den bygget nyt rede i træet ved siden af og lå da og varmede på sine æg.

Stjertmeis *Orites caudatus*: På gården Glende i Skibtvædt så jeg 16de august en meget stor flok halemeiser (på imellem 100 à 150 individer). Den 24de august er en flok på 15, 16 stk. iagttaget i nærheden af Ålekilen. Den 12te november så jeg en liden flok ved Örebæk.

Tårnseiler *Cypselus apus*: Ankom 13de mai. Afreisen 10de august. Nogle efternølere iagttaget 15de august (se anm. under aug.) Siden 10de aug. har jeg ikke seet tårnsvælen ved Gräsvik. Ved Glende i Skibtvædt så jeg 4 tårnsvæler om morgenen 15de og 8 stk om efterm. samme dag.- samt endnu 7de september 2 stk. ved Vandsjö i Råde.

Nattravn *Caprimulgus europæus*: Ankom 15de mai og er iagttaget indtil 30te august.

Ringdue *Columba palumbus*: Ankom 30te marts.

Skogdue *Columba oenas*: Ankom 15de marts. Såvel i Skibtvædt som Skjebergdalen kaldes den skutldue. De vare begge almindelige i Råde i de sidste dage af september. I den nærmeste omegn af Fredriksstad have de også i år været meget lidet talrige.

Orrfugl *Tetrao tetrix*: Årfuglen har i vinteren 83-84 været talrig på mange steder. Da veiret ofte har været smukt, skal århanen også jævnlig være hørt spille i vintermånederne fornemmelig i februar. Omtrent fra 14de marts tog vårspillet sin begyndelse. (Se anm. for febr. og marts) Et sjeldnere værtegn turde det være at århanen igår blev hørt spille på Krageröen; det skal efter sigende være forbud på våren.-Marts A.Arvesen hørte århanen spille om form. 14 marts. Jeg har forövrigt jævnlig i vinter hørt berette, at den har spillet på forskellige steder; men det har gjerne været midt på dagen, når veiret har været vakkert. I ugen 16de-23de er den omtrent hver dag hørt i Ålebjergene, men spillet har dog hidtil været dårligt. 25de er der skudt 2 stk på spil i Ålebjergene. Ifølge Grasto har en mand, som bor på hans gård Mÿra i det vestlige Onsö i vinter skudt 20 årfugle med rifle. En mand fra Udgården på Vesteröen fortalte mig 27de marts at århanen er meget talrig derude. Den havde der allerede spilelet i 14 dage.

På Lyngholmen, vestenfor Strömtangen, er et kuld med mange små unger iagttaget 24de juni.

Forplantningen gik i almindelighed ikke meget heldig på grund af den tørre sommer. Mange gjeldhøns blev påtruffet i höst og flere kuld vare meget små, ligesom også af meget forskellig udvikling ved jagtidens indtrædelse. (Se anm. for aug.) Fra vestbygden har jeg hørt fortælle at man i sommer har fundet døde årfuglunger på flere steder og at det antages at de ere døde af vandmangel. Såvel i Skibtvædt som især i Skjebergdalen viste det sig ikke rart levendt med fuglekullene. Foruden at flere gjeldfugle såvel af röi som århøne blev påtruffet vare flere kuld meget små (et havde således blot to unger). (et andet blot en unge.). Også befandtes de på meget forskellig stadium af udvikling. Således veiede ungerne i 3 forskellige kuld 16de og 17de aug. 1) Hann 350- hunn 230 gram 2) hunn 615 gram 3) hann 860. Vildtmængden er i år snarere mindre end ifjor. På enkelte steder var den dog meget talrig om hösten f.ex. i Rokke og Degernäs, hvor der ikke tidligere erindres seet så meget årfugl.

Storfugl *Tetrao urogallus*: Om våren var tiuren usädvanlig talrig, men også for den havde sommeren været mindre heldig, så da jagtiden kom var der ikke mange kuld at finde, og tildels vare også disse små og store på meget forskellige udviklingstrin. (Conferer anm. for aug.) Hans Agnalt fortæller at da han var hjemme på Agnalt i Tune d 1te august så han to tiurkuld. Ungtiurerne skulle allerede være næsten af moderens størrelse. Ved Dal i Borge er også to kuld seed, hvert på 6 à 7 individer. To ungtiurer som jeg skjöd i Skibtvædt 17de aug. veiede hver 2 kg. To ungtiurer, som blev solgt i byen d. 19de aug. veiede kun 1.5 kg.

Rapphøne *Perdix cinerea*: Er i stadig opkomst og findes nu på flere steder igjen, hvor den i mange år har været borte.

Vaktel *Perdix coturnix*: Iagttaget ved lökkerne udenfor östre Frstad 19de mai. Et exemplar skudt af W. Sissener i Berg 27de september.

Tamhøne *Gallus domesticus*: Jeg erholdt i marts måned 3 abnorme äg lagt af en meget fed høne af norsk race, der tidligere havde været en god värpehøne. (Se anm. for marts) 12te erholdt jeg af Carl Ellingsen 3 äg lagte af en äldre høne af norsk race. Nr. 1 lagt i januar var 18 1/2 m.m langt, nr. 2 lagt i februar var 26 m.m langt, nr. 3 lagt i marts var 35 m.m langt. Den havde indtil da ikke lagt flere äg.

Steinvender (bjergrölen) *Streptopelia interpres* (*Arenaria interpres*): Den 22de mai skjöd jeg en bjergröle på Struten.

Vipe *Vanellus cristatus*: Allerede 27de januar er viben ankommen, dog sandsynligvis fordreven hertil af de i sidste halvdel af januar herskende tildels orkanagtige storme af S.V. Fire individer, hvoraf et blev skudt, er i nogle dage iagttaget på Ålejorderne. Marken var også i denne tid bar, men da der så snart kom sne, trak de bort og viste sig föret igjen på samme sted den 15de marts. Först den 16de marts er viben observeret på Ören. I Vikermÿren på Asmalöen traf jeg 2 viber 1te juni og i Arekilen på Kirkeöen et enkelt individ 27de juli.

Heilo *Charadrius apricarius*: Ankom 16de marts. Den 4de mai så jeg en meget stor flok heiloer (antagelig et par hundrede) drage over Ören, hvor også nogle stkr. er iagttaget den 19de mai. I følge befolkningen på Asmalöen forekommer den ikke der uden vår og höst, men da ofte meget talrig.

Dverglo (Den lille strandryle) *Charadrius minor*: Der på Asmalöen er talrigere end noget andet sted på Hvalöerne, benævnes ligesom *Ch. hiaticula* af befolkningen dersteds "strandvibe".

Den 2^{den} juni fandt jeg ved Skibstadkilen sammesteds et rede med 4 omtrent halvvarmede äg. Förste äg kunde således være lagt 22de mai.

Tjeld *Haematopus ostralegus*: Ankom 14de marts. I et rede på Fladeskjär var der lagt et äg 9de mai. I et rede på Vikertangen (Asmalöen) var der 3 lidt varmede äg 2^{den} juni. Den er iagttaget indtil 17de oktober.

Storspove *Numenius arquatus*: Ankom 16de marts. Den har været meget sparsom i skjärgården i träktiden. (Anm. for april). *Synes ikke at have været meget alm. i skjärgården ivår. Af Nils Hansen, der nästen daglig färdes på söen, er den ikke engang iagttaget endnu 4de april. Träkket må formodentlig være foregået uopholdelig. 24de har A. Arvesen seet 2 spover i Krageröholmene, formentlig småspover. Om hösten synes den også at have været sparsomt tilstede. (Anm. for august) Adolf Arvesen så 4 storspover i holmerne 25de aug.*

Småspove *Numenius phaeopus*: Var i hele mai måned meget talrig i skjärgården.

Brushane *Machetes pugnax*: 2 brushaner er iagttaget i holmerne endnu 3^{die} mai. Et exemplar (hunn) skudt i Strömsnäshölen i Råde 6te september. Ligeledes er nogle individer seet i Ålekilen 14de. Den er iagttaget her indtil 19de september.

Strandsnipe *Actitis hypoleucos*: Ankom 30te april.

Gluttsnipe *Totanus glottis*: Er observeret 11te mai.

Rødstilk *Totanus calidris*: Ankom 5te april. På Asmalöen kaldes den dröpfungl.

Den hækker meget talrig på denne ö. På Husertangen fandt jeg et rede med 3 friske äg 1te juni.

Grønnstilk *Totanus glareola*: Observeret 4de mai. I de følgende dage var den talrig i Åle og Skårekilen, hvor den er iagttaget indtil 23de samme måned. I Arekilen (Kirkeöen) traf jeg en familie den 27de juli.

(Se anm. under juli) *I Arekilen (Kirkeöen) traf jeg nogle grönb.snepper d 27de juli; hvor mange kunde jeg ikke få afgjort, da de kun var at træffe enkeltvis eller 2 à 3 sammen. Mere end en familie tror jeg dog neppe der har været. Nogle syntes på deres mindre størrelser at være unger. På Tjeldholmen traf jeg også en grönb.sneppe, der blev skudt af W. Sissener og var en årsunge. Flere var dog ikke at se her.*

Ligeledes traf jeg samme dag på Tjeldholmen et enkelt individ, en årsunge, der blev skudt.

Fjæreplytt *Tringa maritima*: På Misingen er et individ skudt blandt en flok på 7 à 8 stkr. 16de november.

Myrsnipe *Tringa alpina*:

Fjellmyrløper *Tringa platyrhyncha*: Ved bunden af Vikerkilen på Asmalöen traf jeg 2^{den} juni 2 små tringaer, som jeg skjöd i et skud i den tro at de begge vare platyrhyncha, men viste sig at være en af hver art. Den 6te september skjöd W. Sissener en brednåbbet strandvibe i Strömsnäshölen i Råde. (Se anm. for september). *Den af Sissener i Strömsnäshölen i Råde d. 6te septb. skudte brednåbbede strandvibe sendte jeg til universitetet; men den kom desværre ikke til nytte, da den ved fremkomsten var bedårvet. Den var også så overordentlig fed. At det gik så galt, var så meget mer beklageligt, som det var förste gang universitetet har erholdt den i höstdraget. Kun dette ene individ blev observeret.*

Den 1te oktober er en foranderlig strandvibe skudt på Grindskjärene vestenfor Strömtangen.

Rugde *Scolopax rusticola*: Ankom 21de marts. Den förste rugde blev skudt af W. Sissener den 27de.

Träkkets begyndelse er til forskjellige tider noteret:

27 marts ved Gandsrud kl. 7. ; 29 marts på Kirkeöen kl. 7.7"

30 marts på Kirkeöen kl. 7.12"; 2 april i Ålebjergene kl. 7.35"

3 april ved Gandsrud kl. 7.7"; 12 april ved Dale kl. 7.30"

15 april ved Solbrække kl. 7.20"; 18 april ved Dale kl. 7.45"

24 april ved Slevik kl. 8.10"; 28 april ved Dale kl. 8.22"

29 april ved Solbrække kl. 8. (Smukkere veir end nogen gang tidligere)

10 mai ved Borgås kl. 8.52". 14 mai på Krageröen kl. 8.40" (Smukt, overskyet og lidt regnigt

veir) 19 mai ved Gandsrød kl. 8.52"; 12 juni ved Kjåvelsrød kl. 9.30"

Rugden er observeret indtil 9de november.

Dobbeltbekkasin *Scolopax major*: Ved Isevandet i Skjebergdalen, hvor jeg var 24de august var der iår ingen dobbeltbekkasiner. Rimeligvis var denne lokalitet iår for tör, pågrund af den langvarige törke isommer, og rimeligvis også af denne grund var den iår at træffe på sådanne våde steder som Strömsnäshölen (i Råde) og Skårakilen, hvor den ellers nästen aldrig viser sig. På förstnævnte sted blev et

ungt individ skudt af W. Sissener 6te september og på sidstnævnte sted skjød jeg 2 ligeledes unger af året den 14de og 21de september, ligesom jeg også dersteds så endnu et individ.

Enkeltebekkasin *Scolopax gallinago*: Ankom 7de april. Få dage efter var den talrig i kilerne. I mørkningen om aftenen 9de mai hørte jeg i Ålekilen, såvidt jeg var istand til at opfatte lyden, bekkasinens dikka, dikka i luften (ikke dik, dik). I Ålekilen fandt jeg 17de juni, efter at jeg flere gange forgjæves på samme sted havde søgt at finde reden, en unge der kunde være cir 10 dage gammel. I myrerne på Asmalöen hækker den almindelig. Der havde den allerede unger den 1te juni. Äglägningen er altså foregået omkring midten af mai. I Arekilen på Kirkeöen var der ikke mange bekkasiner, da jeg i slutten af juli var der. Der havde neppe været mer end et par tre kuld.

I slutten af august var enkeltbekkasinen talrig såvel i Åle - som Skårekilen. Allerede i midten af oktober (15de el. 16de) foregik afreisen, men traf jeg dog endnu af og til nogle eftermølere indtil 2de november.

Kvartbekkasin="småbekkasin" *Scolopax gallinula*: Et overvintrende individ er påtruffet i Ålekilen 28de januar. I år fandt jeg småbekkasinen på vårtrækket i Skårekilen. Den var dog ikke meget talrig. Det første individ traf jeg 9de april. Opholdet varede også kun nogle få dage. På hösttrækket traf jeg den allerede 31te aug., men den var hele hösten meget fåtallig. Afreisen foregik 2^{den} november.

Sothöne *Fulica atra*: Nedenfor gården Skåre ved Skårekilen blev en sothöne skudt om morgenen den 25de april. Den svømmede på elven og viste sig meget spag.

Myrrikse *Gallinula porzana*: Observeret 18de mai i Ålekilen. Den har siden været at høre hver aften, men flöiter ikke så kvikt som senere på sommeren, der er lange afmålte pauser mellem hver flöit. Dog holder den meget vedholdende på. Den er også i år iagttaget på de sædvanlige steder (se anm. for september) er også i år iagttaget såvel i Skårakilen (31te aug.) og i Ålekilen (12te septb.) som i Strömsnäshölen (af W. Sissener 21de septb.), men har ikke været så talrig som alm.

Åkerrikse *Crex pratensis*: Ankom 20de mai. Den var i år talrigere end jeg før har fundet den her. Den 27de mai skjød jeg i Ålekilen en hann, som havde en knold ved roden af overnæbbet. (Se tegning).

Den 7de juni fandt jeg ved Kjölberg et rede med et äg, men reden blev siden forladt.

Den 19de juni fandt jeg på et jorde ved Skårekilen et rede med 11 äg, hvoraf de 4 vare rådne. I de övrige äg vare ungerne allerede så store at skallerne begyndte at skjörne og ungerne peb inde i dem. Første äg måtte her allerede være lagt 22 eller 23de mai.

Trane *Grus cinerea*: Observeret 8de april (Se anm. for april) I lysningen om morgenen 8de april hørte jeg en flok traner trække over Ellinggårdsskoven.

Gråhegre(heire) *Ardea cinerea*: Den er i år iagttaget på forskjellige steder: i Skårekilen (et individ) 1te juni, på flugt opad Seudelven (et individ) 21de juli, ved Skinnerflo (et individ) 17de august, ved Vandsjö i nærheden af Starengen har et individ havt jevnlig tilhold i august måned og endelig er den (ligeledes et individ) seet ved Stråsenbugten på Krageröen 11te september.

Sangsvane *Cygnus musicus*: En svane er iagttaget i Asmalsundet (Hvalöerne) kort efter jul vinteren 83-84.

Grågås *Anser cinereus*: Ankom 25 marts. Indtil 10de mai er flokke seet at drage nordover. Endnu 22de mai observerede jeg en meget stor flok (sandsynligvis A.segetun) ved Söstrene (se anm. for mai) Hans Syvertsen så en flok grågiås drage over Ålekilen 4de mai. Om morgenen 8de er atter en flok på 13 stk seet fare i kredse over kilen og derefter nordover. Om efterm. 10de er en flok obs. ovenfor Skåra. Om morgenen 22de så jeg en stor flok giås (cir 60 à 70 stk) drage over nordre Söster. Efter deres lave og i begyndelsen uordnede flugt at dömmе, skulle jeg antage at de have overnattet på öerne, sandsynligst söndre ö. De toge retning mod nordvest. Hösttrækket er iagttaget imellem 19de september og 5te oktober.

Gravand=fagergäsen *Vulpanser tadorna*(*Tadorna vulpanser*): Ankom 18de marts.

Stokkand *Anas boschas*(*boscus*): Skal have været talrig i holmerne i vinteren 83-84 (Anm. for jan.) har også forekommet talrig i holmerne. Äglägningen syntes at være begyndt omkring 20de april (Conferer anm. for april) En hunn skudt af A. Arvesen i Krageröholmene 3 april havde lidet udviklede äggestokker. Det störste äg var af en liden ärts størrelse. En anden hunn skudt sammesteds 24de havde heller ikke mere udviklede äggestokke. Det störste äg var også her kun af en ärts størrelse. Således traf jeg på Hvalöerne 1te juni et kuld med 3 à 4 dage gamle unger samt flere änder som öiensynlig havde unger. I et rede som jeg fandt på Vikertangen (Asmalöen) 2^{den} juni var äggene (9 i antal) nästen färdige til udkläkning. Denne rede lå åbent mellem stenene i en moräne i en afstand af et par bösseskud fra vand. Den 19de oktober skjød jeg en meget smuk andrik i fuldt udviklet vinterdragt, medens en anden andrik, som jeg skjød den 2de november endnu ikke havde fået vinterdragten fuldendt. Med begge disse andrikker lagde jeg mærke til, at medens hunnen altid flýver op med et stærkt skrig, flöi disse op uden at give nogen lyd fra sig.

Krikkand *Anas crecca*: Et overvintrende individ er observeret i Ålekilen 28de jan.

3 skudte krikänder er solgt i byen 29de marts. Endnu i begyndelsen af mai er enkelte individer iagttaget og skudt. (Se anm. for mai) Kristian Ellingsen skjöd 1 krikand i Krageröholmene 2^{den} mai. Ligeledes skjöd

Olaf Olsen Skåra en hann i Skårakilen 8de mai. Der var et par. På den sydlige del af Asmalöen så jeg en krikand 1te juni. Om høsten var den talrig.

Brunnakke *Anas penelope*: Var talrig i Krageröholmene i slutten af april. I september traf jeg et par individer i Vandsjö ligesom også 8 stkr. en dag viste sig i Skårakilen.

Stjertand *Anas acuta*: Et par (hann og hunn) skudt ved Kjögöen 6te mai.

Ærfugl *Somateria mollissima*: Äglägningen syntes at være begyndt ved midten af mai. Når hunnen begynder rugningen trækker hannerne ud til de yderste skjær og holder der til i stor mængde. Således traf jeg 11te juni en stor flok næsten udelukkende bestående af gamle hanner ved Torbjörnskjär, hvor de ifølge fyrvogteren i år havde været samlet fra juni måneds begyndelse.

Svartand og Sjöorre *Fuligula nigra og fusca*: Begge disse arter ere observerede i holmerne i januar måned. Nat til 17de mai hørte jeg flere flokke af svartänder (F.nigra) trække nordover over floen. Ved Söstrene så jeg nogle svartänder (F.nigra) 22de mai.

Havelle *Fuligula glacialis (Clangula glacialis)*: Ved Torbjörnskjär så jeg nogle stkr. 4de jan. I slutten af marts var den meget talrig udenfor Vesteröerne.

Kvinand *Fuligula clangula*: Har været talrig i skjærgården i april. I Asmalsundet (Hvalöerne) så jeg nogle hvinänder 31te mai.

Laksand="havand" *Mergus merganser*: 6 store fiskänder ere iagttagne ved Ören 10de februar. Under islösningen skal den forekomme meget talrig i Vandsjö. (Se anm. for febr.) *Hafslund* så 6 store fiskeänder ved Ören 10 febr. Ifølge overkonstabel Eg fra Råde skal denne fiskand altid forekomme meget talrig om våren under islösningen i Vandsjöen.

Storskarv *Phalacrocorax carbo*: Har ihøst været meget talrig i skjærgården. (Conferer anm. for oktober) synes ihøst at være talrigere end sædvanlig. Den skydes stadig af nogen hver og på en tur udover søen d 22de så jeg den i store flokke på forskellige steder.

Havsule *Sula bassana (Dysporus bassanus)*: I vinteren 83-84 er den ikke iagttaget før i de sidste dage af december. Den 4de jan. så jeg flere havsuler ved Torbjörnskjär. De kredse iregelen meget høit i luften, høiere end man gjerne ser mågerne og sees ofte styrtedykke fra denne store høide. I slutten af november (19de el. 20de), er den igjen iagttaget ved Torbjörnskjär og i slutten af december var den talrig.

Makrellterne *Sterna fluviatilis*: Makrellternen ankom 13de mai. Den viser sig sjelden i byens umiddbare nærhed og det er iregelen kun under stærk storm at den enkeltvis eller nogle få stykker er at se i elven udenfor byen. Således så jeg en terne på floen under en storm i ugen 20de - 26de juli. I Vandsjö skal den holde til om sommeren. Afreisen synes at være foregået ved midten af september. På Skinnerflo i Råde så jeg et individ den 28de og 29de september.

Svartbak *Larus marinus*: Synes ikke længer at hække på Söstrene. Jeg har nu ikke seet den ved öerne på 3 sommere, medens jeg før gjerne har truffet et à to par der.

Sildemåke *Larus fuscus*: På søndre Söster fandt jeg 22de mai et fuldlagt rede, som jeg ikke kunde komme til. Det var sandsynligvis endel ruget. Alle reder forövrigt vare plyndrede, så alt hvad jeg fandt var et eneste æg, der var nylagt.

Fiskemåke *Larus canus*: På en af småholmerne mellem Hvalöerne og Krageröen fandt jeg 2de juni et rede med 3 æg. To af disse, der vare ganske friske, vare ituhakkede af kråker.

Krykkje *Larus tridactylus*: Var alm. i slutten af oktober. (Se anm. for oktober) var alm. d 22de okt.

Storlom *Colymbus arcticus*: Synes if. beretninger utvivlsomt at hække i Vandsjö. (Se anm. for september) Ifølge befolkningen ved Vandsjö, synes det at være utvivlsomt at storlommen hækker i Vandsjö. Dens rede skal flere gange været fundet på et lidet skjær.

Teist *Uria grylle*: Den 22de mai fandt jeg to teistereder på Struten, (som jeg tog), samt et på nordre Söster. Hvert rede havde 2 meget stærkt, næsten færdigruede æg.

Lomvi *Alca troile*: G. Larsen skjød den 6te februar et meget smukt exemplar af formen *ringvia* i fuldstændig sommerdragt. Den havde om öiet en hvid ring og fra öiet bagover en lang hvid streg. Spidsalken var ikke at se ved Sösterne den 22de mai. Allerede 2de oktober viste de første alker sig i fjorden.

Alke *Alca torda*: Allerede 8de oktober ere de første brednåbbede alker skudt ved Torbjörnskjär. I midten af sommer måned var begge alkearter talrige.

Alkekonge *Mergulus alle*: Har ihøst været talrigere end sædvanligt og er stadig skudt af alkejægerne. Det tidligste den er observeret er 11te november.

Lundefugl *Mormon arcticus*: En endnu ikke fuldvoxen lundefugl skudt ved Misingene 11te november.

Nise *Phocaena communis*: Se anm. for jan. I midten av jan. håndte det et par fiskere fra Normanns brug at de ved Heia fik en ise på sin bakke. Da de om aftenen satte den, kjendte de at noget tungt kom på, men

de lod den dog stå til den følgende morgen. Da de trak den op var isen død. Den havde fästet ved at vikle halen ind i bakken, så den ikke kunde komme løs igjen.

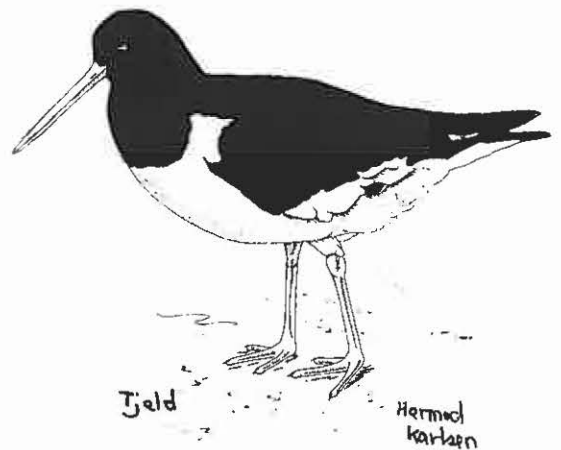
Hvithval *Delphinus leucas*: Se anm. for juli. Den 27de juli viste der sig en liden hval på floen, som efter de manges beskrivelse, der så den, må have været en hvidfisk. På den ene side skal den dog have været gråsort på et betydelig parti af forkroppen. Fredrikstad tilskuer skriver om den 29de. Havnen besøgte i søndags middag (27de) af en sjelden gjäst, idet en hvidfisk, *Delphinus leucas*, havde forvildet sig herop - Den tog sig en tur op mod Seutelven, men da farvandet der var for grundt, så den havde vanskeligt for at bevæge sig vendte den om og gik op Vesterfloen til det mekaniske værksted. Også der har imidlertid forholdet forekommet den fremmed og mindre tiltalende, så den atter vendte og efter noget besvær fandt veien ud til det åbne hav igjen. Dýret var cir 15 fod lang.

TILSENDET UNIVERSITETSMUSEET I 1884

- 21.04 2 exempl. *Alauda arborea* (hann) skudt af mig selv i Onsö 20de april.
 05.05 En *Alauda arborea* (hann) skudt af mig selv i Borge 4de mai.
 En *Alauda alpestris* (hunn) skudt af mig selv på Ören 4de mai.
 03.06 En *Tringa platyrhyncha* og en *Tringa alpina* begge skudt af mig ved Vikerkilen på Asmalöen 2^{den} juni.
 En crustace, *Galathea*, som G. Larsen erholdt af torsk, som han fiskede 31te mai, idet denne kastede den op efter at den var trukken op av vandet.
 08.09 En *Tringa platyrhyncha* i höstdragt skudt af W. Sissener i Strömsnäsholm i Råde 6te september.
 22.09 En *Strix passerina*, skudt i Örebäckskoven i Onsö 21de september.
 30.09 En *Strix brachyotus*, smukt exemplar, skudt af mig selv ved Kihl i Råde 28de september.
 08.05 2 exemplarer *Anas acuta* (hann og hunn) i sin vårdragt skudt ved Kjögöen 6te mai.

TRÅKFUGLENES ANKOMST TIL FREDRIKSSTAD 1884.

1. <i>Vanellus cristatus</i>		27 januar (15 marts)
2. <i>Alauda arvensis</i>		30 "
3. <i>Corvus monedula</i>		17 februar
4. <i>Anthus rupestris</i>	obs.	13 marts
5. <i>Haematopus ostrilegus</i>		14 "
6. <i>Sturnus vulgaris</i>		15 "
7. <i>Fringilla coelebs</i>		15 "
8. <i>Columba oenas</i>		15 "
9. <i>Fringilla cannabina</i>		16 "
10. <i>Alauda arborea</i>		16 "
11. <i>Turdus merula</i>		16 "
12. <i>Charadrius apricarius</i>		16 "
13. <i>Numenius arquatus</i>		16 "
14. <i>Vulpanser tadorna</i>		18 "
15. <i>Scolopax rusticola</i>		21 "
16. <i>Accentor modularis</i>		21 "
17. <i>Luscinia rubecula</i>		22 "
18. <i>Falco tinnunculus</i>	obs	23 "
19. <i>Buteo vulgaris</i>	obs.	24 "
20. <i>Anser cinereus</i>		25 "
21. <i>Sylvia abietina</i>		30 "
22. <i>Columba palumbus</i>		30 "
23. <i>Motacilla alba</i>		31 "
24. <i>Turdus viscivorus</i>	obs.	3 april
25. <i>Turdus musicus</i>		4 "
26. <i>Saxicola oenanthe</i>		5 "
27. <i>Totanus calidris</i>		5 "
28. <i>Scolopax gallinago</i>		7 "
29. <i>Grus cinerea</i>	obs.	8 "
30. <i>Scolopax gallinula</i>		9 "
31. <i>Emberiza schoeniclus</i>		11 "
32. <i>Turdus torquatus</i>	obs.	19 "
33. <i>Anthus pratensis</i>		20 "

34. <i>Iynx torquilla</i>		25 "
35. <i>Anthus arboreus</i>		30 "
36. <i>Actitis hypoleucos</i>		30 "
37. <i>Sylvia trochilus</i>		1 mai
38. <i>Hirundo rustica</i>		1 "
39. <i>Hirundo urbica</i>		1 "
40. <i>Hirundo riparia</i>		3 "
41. <i>Emberiza hortulana</i>		4 "
42. <i>Totanus glareola</i>		4 "
43. <i>Luscinia phoenicurus</i>		5 "
44. <i>Saxicola rubetra</i>		6 "
45. <i>Cuculus canorus</i>		6 "
46. <i>Motacilla flava</i>		7 "
47. <i>Muscicapa atricapilla</i>		7 "
48. <i>Totanus glottis</i>	obs.	11 "
49. <i>Cypselus apus</i>		13 mai
50. <i>Sterna fluviatilis</i>		13 "
51. <i>Luscinia svecica</i>	obs.	14 "
52. <i>Muscicapa grisola</i>	obs.	15 "
53. <i>Sylvia cinerea</i>		15 "
54. <i>Caprimulgus europæus</i>		15 "
55. <i>Gallinula porzana</i>		18 "
56. <i>Crex pratensis</i>		20 "
57. <i>Lanius collurio</i>		20 "
58. <i>Sylvia hortensis</i>	obs.	22 "

